

**T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Psikoloji Ana Bilim Dalı**

**CİNSİYET ROLÜ YÖNELİMİNİN ABLALIK ve AĞABEYLİK İLE İLİŞKİSİNİN
TOPLUMSAL ROL KURAMI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ**

Zehra TOSUN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2010

T.C.
Mersin Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Psikoloji Ana Bilim Dalı

CİNSİYET ROLÜ YÖNELİMİNİN ABLALIK ve AĞABEYLİK İLE İLİŞKİSİNİN
TOPLUMSAL ROL KURAMI BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Zehra TOSUN

Danışman
Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul GÖDELEK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mersin, 2010

Tez Onay Sayfası

Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

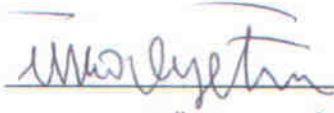
Zehra Tosun tarafından hazırlanan "Cinsiyet Rolü Yöneliminin Ablalık ve Ağabeylik ile İlişkisinin Toplumsal Rol Kuramı Bağlamında Değerlendirilmesi" başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından Psikoloji Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başarılı

Başarısız

Başkan

Prof. Dr. Ünsal YETİM

Üye

Doç. Dr. Yaşar ERJEM

Üye

Yrd. Doç. Dr. Ertuğrul GÖDELEK
(Danışman)

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim elemanlarına ait olduklarını onaylarım.

15/ 01 /2010

Prof. Dr. Mustafa AKSAN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Sadece bu çalı ma süresince de il, üniversite hayatımın ilk günlerinden bugüne benim için pek çok konuda yol gösterici olan hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Ertu rul GÖDELEK'e

Çalı manın geli tirilmesine önemli katkılar sunan Sayın Prof. Dr. Ünsal YET M ve Sayın Doç. Dr. Ya ar ERJEM'e

Çalı mamın konusuna ilham kayna ı olan karde lerim Emrah, Esra ve Onur'a

Çalı ma süresince yanımda olan ve beni destekleyen sevgili annem Süheyla ve babam Celil'e

Her zaman ama bilhassa çalı manın yürütülmesi sırasında dostluk ve yardımlarını içtenlikle sunan arkadaş larım Binay Bilge Ermi , Yasemin Öz, Sevinç Ünal ve Özgür Yalçın ve Necip Yıldırım'a

Ara tırmanın tamamlanmasını gönüllü katkılarıyla mümkün kılan tüm katılımcılara gönülden te ekkür ederim.

ÖZET

Cinsiyet rolü yönelimi toplum tarafından arzu edilen ve birey tarafından benimsenmi olan cinsiyetler ile ili kilendirilmi ki ilik özellikleri, nitelikler ve davranı lar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Bu çalı mada cinsiyet rolü yöneliminin birer toplumsal rol olan ablalık ve a abeylik ile ili kisi incelenmi tir. Ara tırmanın örneklemini U ak, Malatya, stanbul ve Eski ehir illerinde e itiminde devam eden ve ya ları 14-18 arasında de i en, 351'i kadın (%46,9), 398'i (%53,1) erkek, 749 ki i olu turmu tur. Katılımcılar ara tırmacı tarafından olu turulan ki isel bilgi formunu ve Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kısa Formu'nu tamamlamı tir. Veriler SPSS 10.0 paket programında parametrik ve parametrik olmayan modeller için uygun analizlerle de erlendirilmi tir. Analiz sonucunda annenin çalı ma durumu ile erkeklerin cinsiyet rolü yönelimi, ailenin gelir durumu ile kadın ve erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin ili kili oldu u görülmü tür. Do um konumu ile erkeklerin cinsiyet rolü yönelimi ve kadınsılı mın ili kili oldu u görülmü tür. Do um sırası, ailesindeki çocuk sayısı, kendinden küçük karde lerinin cinsiyet kombinasyonu, ailesindeki çocukların cinsiyet kombinasyonu, kendini nasıl bir karde olarak tanımladı ı ile a abeylerin kadınsılı ı; ailesindeki çocukların cinsiyet kombinasyonu ile a abeylerin cinsiyet rolü yöneliminin ili kili oldu u görülmü tür. Ailesindeki çocukların cinsiyet kombinasyonu, kendini nasıl bir karde olarak tanımladı ı ile a abeylerin erkeksili i ili kili bulunmu tur. Kendinden küçük karde lerinin cinsiyet kombinasyonu ve kendini nasıl bir karde olarak tanımladı ı ile ablaların kadınsılı mın ili kili oldu u görülmü tür. Bu sonuçlar literatür ba lamında tartı ılmı ve ileriye dönük çalı malar için öneriler sunulmu tur.

Anahtar kelimler: Cinsiyet rolü yönelimi, toplumsal rol, do um konumu, ablalık, a abeylik.

ABSTRACT

Evaluation of Relationship Between Sex Role Orientation and Being An Elder Sister-Brother in the Context of Social Role Theory

Sex role orientation is described as the total of personality traits, qualifications and behaviours related to sexes desired by the society and embraced by the individuals. In this study, the correlations between sex role orientation and the social roles of being an elder sister and brother were examined. Sample of the study consisted of 749 people, 351 female (46.9%) and 398 male (53.1%) students aged between 14-18 years old, living in U ak, Malatya, stanbul and Eski ehir. Participants filled out a form to state their socio-demographic characteristics which was composed by the researcher and they received Bem Sex Role Inventory (Short Form). The data were analyzed for parametric and nonparametric models using SPSS 10.0 program. Results of the analyses revealed that there was a correlation between mother's working condition and sex role orientation of male, and between family income and sex role orientation of female and male. Another correlation was found between birth order and sex role orientation and effeminacy of male. Femininity of elder brother was correlated with birth order, the number of the children, sex combination of younger siblings, sex combination of the children, and the way of describing himself/herself as a brother/sister. Also sex combination of the children was correlated with sex role orientation of elder brother. In addition, sex combination of the children and the way of describing himself/herself as a brother/sister were correlated with masculinity of elder brother. Sex combination of younger siblings and the way of describing himself/herself as a brother/sister were correlated with femininity of elder sisters. The results were discussed in the context of literature and suggestions were made for the future studies.

Key Words: Sex role orientation, social role, birth order, being an elder sister, being an elder brother

Ç İNDEK İLER

	Sayfa
Te ekkür	i
Özet.....	ii
Abstract.....	iii
çindekiler.....	iv
Tablo ve ekiller Dizini.....	v
Giri	1
I.Kuramsal Çerçeve ve Görgül Ara tırmalar	8
I.1. Toplumsal Cinsiyet ve li kili Kavramlar	8
I.2. Toplumsal Cinsiyet Kuramları	12
I.2.1. Psikoanalitik Kuram.....	12
I.2.2. Sosyal Ö renme Kuramı	14
I.2.3.Bili sel Geli imsel Kuram.....	15
I.2.4. Cinsiyet eması Kuramı.....	16
I.2.5. Cinsiyet Yapma Kuramı.....	17
I.2.6. Toplumsal Rol Kuramı.....	18
I.3. Çocukların Aileiçi Rollerini	25
I.4. Aile içinde Cinsiyet Tiplemeli bölümü	28
I.5. Do um Sırası, Ablalık-A abeylik ve Cinsiyet Tiplemeli Sorumluluklar	34
I.6.Amaç	51
I.7. Denenceler.....	51
I.8. Sınırlılıklar	52
I.9. Sayılılar	52

I.10.Ara tırmanın Önemi	52
II. Yöntem.....	55
II.1. Örneklem	55
II.2. Veri Toplama Araçları	59
II.2.1. Kişisel Bilgi Formu.....	59
II.2.2.Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kısa Formu (Bem Sex Role Inventory).....	61
II.3. Ölçüm.....	61
II.4. Verilerin Analizi	62
II.5.Tanımlar.....	62
III. Bulgular	63
IV. Tartışma ve Yorum.....	94
Sonuç.....	111
Kaynakça	112
Ekler.....	132

TABLO VE EKLER DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 1. Katılımcıların annenin ya ına göre dağılımı.....	55
Tablo 2. Katılımcıların babanın ya ına göre dağılımı.....	55
Tablo 3. Katılımcıların annenin ö renim durumuna göre dağılımı.....	55
Tablo 4. Katılımcıların babanın ö renim durumuna göre dağılımı.....	56
Tablo 5. Katılımcıların ailenin gelir durumuna göre dağılımı.....	56
Tablo 6. Katılımcıların abla-a abey olma durumuna göre dağılımı.....	56
Tablo 7. Katılımcıların do um konumuna göre dağılımı.....	57
Tablo 8. Katılımcıların do um sırasına göre dağılımı.....	57
Tablo 9. Katılımcıların ailedeki çocukların cinsiyet kombinasyonuna göre dağılımı.....	57
Tablo 10. Katılımcıların ailedeki çocuk sayısına göre dağılımı.....	58
Tablo 11. Katılımcıların kendinden küçük karde sayısına göre dağılımı.....	58
Tablo 12. Katılımcıların kendinden küçük karde lerinin cinsiyet kombinasyonuna göre dağılımı.....	58
Tablo 13. Katılımcıların kendini nasıl bir abla/a abey olarak tanımladı ına göre dağılımı.....	59
Tablo 14. Katılımcıların BCRE'nin alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ili kin t testi tablosu.....	63

Tablo 15. Katılımcıların BCRE alt ölçeklerinden aldığı puanlara ilişkin ortalama ve standart sapmalar.....	64
Tablo 16. Erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin annenin çalışma durumuna göre dağılımına ilişkin kay-kare tablosu.....	66
Tablo 17. Kadınların cinsiyet rolü yöneliminin ailenin gelir durumuna göre dağılımına ilişkin kay-kare tablosu.....	67
Tablo 18. Erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin gelir durumuna göre dağılımına ilişkin kay-kare tablosu.....	69
Tablo 19. Erkek cinsiyet rolü yöneliminin konumlarına göre dağılımına ilişkin kay-kare tablosu.....	72
Tablo 20. Erkeklerin kadınsılık ve erkeksilik puanlarının doğum konumuna göre karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu.....	73
Tablo 21. A abeylerin kadınlık ve erkeklik puanlarının doğum sırasına göre karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu.	75
Tablo 22. A abeylerin doğum sırasına göre BCRE'nin kadınlık ve erkeklik alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin ortalama ve standart sapmalar	76
Tablo 23. A abeylerin cinsiyet rolü yöneliminin ailedeki çocukların cinsiyet kombinasyonuna göre dağılımına ilişkin kay-kare tablosu	77
Tablo 24. A abeylerin kadınlık puanları ve erkeklik puanlarının çocukların cinsiyet kombinasyonu bakımından karşılaştırılmasına ilişkin t testi tablosu.....	78

Tablo 25. A abeylerin ailedeki çocukların cinsiyet kombinasyonuna göre BCRE'nin kadınsılık ve erkeksilik alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ili kin ortalama ve standart sapmalar.....	79
Tablo 26. Ablaların kadınsılık puanları ile erkeksilik puanlarının küçük karde lerin cinsiyet kombinasyonu bakımından kar ıla tırılmasına ili kin varyans analizi tablosu.....	80
Tablo 27. Ablaların kendinden küçük karde lerinin cinsiyet kombinasyonuna göre BCRE kadınsılık ve erkeksilik alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalama ve standart sapmaları.....	80
Tablo 28. A abeylerin kadınsılık puanları ve erkeksilik puanlarının küçük karde lerinin cinsiyet kombinasyonu bakımından kar ıla tırılmasına ili kin varyans analizi tablosu.	81
Tablo 29. A abeylerin küçük karde lerinin cinsiyet kombinasyonuna göre BCRE kadınsılık ve erkeksilik alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalama ve standart sapmaları.....	82
Tablo 30. A abeylerin kadınsılık ile erkeksilik puanlarının ailedeki çocuk sayısı bakımından kar ıla tırılmasına ili kin t testi tablosu.....	83
Tablo 31. A abeylerin ailedeki çocuk sayısına göre BCRE'nin kadınsılık ve erkeksilik alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ili kin ortalama ve standart sapmalar.....	84
Tablo 32. Ablaların kadınsılık ive erkeksilik puanlarının kendini nasıl bir abla olarak tanımladı ı bakımından kar ıla tırılmasına ili kin varyans analizi tablosu.....	85

Tablo 33. Ablaların kendini nasıl bir abla olarak tanımladığına göre alt ölçeklerden aldıkları puanların ortalama ve standart sapmalar.....	86
Tablo 34. A abeylerin kadınsılık ve erkeksilik puanlarının kendini nasıl bir a abey olarak tanımladığı bakımından karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu.....	87
Tablo 35. A abeylerin kendini nasıl bir a abey olarak tanımladığına göre alt ölçeklerden aldıkları puanların ortalama ve standart sapmalar.....	88
Tablo 36. Ablaların BCRE maddelerinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin t testi tablosu.....	89
Tablo 37. A abeylerin BCRE maddelerinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin t testi tablosu.....	92

ekiller Listesi

ekil 1. Cinsiyet farklılıkları ve benzerliklerine ili kin toplumsal rol kuramı.....20

ekil 2. Parsons ve Bales'in rol farklılaşması kuramındaki rol eksenleri.....25

GİRİŞ

İnsanları kategorilere ayırmanın en yaygın ve bilinen yolu da dünyayı bizden olanlar ve olmayanlar şeklinde algılamaktır ve cinsiyet de insan zihninin ilk olarak ve en kolay algıladığı, sosyal yaşamın kategorize edilmesine ilişkin temel sosyal kategorilerden biridir (Kagıtçibas, 1999). Fiske (1998) cinsiyeti; kalıpyargılar, önyargılar ve ayrımcılık konularına odaklanan günümüz sosyal psikolojisi araştırmalarında yaş ve ırkla birlikte en önemli üç kategoriden biri olarak değerlendirmiştir.

Psikolojinin cinsiyet konusuna ilgisi formel psikolojinin kuruluşundan yani 19. yüzyıldan beri vardır. Darvencilığın ve işlevselciliğin hâkim olduğu dönemlerde davranış çeşitliliği konusundaki çalışmalar cinsiyet farklılıklarını da kapsamıştır. İlk dönemlerde zekâ, psikologlar tarafından çalışılan konuların başında gelmiş ve kadın beyninin erkeğe oranla küçük olmasına bağlı olarak kadın zekâsının da daha geri olduğu düşünülmüştür. Ancak zekâ konusunda yapılan bu çalışmalar kusurlu oldukları savıyla 1910'da Helen Thompson Wooley ve 1960 yılında Elenor Macoby'nin makalelerinde eleştirilmiştir. Elenor Macoby ve Carol Jacklin tarafından 1974 yılında yayınlanan "Cinsiyet Farklılıkları Psikolojisi" adlı çalışmada da yetenekler, kişilik, sosyal davranış, hafıza gibi konular üzerine yapılmış binlerce çalışmadaki cinsiyet farklılıklarına dikkat çekilmiştir (Hyde ve Mezulis, 2001).

Psikoloji alanındaki cinsiyet araştırmaları, psikolojinin pek çok disiplin tarafından erkeklerin yönlendirdiği ve yine erkeklerin ilgi ve ihtiyaçlarını yansıtan bir sosyal bilim olduğu yönündeki eleştirilerle hız kazanmıştır. Örneğin Kohlberg'in ahlak gelişimi kuramına ilişkin boylamsal araştırmasında katılımcıların tamamını erkeklerin oluşturması eleştiri konusu olmuştur. Kohlberg ve Kramer (1998) daha sonra oğlan ve kız çocukları ile de bu konuda bir çalışma yapmış ve kız çocukların ahlak gelişiminin oğlan

çocukların gerisinde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Ancak Kohlberg'in çalışması Gilligan tarafından bu kez de oğlan ve kız çocukların farklı yaşam deneyimlerine sahip oldukları ve çalışmada kullanılan dilemmaların oğlan çocukların yanıtlarından türetilmiş olması nedeniyle eleştirilmiştir. Özellikle 1970'lerde meta-analizin kullanılmaya başlamasıyla birlikte cinsiyet farklılıklarına yönelik çalışmalar ivme kazanmıştır Cinsiyetin önemli bir değişken olduğunun fark edilmesiyle birlikte çalışmalar bu kez de bu farklılıkların nedenleri üzerine yoğunlaşmıştır. Cinsiyetler arasındaki farklılığın sıklıkla biyolojik faktörlerden kaynaklandığı ileri sürülse de bunun tek başına farklılıkları anlamaya yetmeyeceği görüşü kabul görmüştür. Bu kabul, biyolojik cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) kavramlarının doğuşuna aracılık etmiştir (Burr, 1999).

Cinsiyet, gelişim psikolojisi ve sosyal psikolojinin üzerinde önemle durduğu bir konudur. Ancak Eckes ve Trautner (2000), hem sosyal hem de gelişim psikolojisi literatüründe cinsiyetin çok yönlü bir yapı olduğuna dair çok sayıda teori ve araştırma bulunmasına karşın cinsiyet konusuna bütüncü bir yaklaşım sergilenemiyor olmasını önemli bir eksiklik olarak görmektedir. Onlara göre, sosyal psikologların önemli bir bölümü cinsiyet kimliği, tercihler ve cinsiyet rolü davranışları gibi cinsiyetle ilgili temel kavramların gelişiminin zaman içinde değiştiğini görmezden gelirken, gelişim psikologları da kendini sunma, kişilerarası beklentiler ya da cinsiyetle ilişkili tutumların sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterebileceği ile yeterince ilgilenmemektedir. Bu yaklaşımlar, sosyal psikoloji ve gelişim psikolojisinin kör noktaları olarak değerlendirilmektedir. Gelişimsel sosyal psikologlar için cinsiyet hem bireyin yaşamı boyunca geçirdiği gelişimsel süreçlerine ilişkin bir konu hem de sosyal ve kültürel bağlamlarla ilişkili cinsiyet temeli tutum, düşünce ve davranışlardaki her türlü değişimi içeren bir sosyal etki konusudur. Gelişimsel süreçler ve sosyal etki birbiriyle son derece

ilişkilidir. Eckes ve Trautner (2000), sosyal süreçler göz önünde bulundurulmadan ve sosyal psikoloji çalışmalarında sıklıkla karşılaşıldığı gibi sınırlı yaş grupları ile çalışmaya devam edilerek cinsiyet gelişiminin anlaşılması olanaklı gözükmediğini belirtmektedir.

Bilişsel gelişimsel kuram, sosyal öğrenme kuramı, psikoanalitik kuram, cinsiyet şeması kuramı, cnsiyet yapma kuramı ve toplumsal rol kuramı cinsiyet gelişimini açıklamaya çalışan belli başlı kuramlardır. Toplumsal rol kuramı, cinsiyet gelişimi ve cinsiyetler arasındaki farklılıkları sosyal psikolojik bağlamda ve sosyal psikolojik kavramlarla açıklamaya çalışması bakımından önemlidir.

Toplumsal rol kuramında (Eagly, 1987) kadın ve erkekler arasındaki farklılıkların toplum içerisinde edindikleri rollerin dağılımıyla ilgili olduğunu belirtilmektedir. Yani kadın ve erkeğin toplumsal rolleri cinsiyetler arasında da farklılık yaratmaktadır. Buna göre erkek eve ekmek getiren, kadın ev işleri ve çocuk bakımı rolünü üstlenmektedir.

Toplumsal işbölümü kadın ve erkeklerden farklı beklentiler oluşmasına da neden olmaktadır. Toplumsal rol kuramına göre kişilerin cinsiyet rolü yönelimi, yani maskülen ya da feminen olması biyolojik cinsiyetlerinden ziyade sosyal rolleriyle ilişkili görevleri ile ilişkilidir (Eagly ve ark., 2000).

Cinsiyet rolü yönelimi, cinsiyet gelişimini anlamaya dönük çalışmalar içerisinde önemli bir yer tutmakta olup hem gelişim hem de sosyal psikologlar tarafından ele alınan bir konudur. Cinsiyet rolü yönelimi birey tarafından benimsenmiş olan, toplum tarafından arzu edilen ve cinsiyetler ilişkilendirilen kişilik özellikleri, nitelikler ve davranışların bütünü olarak tanımlanmaktadır (Bem, 1974). Cinsiyet rolü yöneliminin ev ve işyerindeki cinsiyet tiplmeli rol ve sorumluluklarla uyumlu tutum ve değerleri kapsadığı

belirtilmektedir (Donald ve Linington 2003). Bu bakımdan toplumsal rol kuramı, cinsiyet rolü yönelimini anlamaya odaklanan çalışmalar için önemli bir dayanaktır.

Eagly gibi Parsons ve Bales (1955) de cinsiyet gelişimini roller çerçevesinde ele almaktadır. Parsons ve Bales'in rol farklılaşması kuramına göre, insan kişiliği aile içerisindeki sosyalizasyon süreci tarafından oluşturulmaktadır. Ailelerin sahip olduğu roller dört rol tipinden meydana gelmektedir. Bu rol tipleri, hiyerarşi ve güç ile araçsal ve ifade edici eksenlerinin kesişiminden oluşmaktadır. Kuramda kız çocukların aile içinde ifade edici, oğlan çocukların ise araçsal rolleri yerine getirdiği söylenmektedir.

Bir diğer rol kuramı olan Bossard'ın uzmanlaşmış roller kuramında (1956) ise aile içinde rollerin kaçınılmaz biçimde uzmanlaştığı, bu uzmanlaşmanın çok erken yaşlarda başladığı ve işbölümün uzmanlaşmada önemli bir işlevi olduğunu belirtilmektedir. Uzmanlaşmanın geniş ailelerde daha belirgin olduğu, doğum sırasının önemli bir faktör olduğu ve cinsiyetin rol uzmanlaşmasında önemli bir referans kaynağı olduğu ifade edilmektedir.

Beal (1994) gelişim psikolojisi literatüründe cinsiyet rollerinin gelişimi konusunda aileye ilişkin vurgu genellikle anne babalar ile sınırlı olduğunu söylemektedir. Kardeşlerin cinsiyet rolü yönelimi ile ilişkisini irdeleyen çalışan çalışmalarda; doğum sırası, kardeşlerin cinsiyeti, kardeş sayısı ve kardeşler arasındaki yaş farkı gibi faktörlere dikkat çekilmektedir (Sutton-Smith ve Rosenberg, 1970). Bossard'a göre (1956) doğum sırası ve cinsiyet etkileşimli olarak aile içindeki rolleri ve ilişkileri etkilemektedir.

Literatürde doğum sırası ilk çocuk, ortanca çocuk, en küçük çocuk ve tek çocuk olmak üzere dört temel kategoride ele alınmaktadır (Saroyan, 1990). Toman (1993) doğum sırası ve cinsiyet etkileşimine dikkat çekmekte, buna göre dört temel kategoriden söz etmektedir. Bunlar erkek çocukların ağabeyleri, kızçocukların ağabeyleri, erkek

çocukların ablaları ve kız çocukların ablalarıdır. Toman'a göre (1993) kız çocukların ablaları ile oğlan çocukların ağabeyleri, karşı cinsiyetten kardeşe sahip abla ve ağabeylere göre diğerlerine karşı daha sorumlu, daha kontrolcü ve otoriterdir.

Cinsiyet gelişimine kardeş etkisi ile ilgili ilk ve klasik çalışmasında Koch (1955) 5-6 yaşlarında olan ve ağabeyiyle yaşayan erkek çocukların daha maskülen ve ablası ile yaşayan kız çocukların daha feminen olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı çalışmada erkek kardeşleri ile yaşayan kız çocukların feminen rolleri sürdürürken aynı zamanda maskülen özellikler de taşıdıkları; buna rağmen kız kardeşi ile yaşayan erkek çocuklarda feminen özelliklerin maskülen özelliklerle yer değiştirme eğilimde olduğu görülmüştür.

Ablalar, ağabeylere oranla küçük kardeşleri ile daha fazla etkileşim halindedir ve onların yetiştirilmesi ile daha fazla ilgilidir (Blakemore, 1990). Büyük kardeşler, küçük kız ve oğlan kardeşlerinin sosyal etkileşimine katkı sağlayan öğretici, yönetici, yönlendirici işlevlerini üstlenmektedir (Edwards ve Whiting, 1993). Whiting ve Whiting'e göre (1975) büyük çocukların toplumsal rolleri, sosyal sorumluluklarının çoğalmasına, buna bağlı olarak büyük çocuklarda erken ve güçlü cinsiyet rolü kimliği oluşmasına neden olmaktadır. Başka bir deyişle büyük çocuklar için geçerli olan bu durum, aile işleri ve çocuk bakım hiyerarşisine erken dönemde katılmak ve bu konuda eğitilmiş olmanın bir sonucudur.

Kardeşi olmayan kız çocukları, kardeşi olanlara oranla daha az geleneksel kadınlık rolleri sergilemektedir. (Katz ve Boswell, 1984). Tek çocukların aile içindeki rolleri abla ve ağabey rollerinden farklıdır. Üniversite öğrencisi kadınlarla yapılan çeşitli çalışmalarda tek çocuk olan üniversite öğrencisi kadınların girişkenlik, bağımsızlık ve güven gibi maskülen özellikleri daha fazla sergilediğini göstermektedir. Daha sonra

doğan kız çocuklar, ilk kız çocuklar ve tek kız çocuklara oranla daha fazla feminen cinsiyet rolü özelliklerini taşımaktadır (Stephenson, 1997).

Kültürel normlar kız çocuklara ifade edici rolleri yüklerken, oğlan çocuklara araçsal rolleri yüklemektedir. Bu durum kadınlarda ifade edici, erkeklerde ise araçsal kişilik özelliklerinin gelişmesine neden olmaktadır (Williams ve Best, 1990). Barry, Bacon ve Child (1957), 110 kültürü içeren çalışmaları, toplumun kız ve oğlan çocuklara cinsiyet tiptemeli davranışlar sergileme yönünde baskı yaptığını göstermektedir. Bu çalışmanın sonuçlarına göre bakım, itaat, sorumluluk, başarı ve özgüven gibi özellikler bakımından kızlardan ve erkeklerden farklı beklentilerin olduğu görülmüştür. Buna göre incelenen kültürlerin %82'si "bakım" özelliğini kızlarla ilişkilendirirken, %87'si başarı özelliğini erkeklerle ilişkilendirmektedir.

Literatürde çocukların aileiçi rolleri ile ilişkilili önemli bir değişken olarak ev işlerine katılıma işaret edilmektedir. Çocukların ev işlerine katılımı, cinsiyet rolü sosyalizasyonunun önemli bir bileşenidir (Blair, 1991). Çalışmalar yapılan ev işlerinin tipi ve iş yapma süresinin kız ve oğlan çocuklar için farklılaştığını göstermektedir (Cox, 1995). Broady ve Stelman (1985), kadın ve erkek kardeşlerin sayısının cinsiyet tiptemeli ev işleri yapma düzeyi ile ilişkilili olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, oğlan kardeşi olmayan kız çocuklarının oğlan çocuklara ait görevleri de yerine getirdiğini söylemektedir.

Büyük çocukların ev içi sorumlulukları daha fazla üstlendiği, ayrıca abla ve ağabeylerin ev içi sorumluluklarının cinsiyetleri temelinde farklılaştığına ilişkin bulgular olmasına karşın, birer sosyal rol olarak ablalık ve ağabeyliğin cinsiyet gelişimi ile ilişkisi yeterince incelenmemiştir. Cinsiyet rolü yönelimi ile kardeşlerin ilişkisine yönelik çalışmaların daha çok sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde, küçük kardeşlerin büyük kardeşleri model almaları hipotezi temelinde yürütüldüğu görülmektedir. Bu çalışmada

konu tersinden ele alınmakta, kardeş sahibi olmanın ilgili değişkenlerle birlikte cinsiyet rolü yönelimi ile ilişkisi incelenmektedir.

I. KURAMSAL ÇERÇEVE ve GÖRGÜL ARAŞTIRMALAR

I.1. TOPLUMSAL CİNSİYET ve İLİŞKİLİ KAVRAMLAR

Cinsiyet, genetik kompozisyon, üreme organları ve işlevleri gibi biyolojik özellikler bakımından kişiler arasındaki farklılıkları ifade etmektedir (Unger, 1996). Toplumsal cinsiyet ise kadın ya da erkek olmaya toplumun ve kültürün yüklediği anlamları, beklentileri ifade etmektedir ve bireyi kadınsı ya da erkeksi olarak kategorize eden psikososyal özellikler olarak tanımlanmaktadır (Macoby, 1988). Bazı akademisyenler cinsiyeti biyolojik kökenli atıflar, toplumsal cinsiyeti ise sosyal kökenli atıflar olarak tanımlamayı tercih etmektedir (Eckes ve Trautner, 2000).

Tajfel'e (1982) göre çocuğun kız ya da oğlan olduğunu fark ederek kendini kadınlar veya erkekler grubuna ait biri olarak görmesi kimlik gelişiminin en önemli bir adımlarından biridir. Çok sayıda çalışma kadın ve erkeklerin sosyalleşmesi sürecindeki farklılaşmanın çok erken yaşlardan itibaren gerçekleştiğini vurgulamaktadır.

Toplumsal cinsiyet kavramının literatüre kazandırılmasını takip eden dönem içinde yapılan çalışmalar, toplumsal cinsiyetle ilişkili çok sayıda kavramın gelişmesi sonucunu doğurmuştur. Toplumsal cinsiyet konusunun anlaşılması bakımından bu çalışmada geçen ve tanımlanmasında yarar görülen kavramlar aşağıda belirtilmiştir.

Erkeksilik (masculinity) ve kadınsılık (femininity)

Erkeksilik ve kadınsılık, erkek ve kadınlara ilişkin atıfların bütünüdür. 1970'lere kadar bir boyutun iki kutbu olarak tanımlanan bu kavramlar, Sandra Bem tarafından (1974) birbirinden ayrı ve dik açılı boyutlar olarak kavramsallaştırılmıştır. Spence (1993)'in cinsiyet kimliği kuramında maskülenlik ve feminenlik; kişilik özellikleri,

kabiliyetler, fiziksel özellikler ve tercihleri de içeren çok boyutlu bir kavram olarak tanıtılmıştır.

Androjeni

Androjeni kelimesi Yunanca kökenli andro (erkek) ve gyn (kadın) kelimelerinin birleşmesinden oluşmuştur. Androjeni kadınsı ve erkeksi kişilik özelliklerinin kaynaşması olarak tanımlanmaktadır (Bem, 1974). Psikoloji tarihinde karşımıza çıkan Jung'un anima (erkekteki kadınlık) ve animus (kadındaki erkeklik) kavramları androjeni kavramına benzer bir durumu ifade etmektedir (Unger, 1996).

Bir kişi yüksek derecede maskülen ve feminen olursa da androjen olarak tanımlanmaktadır (Bem, 1974). Androjeni esneklik, adaptasyon, sosyal yeterlilik ve psikolojik uyum bakımından ideal bir rol tipolojisi olarak değerlendirilmiştir. Ancak son yıllarda bu yaklaşıma yönelik ciddi eleştiriler mevcuttur.

Toplulukçuluk (communinity) ve araçsallık (agentic)

Toplulukçuluk kadınlar, araçsallık ise erkek kategorileri ile ilişkilendirilen özellikler kümesi olarak tanımlanmaktadır. Buna göre bağımsız, rekabetçi, mantıklı olmak araçsal özelliklerdir ve erkeklik rolleri olarak görülmektedir; buna karşın bağımlı, işbirliğine yatkın ve itaatkâr olmak gibi özellikler toplulukçu niteliklerdir ve kadınlık rolleri olarak tanımlanmaktadır (Bakan, 1966).

Cinsiyet şeması

Cinsiyetler hakkındaki bilgileri içeren örgütlenmiş bilgi yapılarıdır. Bilişsel psikologlar tarafından geliştirilen şema kavramı, Bem tarafından geliştirilerek cinsiyetlere

uyarlanmış ve cinsiyet şeması olarak tanımlanmaya başlamıştır. Cinsiyet şeması, toplumda kadın ve erkek olmanın ne olduğuna ilişkin kavramlardır (Bem, 1981).

Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargıları

Kalıpyargılar bir toplumsal gruba ilişkin inanç ve yargılardır, bir başka deyişle kalıpyargılar belirli gruplar hakkında sahip olunan bilgilerin bir özetidir (Kagıtçıbası, 1999). Cinsiyet kalıpyargıları ise kadın ve erkeklere atfedilen ve toplumsal olarak paylaşılan özellikler, bilişsel yapılar ya da şemalardır. Cinsiyet kalıpyargıları kişisel özellikler, tutum ve inançlar, açık davranışlar veya davranışsal tercihler, fiziksel görünüş gibi çok bileşeni içeren çok boyutlu bir yapı olarak kavramsallaştırılmaktadır. Çalışmalar ilk kalıpyargıların yaklaşık 3 yaşında oluştuğunu göstermektedir (Eckes ve Trautner, 2000).

Cinsiyet Rolü

Toplumun tanımladığı ve bireylerin yerine getirmelerini beklediği cinsiyetle ilgili grup beklentileridir (Dökmen, 2004). Eagly (1987)'nin toplumsal rol kuramında cinsiyet rollerinin, her iki cinsiyetten bireylerin cinsiyet tiplmeli ailesel ve mesleki rolleri çerçevesinde sürdürülen aktivitelerden kaynaklandığı savunulmaktadır. Diğer toplumsal rollerde olduğu gibi cinsiyet rolleri de tanımlayıcı ve emredici normlar tarafından şekillenmektedir.

Cinsiyet rolü yönelimi

Cinsiyet rolü yönelimi, toplum tarafından arzu edilen ve birey tarafından benimsenmiş olan, cinsiyetler ile ilişkilendirilen kişilik özellikleri, nitelikler ve davranışların bütünü olarak tanımlanmaktadır (Haigler, 1995). Cinsiyet rolü yönelimi,

kadın ve erkekler tarafından benimsenen geleneksel kadınlık ve erkeklik rolleri ve sorumlulukları içeren psikolojik ve sosyal süreçler üzerinde temellenir (Cinamon & Rich, 2002). Cinsiyet rolü yönelimi aynı zamanda ev ve işyerindeki cinsiyet tipllemeli rol ve sorumluluklarla uyumlu tutum ve değerleri de kapsamaktadır (Donald ve Linington 2008).

Cinsiyet rolü yönelimi cinsiyet kişiliği, kalıpyargılar, cinsiyet rolü tutumları ve cinsiyetle ilişkilendirilen bazı davranışları içeren çok boyutlu bir yapıdır ve tüm bu yapılar birbiri ile ilişkilidir. Cinsiyet rolleri toplumsal olarak yapılandırılmaktadır ve kültürden kültüre değişmektedir (Friedman, 2001).

Cinsiyet Şovenizmi

Cinsiyet şovenizmi karşı cinsin davranışlarına tahammülsüzlük olarak tanımlanabilir. Özellikle ergenlik döneminde daha belirgin biçimde kendini göstermektedir. Cinsiyet farklılıklarının şiddeti, ergenliğe giren biri olarak cinsiyet rollerine uyma yönündeki baskı ile ilişkilidir (Boldizar, 1991). Bu dönemde erkekler kendini daha maskülen olarak tanımlarken, kızlar feminen yönlerine daha fazla vurgu yaparlar (MacHale ve arkadaşları, 2001; Akt. Schaffer). Ailenin bu sürece katkıları önemli görülmeyle birlikte akranların rolünün biraz daha önemli olduğu belirtilmektedir. Buna göre ergenliğe giren birey “çıkma-flört” için geleneksel cinsiyet rollerini benimsemek durumundadır (Burn, 1996).

Hill ve Lynch (1983) tarafından geliştirilen cinsiyet şovenizmi hipotezine göre, kızlar ve erkekler ergenliğin başlarında kültürel olarak onaylanan rollere uyma konusunda daha fazla baskı yaşamaktadır. Onaylanan cinsiyet rollerine ilişkin mesajlar ebeveynler, akranlar, eğitim kurumları ve medya gibi çeşitli kaynaklardan beslenmektedir. Buna bağlı

olarak yetişkin kadınlık ve erkeklik rollerine ilişkin daha belirgin bir farklılığa doğru yol alınır. Bu teoride ebeveynler erkek çocuklarını bağımsız, başarılı ve özgüvenli olmaları konusunda kızlardan daha çok desteklerken, kızları sıcak, kendini ifade eden ve nazik olmaları konusunda erkeklere göre daha fazla desteklemektedir.

I.2 TOPLUMSAL CİNSİYET KURAMLARI

Psikoanalitik kuram, bilişsel-gelişimsel kuram, cinsiyet şeması kuramı, biyolojik kuramlar ve sosyal psikolojik kuramlar toplumsal cinsiyet gelişimini açıklamaya çalışmaktadır. Bu kuramlar aşağıda kısaca özetlenmiştir.

I.2.1 Psikoanalitik Kuram

Cinsiyet gelişimini açıklamaya yönelik en eski kuram Freud tarafından geliştirilen, biyolojik ve kültürel faktörleri içeren psikoanalitik kuramdır. Freud cinselliği insan davranışlarının açıklanmasında merkeze oturtmaktadır. Kuram, cinselliğin gelişimi sürecini beş evrede tanımlar. İlk iki evre kadın ve erkekler için benzer şekilde işlemektedir. Kurama göre cinsel enerji her aşamada bir bölgeden diğer bir bölgeye kaymaktadır. İlk aşama olan oral dönemde cinsel bebekler ağız bölgesine yoğunlaşırken ikinci dönem olan anal dönemde anal bölgeye yoğunlaşır ve bağırsak hareketlerinin kontrolü son derece önemlidir. İlk dönemlerde kız ve oğlan bebekler annelerine güçlü bir şekilde bağlıdır.

Freud'a göre cinsel kimlik 4 yaşlarında kazanılır. Üçüncü yani fallik aşamada çocuklar cinsel organlarına yoğunlaşır. Bu dönemde erkek çocuklar annesine aşıktır ve kastasyon kompleksi yaşar. Aynı dönemlerde kız çocuklar da penislerinin olmadığını fark eder ve penis kıskançlığı yaşar. Kız çocukların cinsiyet gelişiminde penis kıskançlığı

merkezdedir; kız çocukları babalarına aşiktir ve annesini kıskanmaktadır. Erkek çocuklar annesine duyduğu yasak aşk duygularından kaynaklanan hadım edilme korkusunu yenmek için babasıyla özdeşleşirken, kız çocuklar babalarını elde etmenin zorluklarını fark ettiklerinde anneleriyle özdeşleşerek anneleri üzerinden dolaylı haz elde etme yoluna giderler (Bigler, 1995).

Dördüncü aşama gizil dönemdir ve göreceli olarak daha sakin bir dönemdir. Çocuk cinsiyetle ilgili konulardan hoşlanmaz ve kendini oyuna verir. Son aşama olan genital dönem fırtınalı bir dönemdir; cinsel enerji cinsel organlara yönelir.

İkinci dalga psikoanalistler süreci daha farklı şekilde yorumlamışlardır. Örneğin Chodorow (1989) modelinde özel alan-kamusal alan ayrımına vurgu yapmaktadır. Ona göre özel alan annenin, kamusal alan babanın temsil ettiği alanlardır. Kız çocuklar anneleri ile daha fazla vakit geçirmekte ve onunla özdeşleşmekte, kendilerini annenin bir uzantısı olarak görmektedir. Kız çocukların ilk aşk nesnesi anneleridir. Baba, ulaşılamayan biridir ve kız çocukların erkeklerle kurduğu ilişki babaya ulaşma arzusunun bir sonucudur. Ancak erkekler için durum farklıdır. Kendisi erkek olduğu için kamusal alanda yer alma fırsatı bulmakta ve anneden kolaylıkla ayrılabilir. Erkeklerin kadınlarla kurduğu heteroseksüel ilişki özel alanda yakalayabileceği güven arzusunun bir sonucudur.

Karen Horney, (Akt. Hegelson, 2005) Freud'un kuramını eleştirenler arasındadır. Horney'e göre cinsiyet kimliğinin gelişiminde sosyal zorlamalar biyolojiden daha etkilidir. Ona göre penis kıskançlığı penis arzusunu değil; erkeğin toplumsal gücü ve statüsünü arzulamayı ifade etmektedir. Ayrıca erkeklerin kadın memesini ve çocuk doğurma yeteneğini kıskandığını ve bunun cinsiyet gelişiminde önemli bir yere sahip olduğunu belirtmektedir.

I.2.2 Sosyal Öğrenme Kuramı

Sosyal öğrenme kuramcılarını cinsiyet gelişimini, her türlü davranışın öğrenilmesinde geçerli olan temel öğrenme prensipleri ile açıklamaya çalışır. Sosyal öğrenme kuramını üç bileşenden oluşur; bunlar pekiştirme, rol modeli ve temsiliyetlerdir.

Cinsiyet rolleri, cinsiyete uygun davranışların pekiştirilmesi, uygun olmayanların cezalandırılması şeklinde gerçekleşir (Brody, 1999; Akt. Pressley ve MacCormick, 2007). Kurama göre kızlar ve erkekler sergiledikleri davranışlara farklı tepkiler alırlar ve bu durum onların zaman içinde farklı davranmasına yol açar. Kurama göre pekiştirmenin her zaman doğrudan olması gerekmez; çocuklar bunları gözlemleyerek de öğrenebilir.

Sosyal öğrenme kuramına göre çocukların her şeyi deneme yanılma yoluyla öğrenmesi gerekmez, model alma olarak da tanımlanan taklit yoluyla öğrenirler. Çocuklar kendi cinsiyetlerinden olan kişileri model alır, taklit eder, onlar gibi davranmaya başlarlar. Dünya kadın gibi davranan kadın, erkek gibi davranan erkek modelleri ile doludur. Tüm bunlar çocuklara gözleyerek öğrenme fırsatı sağlar (Pressley ve Mac Cormick, 2007). Örneğin annesi çalışan kızçocukları, annesi çalışmayanlara göre daha az cinsiyet tiplmeli davranışlar sergilemektedir (Broady, 1989).

Çocuklar çevrelerindeki kişiler kadar okudukları ya da televizyonda izledikleri “sembolik modelleri” taklit ederler. Örneğin popüler televizyon cinsiyet kalıpyargılarını beslemektedir. Çok sayıda TV karakteri cinsiyet tiplmeli davranışlar sergilemekte, çocukların okudukları kitaplarda bu karakterlere rastlanmaktadır (Coltrane, 1998; McDonald, 1989).

Sosyal öğrenme kuramında temsiliyetler önemli bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır; buna göre çocuğun model aldığı rol çevre tarafından pekiştirilmese de bu modeli temsil eden kişilerin bulunması çocuk açısından önemlidir. Örneğin bir kız çocuğunun mühendis olması onaylanmasa ya da desteklenmese de kadın mühendislerin varlığı çocuğun bu rolü model alması için önemlidir (Beal, 1994).

Sosyal öğrenme kuramı, çocukları toplumdaki cinsiyet mesajlarının pasif alıcıları olarak gördüğü için eleştirilmektedir (Jacklin ve Reynolds, 1993). Sosyal öğrenme kuramı ayrıca cinsiyet tipllemeli davranışların karmaşık yapısını ve çocukların cinsiyete ilişkin kalıp yargıları ve tutumları nasıl geliştirdiğini açıklamak bakımından yetersiz bulunmaktadır (Stangor ve Ruble, 1987).

I.2.3 Bilişsel Gelişimsel Kuram

Bilişsel gelişimsel kuram, sosyal öğrenme kuramından farklı olarak, cinsiyet de dahil olmak üzere bireyin temel kavramları öğrenme sürecinde aktif olduğunu vurgular. Kohlberg'e göre cinsiyet gelişimindeki en önemli adım cinsiyet kimliğidir. Kızların kendilerini kız, oğlanların da oğlan olarak gördüğü bu dönem 3 yaşına tekabül etmektedir. Kurama göre çocuk kendi cinsiyetinin farkına varır, kendi cinsiyetinden beklenen rollerin neler olduğunu öğrenmek konusunda motive olur, uygun rol modellerini arar ve daha sonra kendisinden beklenen rolleri gerçekleştirmeye çalışır (Beal, 1994).

Bu kuramın önemli kavramlarından biri cinsiyet değişmezliğidir. Buna göre kız ve oğlanlar farklı koşullarda yani fiziksel görünüş ya da davranışlar değişse de cinsiyetin değişmeyeceğini öğrenirler. Çocuklar bir kez cinsiyetinin ne olduğunu öğrendikten sonra cinsiyetine uygun tercihler geliştirmeye başlar. Genellikle kendi cinsiyetinin hoşlandığı şeylerden hoşlanmaya başlar. Bu noktada bilişsel tutarlılık kavramı devreye girmektedir.

Sosyal öğrenme kuramında olduğu gibi ödül veya ceza nedeniyle değil, kendi kimliği ile tutarlı olmak için kadınsı ya da erkeksi davranılır.

Ancak bu kuram da bazı açılardan yetersiz görülmektedir. Kız ve oğlan çocukları kendi cinsiyetlerini öğrenmeden önce kadınsı ve erkeksi davranışlar sergileyebilmektedir (Bussey ve Bandura, 1992). Ayrıca yapılan çalışmalar cinsiyete ilişkin farkındalık gelişiminin Kohlberg'in belirttiğinden daha karmaşık bir süreç olduğunu vurgulamaktadır. Bussey ve Bandura'nın bilişsel gelişimsel kuramı, sosyal öğrenme, bilişsel-gelişimsel ve cinsiyet şeması kuramlarının bir sentezidir. Bu kuram öz-düzenleyici mekanizma, akran gruplarıyla özdeşleşme ve motivasyonel mekanizmalara vurgu yapmaktadır.

I.2.4. Cinsiyet Şeması Kuramı

Bilişsel gelişimsel kuramın en dikkat çekici versiyonu Sandra Bem (1981) tarafından geliştirilen cinsiyet şeması kuramıdır. Cinsiyet şeması kuramı bilişsel gelişimsel kuram ve sosyal öğrenme kuramı üzerine temellenmiştir.

Bu kurama göre bireyler cinsiyeti bir bilişsel organizasyon prensibi olan şemalar olarak kullanırlar. Cinsiyet şeması, cinsiyete ilişkin zihindeki bilgiler olup, çocuğun dünyaya ilişkin değerlendirmelerine açılan bilişsel bir pencere olarak görülürler (Bem, 1981). Bu şemalar gerçek dünyaya ilişkin algıları için rehber görevi görmektedir. Bireyler kendileri ve diğerleri hakkındaki bilgilerini, içinde buldukları toplum tarafından tanımlanan kadınlık ve erkeklik tanımları aracılığıyla organize ederler. Cinsiyet şemaları kadın ve erkeklerin nasıl görüldüğü, tipik ilgileri, aktiviteleri, kişisel özellikleri ve çeşitli durumlarda cinsiyetlerin nasıl davranması gerektiğine ilişkin bilgileri içerirler (Beal, 1994).

Cinsiyet şeması kuramı, sosyal öğrenme kuramının temel kavramlarından da yararlanmıştır. Buna göre çocuklar içinde buldukları toplumda kadınlığın ve erkekliğin en anlama geldiğini ve hangi özelliklere sahip olmanın önemli olduğunu ve cinsiyet şeması açısından kendilerinin uygunluklarını değerlendirmeyi de öğrenirler. Bem'e göre kültür, hangi şemaların önemli olduğunu da belirlemektedir.

Bem cinsiyet şemaları konusunda bireysel farklılıklara da dikkat çekmiştir. Bu bireysel farklılıklar Bem tarafından geliştirilen cinsiyet rolü envanteri ile değerlendirilmektedir. Cinsiyet şemalarına uygun davranıp davranmamak, bireyi Bem tarafından tanımlanan ve cinsiyet rolü yönelimi olarak da bilinen maskülen, feminen, androjen ya da belirsiz tip alt gruplarından birine yerleştirir.

Cinsiyet şeması kuramcıları, etiketlemenin önemli bir süreç olduğunu vurgular. Bir oğlan çocuğu kendini oğlan olarak etiketlediği zaman, oğlanlarla ilgili şeyler öğrenme konusunda motive olur (Martin, 1993).

I.2.5 Cinsiyet Yapma Kuramı

Sosyolojik bir kuram olan cinsiyet yapma, kadın ve erkekler arasında farklılık yaratma anlamına gelmektedir. Bu farklılıklar biyolojik, doğal ya da zorunlu değildir. Bir kere bir farklılık oluşturuldu mu bu farklılık pekiştirilir ve cinsiyetin bir zorunluluğu haline getirilir (West ve Zimmerman, 1987).

Kuram cinsiyeti bireylerin sahip olduğu treyter seti değil; sosyal etkileşim sonucunda yaptıkları bir şey olarak görür. Buna göre cinsiyet ilişkiler ve sosyal iletişim sonucu oluşur ve her etkileşimde yeniden yapılır. Cinsiyet kategorileri kuramda önemle vurgulanır. Buna göre toplumda kadın ve erkek diye iki kategori yapılandığında, insanların

bu cinsiyet kategorisine uygun her türlü davranışlarından sorumlu olması gerekecektir. Kişilerin gündelik etkileşimlerinde cinsiyet yapmaktan kaçmaları mümkün görünmemektedir.

West ve Zimmerman (1987) cinsiyetin bir rol olduğuna da karşı çıkmaktadır. Roller durumsal kimlikler iken, cinsiyet farklı durumlardaki hakim ya da üst kimliktir; ancak cinsiyet farklı biçimde tanıtılmaktadır. Cinsiyet genellikle insan yaşamının çok da temel olmayan ve sınırlı bir boyutu olarak ifade edilmektedir.

Kuramın temelini üç önemli kavram oluşturmaktadır: cinsiyet, cinsiyet kategorileri ve toplumsal cinsiyet. Cinsiyet, bireylerin toplum tarafından ortaklaşılacak biyolojik özellikler temelinde kadın ve erkekler olarak ayrılmasıdır. Cinsiyet kategorisi cinsiyete uygun eylemler vasıtasıyla ediniliyorken; eylemler, gündelik yaşam içerisinde cinsiyet temelinde şekillenen kategoriler için vekâlet üstlenirler. Kurama göre biyolojik cinsiyeti ile ilişkili treytlerde bir eksiklik olsa da bireyin bir kategoriye ait olması mümkündür. Bu kurama göre cinsiyet bir aktivitedir. Bireyin cinsiyet kategorisine uygun aktivite ve tutumlara ilişkin normatif kavramlar ışığında konumlanmış olan davranışlarını yöneten aktivitelerdir. Kuramda cinsiyet kategorisine uygun eylemler, cinsiyet yapma sürecinde “kaynak” olarak tanımlanmaktadır. Kurama göre hepimiz gündelik hayattaki eylemlerimizle; saçımız, kıyafetimiz, tıraş olup olmama, yürüyüşümüz, konuşmamızla cinsiyet yaparız (West ve Zimmerman, 1987).

I.2.6 Toplumsal Rol Kuramı

Cinsiyet rolü bireyin cinsiyeti temelinde toplumsal olarak tanımlanan ve kültürel olarak paylaşılan beklentilerdir (Anselmi and Law 1998). Sosyolojik bir kavram olan toplumsal rol, cinsiyet rolü gelişimini açıklamakta kullanılan dramaturjik bir

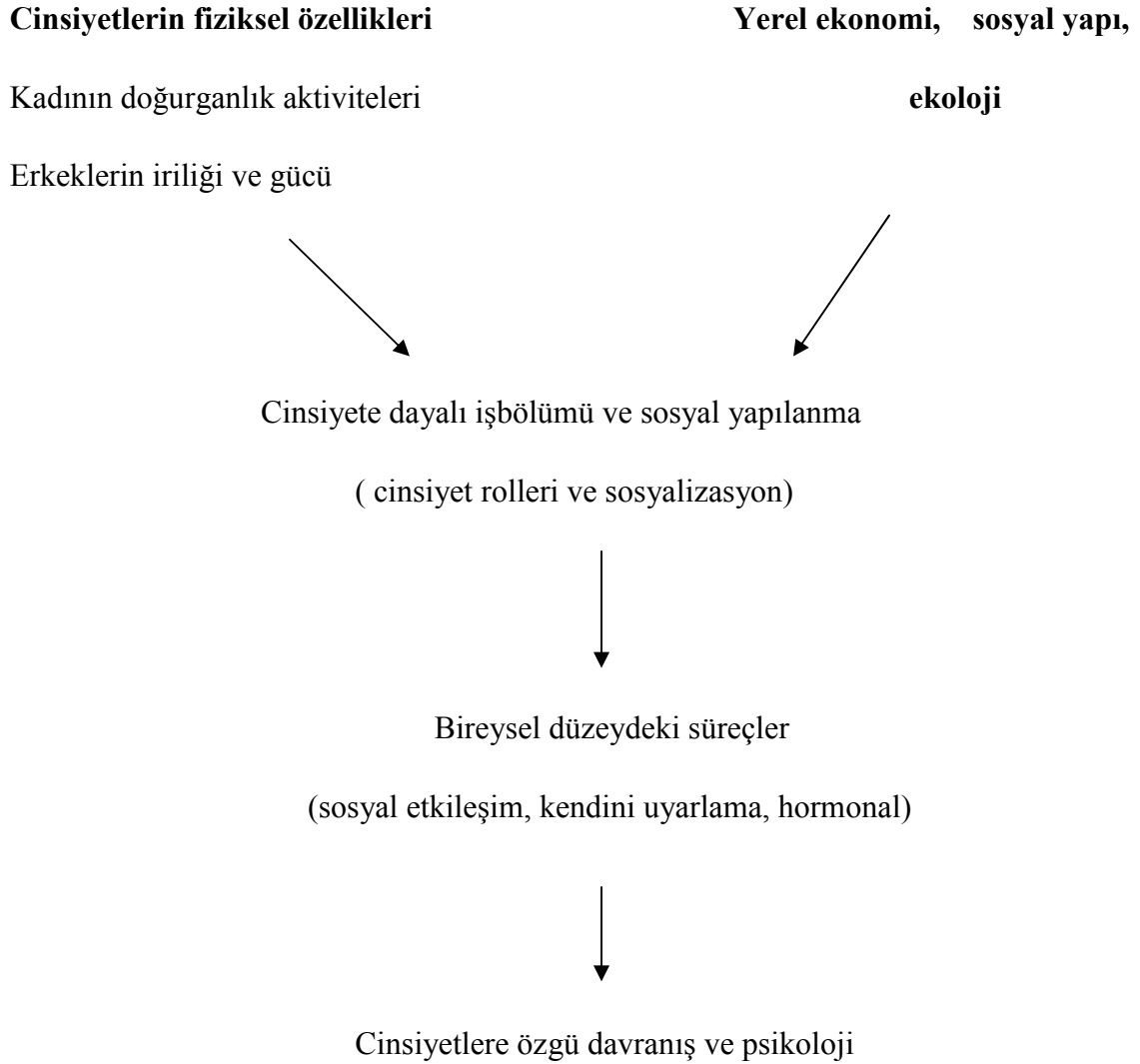
metafordur. Polis, öğretmen ya da doktorluk gibi çok sayıda toplumsal rol, kendileriyle ilişkili beklenti setleri de taşırlar ki bunlar rollerle uygun görevler, davranışlar, giyim tarzı, konuşma gibi pek çok karakteristiği kapsamaktadır. Bunlar sadece mesleki rollerle ilgili olmakla kalmaz; kadın ve erkek rollerini de kapsar. Bu bakış açısına göre kadınsılık (feminenlik) ve erkeksilik (maskülenlik), kaba hatlarıyla sahne düzeni ve senaryoyu da içeren bir rol performansı olarak görülebilir (Burr, 1999).

Toplumsal rol kuramı, kadın ve erkeklerin benzer durumlarda neden farklı veya benzer davrandıklarına ilişkin kapsamlı bir açıklama sunmaktadır. Bu açıklamaların merkezinde, kadın ve erkeklerin toplum içerisinde edindikleri rollerin dağılımına özel bir vurgu yapılmaktadır (Eagly, Wood ve Diekman, 2001).

Toplumun yapısı ve kültüre bağlı olarak, cinsiyetler arasındaki fiziksel farklılıklar belli işlerin bir cinsiyetin diğerinden daha fazla üstesinden gelmesine neden olacak ve bu da rollerde bir farklılaşmaya gidecektir. Kadın ve erkeğin sosyal rolleri, psikolojik ve sosyal süreçler vasıtasıyla davranışlarda cinsiyet farklılığını beraberinde getirecektir. Bu süreçler cinsiyet rollerinin gelişmesine neden olacaktır. Örneğin sanayi toplumlarında koca evin reisi ve eve ekmek getiren, otorite pozisyonundaki kişi olmaktadır. Günümüzün sanayileşmiş toplumlarının önemli bir bölümünde kadınlar zamanlarının önemli bir bölümünü çocuk bakımı ve ev işleri ile geçirirken, erkekler de çalışma hayatı içinde harcamaktadır (Shelton ve John, 1996). Aile ya da iş hayatındaki bu cinsiyet rolleri erkeklerin yönetici liderlik niteliklerine sahip olması beklentisini de içermektedir.

TÜİK (2006) verilerine göre Türkiye’de yemek yapma (%87.1), ütü yapma (%84.3), sofrayı kurup kaldırma (74.1) gibi eviçi ve bakımla ilgili görevler kadınlar

tarafından gerçekleştirilirken, faturaların ödenmesi (69.1) ve tamir onarım (68.4) gibi güç ve para ile ilişkilendirilen görevler erkekler tarafından gerçekleştirilmektedir.

Şekil 1. Cinsiyet farklılıkları ve benzerliklerine ilişkin toplumsal rol kuramı (Eagly ve Wood, 2004).

Toplumsal rol kuramına göre davranışlardaki cinsiyet farklılıklarını anlamak için “toplumsal yaşam içerisinde kadın ve erkekler neden farklı konumlanmıştır?” sorusu son derece önemlidir. Wood ve Eagly (2002), çok sayıda kültürü inceledikleri çalışmalarında, cinsiyetler arasındaki evrensel farklılıkların bireylerin doğuştan sahip

oldukları özelliklere ilişkin pek çok kültürde benzer olduğu görülen atıflardan türetildiğini belirtmektedirler.

Bu kurama göre toplumsal rol kavramından türetilmiş olan cinsiyet rolleri, kişilerin sosyal olarak tanımlanmış cinsiyetlerine uygun davranışlar hakkındaki paylaşılan tutarlı beklentilerdir. Cinsiyet rolleri, bireylerin cinsiyet tiplmeli mesleksel ve ailesel rollere uygun aktiviteleri gerçekleştirilmesiyle oluşur. Diğer toplumsal roller gibi cinsiyet rolleri de Cialdini ve Trost'un tanımladığı gibi tanımlayıcı ve zorlayıcı normları kapsar. Spesifik toplumsal roller, cinsiyet rollerinden farklıdır. Spesifik roller aile (örn. baba, abla, oğlan çocuk), meslek (örn. anaokulu öğretmeni) ya da bir gruba üyelikle (örn. bir dernekte gönüllülük) ilgili olabilir. Cinsiyet rolleri, spesifik rollere göre daha yaygındır; kadın ve erkeklerin dahil olduğu çeşitli sosyal kategoriler içinde gözlenebilir. Cinsiyet rolleri ve spesifik roller bir arada bulunabilir (Woodve Eagly, 2002).

Cinsiyet rolleri yaygındır; çünkü her türlü sosyal kategoriye uygulanırlar. Bu roller sosyal sınıf, ırk, yaş temelinde yayılan diğer roller gibi çeşitli durumlarla ilişkiliyken aile ilişkileri (örn. anne oğul) ve meşguliyetler (bankacı, itfaiyeci) gibi faktörler temelinde gelişen daha spesifik roller bazı grup ya da bağlamlar içindeki davranışlarla ilgidir. Cinsiyet rolleri her toplumda kültürün bir parçası olarak şekillenir ve etkileşimi yapılandırmak için spesifik rollerle birlikte çalışabilir (Eagly, 2000). Bu kuramın temel argümanlarını şu şekilde sıralamak mümkündür:

İnsanlar, ücretli çalışanların daha araçsal (agentic) ve ev işlerinden sorumlu olanların ise daha toplulukçu olmasını bekler. Araçsal ve toplulukçu tanımları Bakan (1966) tarafından geliştirilmiştir. Araçsal yönelim (saldırgan, rekabetçi, baskın) kendi ve bağımsızlığa odaklanmayı ifade ederken, toplulukçuluk (duyarlı, işbirliğine yatkın, bakım işlerine yatkın) diğerleri ve ilişkiyi ifade eder. Bu beklentiler buna uygun davranışların

ortaya çıkması sonucunu doğurur; yani ücretli çalışanlar daha araçsal davranırken, ev işlerinden sorumlu olanlar daha toplulukçu davranır. Williams ve West'in (1990) 25 kültürü inceledikleri bir çalışmada, üniversite öğrencilerinin kadın ve erkeklere toplulukçu ve araçsal özellikler atfetmeleri bakımından dikkate değer bir oranda benzerlik gösterdiği bulunmuştur.

Yarı-zamanlı çalışan kadınlar tam zamanlı çalışan kadınlara göre daha toplulukçu ve daha az araçsal görülmüştür. Yine yarı zamanlı çalışan kadınlar ev kadınlarına göre daha az toplulukçu algılandığı görülmüştür. Yarı zamanlı çalışan erkekler tam zamanlı çalışan erkeklere göre daha az araçsal görülmektedir (Eagly ve Staffen, 1986).

Bu rolü uygulayanlar ve gözlemleyen insanlar, cinsiyetlerin rolle tutarlı davranışlarını sosyal zorlamadan ziyade bireyin cinsiyeti ile ilişkilendirir. Erkekler ücretli çalışan pozisyonu ile uyumsuz davranışlar sergilese ya da kadınlar ev işlerinden sorumlu pozisyonu ile uyumsuz davranışlar sergilese de yine erkekler daha araçsal ve kadınlar daha toplulukçu görülmektedir. Buna göre eğer kadın ve erkekler eşit sosyal rollere sahip olurlarsa benzer şekilde davranmaya başlayacak ve cinsiyet daha az anlamlı bir hale gelecektir. Cinsiyet rolleri, sosyal davranış ve etkileşim için rehber görevi görmektedir. Bu, cinsiyet tiplmeli sosyalizasyon pratikleri aracılığıyla gerçekleşen bir rehberliktir (Ruble ve Martin, 1998).

Wood ve Eagly (2002) toplumsal rol kuramını biyososyal bir kuram olarak tanımlamaktadır. Onlara göre kadınların doğurganlığı, işbölümündeki ayrışmanın nedenidir. Hamilelik ve emzirme süreci, kadının temel meşguliyetlerini doğrudan ve dolaylı olarak belirlemektedir. Doğudan etkilemektedir çünkü kadınların çocuk bakımıyla ilgili birincil sorumlulukları ve bebeğin anneye bağımlı olması durumu söz konusudur. Dolaylı olarak etkilenmektedir çünkü çocuk bakımıyla ilgili meşguliyetler kadınların diğer

görevlerini kesintisiz sürdürmelerini engellemekte ve uzun süreli seyahatlerini kısıtlamaktadır. Erkeklerin fiziksel olarak güçlü, dayanıklı ve hızlı olduğuna yönelik atıflar bu tür gereklilikleri içeren işlerde başarılı olmaları yönündeki atıfları da beraberinde getirecektir.

Kadınlar ve erkekler, cinsiyetleri ile uyumlu beklenen davranışları sergilemedikleri zaman olumsuz tepki alırlar (Eagly ve Karau, 2002). Brescoll ve Uhlman (2002) çalışmalarında geleneksel ebeveynlerin (evde oturan anne, çalışan baba) geleneksel olmayan ebeveynlere (evde oturan baba çalışan anne) göre daha pozitif algılandığını göstermektedir.

Betimleyici ve emredici sosyal normlar, bu rollerin beklendiği şekliyle sürdürülmesine yardımcı olmaktadır (Cialdini, Kallgren ve Reno, 1991). Betimleyici normlar, insanların spesifik durumlarda kendilerine benzeyen kişilerin nasıl davrandığı konusunda bilgi sağlar. Böylece insanlar kendi cinsiyetlerinden kişilerin spesifik koşullarda neler yaptığına bakarak nasıl davranması gerektiğini öğrenir; bu süreç özellikle belirsiz ve karmaşık durumlarda daha belirgin biçimde işler. Betimleyici sosyal rollerden sapmalar toplum tarafından açık bir kınamayı doğurmaz; sadece diğerleri tarafından şaşkınlıkla karşılanır. Buna karşın emredici sosyal normlar kişilerin nasıl davranması gerektiği konusundaki beklentileri tarif eder ve kişiler bu beklentilere uygun davranmadığında toplum tarafından kınanır (Cialdini ve Ark., 1991). Bu nedenle cinsiyet rollerini uygun davranmayan kadın ve erkekler de sosyal olarak kınanmaktadır.

Toplumsal rol kuramında kişilerin cinsiyet rolü yönelimi, yani maskülen ya da feminen olması biyolojik cinsiyetlerinden ziyade sosyal rolleriyle ilişkili görevleri ile ilişkilendirilir (Eagly ve Ark., 2000). Böylece lider olan kadın ve erkekler araçsal olarak

algılanırken (maskülen cinsiyet rolleri), bakım rolünü üstlenen kadın ve erkekler daha toplulukçu (feminen cinsiyet rolleri) algılanacaktır.

Toplumsal rol kuramını destekleyen araştırmalar, kadınların algılanan cinsiyet rolü yöneliminin yerine getirdikleri sosyal rollerle ilişkili olduğunu göstermektedir. Evli kadınlar bekârlara çocuklu kadınlar ise çocuğu olmayan kadınlara göre daha toplulukçu algılanmaktadır (Etaugh ve Poertner, 1991). Başka bir çalışmada çalışan kadın ve erkeklerin eşit oranda araçsal, çalışmayan kadın ve erkeklerin ise eşit oranda toplulukçu olduğu bulunmuştur (Riggs, 1997).

Kadın ve erkeklerin spesifik sosyal rolleri, rolleriyle uyumlu yaşam deneyimleri edinmeleri sonucunu da doğurur. Farklılaşan rolleri beraberinde farklı davranmalarına, farklı beceri setlerini öğrenmelerine ve farklı yaşam hedefleri belirlemelerine neden olur. Ayrıca bireyin, diğerlerinin cinsiyet tiplmeli beklentilerine uymasına, davranışlarını cinsiyet tiplmeli kendilik algısı ile uyumlu biçimde düzenlemesine ve rol performansına bağlı olarak hormonal değişikler yaşamasına sebep olur (Eagly, 2004).

Hem aile hem de toplumsal cinsiyet, sosyal olarak yapılandırılan ve sosyo-kültürel bağlamda tekrar tekrar yaratılan fenomenlerdir. Ailedeki işbölümü, iletişim biçimi, paylaşılan sorumluluklar, ailenin gündelik yaşantısına ilişkin örüntüler cinsiyetleştirilmiştir. Örneğin bebek gece yarısı ağlamaya başladığında onunla ilgilenmek genellikle annenin görevi, araba bozulduğunda tamir etmek ise babanın görevi olarak algılanmaktadır. Aile, toplumdan izole bir yapı olmadığı için cinsiyete ilişkin toplumdaki inançlar ve değerler ailenin de günlük rutinler ve alışkanlıkları da etkiler. Avrupa ve Amerika'da yapılan çalışmalar kadınların temel görevlerinin hala ev işleri ve çocuk bakımı olduğunu göstermektedir (Risman ve Johnson-Sumerford, 1998).

I.3. Çocukların Aileiçi Rollerini

Kadın ve erkekler arasındaki pek çok davranış farklılığı, kadın ve erkeklerden beklentilerin farklı olduğu sosyalizasyon sürecinden kaynaklanmaktadır (Eagly, 1987). Bu sosyalizasyon araçlarından biri de ailedir. Bu bakımdan toplumsal rolleri irdelerken aile içi rollere vurgu yapmak son derece önemlidir.

Parsons ve Bales (1955) tarafından geliştirilen rol farklılaşması kuramı toplumsal rol kuramının temelini oluşturmakta ve birer toplumsal rol olarak aileiçi rollerin cinsiyet gelişimi ile ilişkisine önemle vurgu yapmaktadır. Kurama göre, insan kişiliği aile içerisindeki sosyalizasyon süreci tarafından oluşturulmaktadır. Ailelerin sahip olduğu roller, dört rol tipinden meydana gelmektedir. Bu rol tipleri, hiyerarşi ve güç ile araçsal ve ifade edici eksenlerinin kesişiminden oluşmaktadır. Kişinin bu yapı içerisinde aldığı yer, ilk ekseninde yaşı, ikinci ekseninde cinsiyeti tarafından belirlenmektedir (Bkz. Şekil 2).

	Araçsal (Agentic)	İfadesel (Expressive)
Üst (Superior)	Baba (Koca)	Anne (Karı)
Alt (Inerior)	Oğlan çocuk (Oğlan kardeş)	Kız çocuk (Kız kardeş)

Şekil 2. Parsons ve Bales'in rol farklılaşması kuramında yer alan rol eksenleri

Bu dört rol örüntüsü tüm ailelerde ortaktır; ancak şartların çeşitliliği bazı ek farklılıklar yaratabilir. Ailenin içinde bulunduğu dönem, karı-koca arasındaki yaş farkı, ebeveyn ve çocuklar arasındaki yaş farkı ve kardeşlerin özellikleri ile ilgili değişkenler bu farklılıklar arasında sayılabilir. Bu tip farklılıkların kişilik gelişiminde etkisi son derece önemli olmakla birlikte hiyerarşi ve ifadecilik-araçsallık bakımından ikinci derecede önemlidir (Parsons ve Bales, 1955).

Parsons ve Bales (1955), aileiçi rollerin toplumsal rol kuramında da ifade edildiği gibi farklılaştığını, edinilen rollerle ilişkili olarak erkeklerin daha araçsal kadınların ise ifade edici özelliklere sahip olduğunu, bu durumun aile içinde sadece anne-baba, karı-koca değil; kız çocuk-oğlan çocuk, kız kardeş-oğlan kardeş gibi roller için de geçerli olduğunu söylemektedir. Buna göre kocanın öncelikli araçsal rolü dışarıdaki işlerle ilgilenmek, evin geçimini sağlamak iken; kadınların öncelikli ifadeci rolü sevgi sunmak, rahatlığı sağlamaktır.

Parsons ve Bales'e kıyasla, aile içi rollere ilişkin daha detaylı bir açıklama sunan ve yine toplumsal rol kuramı ile ilişkili olan ve bir diğer kuram da Bossard'ın uzmanlaşmış roller kuramıdır. Bossard (1956) rolleri bir gruptaki bireylerin uzmanlaşmış işlevleri rol olarak tanımlanmaktadır. Bossard'ın rol kuramına göre (1956) geniş ailelerdeki kardeş gruplarında her bir üye, bir yer edinme süreci içerisinde diğerine referansla bir yer ya da statü kazanır. Bu roller, bireyin kişiliğinde sabit hale gelen düşünce ve eylem örüntülerine yol açar.

Bossard'a göre (1956) rollerdeki uzmanlaşma, açık bir şekilde aile içerisinde görülebilir. Rollerdeki uzmanlaşma süreci aile yaşantısının doğal ve kaçınılmaz bir parçası haline gelmiştir. Bu uzmanlaşma çok erken yaşlarda başlamaktadır ve doğuştan getirilen özellikler kadar kardeşlerin yaşı, cinsiyeti, doğum sırası, yaş farkı gibi faktörler temelinde

gelişmektedir. Bunun anlamı, çocukların çok erken yaşlarda, aile içerisinde uzmanlaşmış kişilik rollerini kazandığıdır. Bu rol kazanımında işbölümünün son derece önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Kurama göre küçük ailelerde kardeşler arası etkileşim geniş ailelere göre daha sınırlıdır. Bu nedenle uzmanlaşmış rollerin dağılımı ve buna adapte olma durumuna geniş ailelerde rastlamak daha mümkündür. Bu uzmanlaşmış rollere adapte olma yaşamın ilerleyen yıllarında okul, iş gibi sosyal gruplar tarafından da önemli ölçüde belirlenmektedir. Küçük ailelerde rol dağılımı genellikle ebeveynler tarafından yapılırken geniş ailelerde bu sürece kardeşler de dahil olmaktadır. Bu kuramın temel argümanlarını şu şekilde özetlemek mümkündür (Bossard, 1956).

- Uzmanlaşmış roller çok sayıda insanın birbiri ile sürdürdüğü ilişki neticesinde meydana gelmektedir ki aile de bunlardan biridir.
- Büyük gruplarda uzmanlaşmış rollere uyma ve rol çeşitliliği daha fazladır. Bu bağlamda, geniş aileler bu bakımdan önemli bir yer tutmaktadır.
- Geniş ailelerdeki uzmanlaşmış rolleri belirleyen faktörlerin başında doğum sırası gelmektedir.
- Cinsiyet, rollerdeki uzmanlaşmayı belirleyen bir diğer önemli faktördür.
- Cinsiyet, aynen yaş gibi grup içinde rollerin uzmanlaşması konusunda basit ve evrensel bir referans noktasıdır. Erken yaşlarda başlayan cinsiyet tiplmeli davranış ve ayrıcalıklar uzun süreli ve katıdır. Yine diğer uzmanlaşma şekilleri gibi bunlar da geniş ailelerde küçük ailelere oranla daha belirgindir. Büyük erkek çocuklar babalarının yokluğunda babalarının vekili gibi davranırken, büyük kız çocuklar da aynı şekilde annelerinin vekili gibi davranırlar.

Bazı ailelerde kardeşler ek roller edinirler. Büyük çocuklardan, görece olgunlukları nedeniyle kendilerinin olduğu kadar kardeşlerinin de sorumluluğunu alması beklenir. Çoğu durumda ebeveynler çocukları bu sorumluluğu almaya zorlarlar. Özellikle ebeveynlerin ilgisiz ya da etkisiz olduğu durumlarda ebeveynlik rollerinin çok büyük bir bölümü büyük çocuklar tarafından üstlenilmektedir. Büyük kardeşler genellikle lider, disiplinli ve bakıcı rollerini üstlenmektedir. Büyük çocuklar sadece büyük değildir; aynı zamanda deneyimli ve bilgilidir. Ayrıca ebeveynlerine göre kardeşinin akranı olmak gibi bir avantajı da söz konusudur. Ayrıca büyük kardeşler genellikle yaşadıkları ekonomik sıkıntılara bağlı eksiklikleri kardeşlerinin yaşamaması için onlara maddi destek de sağlar. Buna ek olarak büyük kardeşin cinsiyetinin de önemle vurgulanması gerekir; çünkü büyük kardeşin kız ya da oğlan olması, doğum sırasına bağlı olarak feminen ya da maskülen özelliklerin ağırlığının sınırlarını belirlemektedir (Bossard, 1956).

I.4. Aile içinde Cinsiyet Tiplenmeli İşbölümü

Geleneksel aile düzeninde kadın ve erkek rolleri toplumsal beklentilere göre ayrılmış; ekonomik gücü temsil eden erkeğe aktif ve belirleyici, kadına ise erkeğe bağımlı ve düzenleyici bir rol yüklemiştir (İmamoglu, Yasak-Gültekin 1993). Buna göre erkekler “ekmek kazanan”, kadınlar ise bakıcı rolü üstlenmiştir. Bu farklılığın çocuklar için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Ev işlerine ilişkin rol paylaşımının çocuklarda da aynen yetişkinlerde olduğu gibi cinsiyet tiplenmeli gerçekleştiğini gösteren çalışmalar bunun önemli bir göstergesidir.

Literatürde çocukların aile içi rolleri ile ilişkili önemli bir değişken olarak ev işlerine katılıma işaret edilmektedir. Çocukların ev işlerine katılımı, cinsiyet rolü sosyalizasyonunun önemli bir bileşenidir (Blair, 1992). Çalışmalar yapılan ev işlerinin tipi

ve iş yapma süresinin kız ve oğlan çocuklar için farklılaştığını göstermektedir (Cox, 1995). Broady ve Stelman (1985), kız ve erkek kardeşlerin sayısının cinsiyet tiplmeli ev işleri yapma düzeyi ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, erkek kardeşi olmayan kız çocuklarının erkeklere ait görevleri de yerine getirdiğini söylemektedir.

Oyun ve oyuncakların cinsiyet rolü sosyalizasyonuna etkisi sıklıkla incelenirken ev işlerinin bu sürece katkısı yeterince dikkat çekmemiştir (Huston, 1985). Bu durumun, ev işlerinin genelde olduğu gibi sosyal bilimlerde de görünmez olması ile ilişkili olduğu söylenebilir (Berk, 1985). Eviçi rollerin paylaşımı, cinsiyetlere ilişkin eşitlikçi tutumların yanı sıra cinsiyet eşitliğinin de temel göstergelerinden biridir (Vijver, 2007). Ücretli işlerdeki cinsiyete dayalı işbölümü sorunu çözülemediği gibi eviçi işlerdeki paylaşım da aynı şekilde sürmektedir (Blossfeld ve Drobnic, 2001; Akt., Vijver, 2007).

Erkek ve kadının çalıştığı ailelerde ev işleri kadın işi olarak algılanmaktadır (Berk, 1985; akt. Cox, 1995). Cogle ve Tasker'ın (1982) çalışmasında kız çocukların ve özellikle büyük kız çocukların daha fazla ev işi yaptığı bulgulanmıştır. White ve Brinkerhoff'un çalışmasında büyük kızların haftada 5.7 saat ev işi yaparken, büyük erkek çocukların ise 3.6 saat evişi yaptığı görülmüştür.

Emler ve Abrams (1989) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada cinsiyet ve yaşın ev işlerine katılımı ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Daha büyük yaştaki kız çocukların (18 yaş) temizlik, alış-veriş, çocuk bakımı, yemek yapma gibi işleri kendi yaşlarındaki eoglan çocuklara oranla daha fazla yapmaktadır. Oğlan çocuklar ise ev tadilatı işlerini kızlara oranla daha fazla yapmaktadır. Bu çalışmada ayrıca, feminen ev işlerine katılım ile eşitlikçi cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar arasında yüksek düzeyde ilişki bulunmuştur.

Broady ve Stealman (1985) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada çocuk sayısı ile ev işlerinin cinsiyete dayalı üstlenilmesi arasında bir ilişki bulunamamışken

White ve Brinkerhoff'un çalışmasında (1981) ailede erkek çocuk sayısı arttıkça kadınlarla ilişkilendirilen ev işlerine ilişkin görevlerin azaldığı, kız çocuk sayısının artması durumunda kadınlarla ilişkilendirilen ev işlerine ilişkin görevlerin arttığı görülmüştür. Oğlan çocuklara özgü işlerde bir fark bulunamamıştır. Ayrıca ablaların mutlaka ev işi yapması gerektiği ve büyük çocukların küçük çocuklardan daha farklı ev işleri yaptığı da görülmüştür.

Annenin ölümünden sonra kız ergenler aynı yaştaki erkek ergenlere oranla ev işlerinde daha fazla rol üstlenmektedir (Evans, 2007). Baxter ve Stuart (1999), ebeveynlerden birinin kaybı durumunda diğer ebeveynin çocuklarına geleneksel ebeveynlik rollerini verdiklerini belirtmektedir. Buna oğlan çocukların kar küremesi, bahçe işleri, garajın düzenlenmesi, küçük tadilat işleri; kız çocukların kardeşlerine bakması, çamaşır yıkaması, yemek pişirmesi beklenmektedir.

Cinsiyet rolü sosyalizasyonu, sosyalizasyonun bir alt sürecidir ve cinsiyetle ilgili tutum, davranış ve treytlarini öğrenmeyi içermektedir. Sosyalizasyon ajanı olarak ebeveynler çocuklara cinsiyetlerine uygun turum ve davranışları öğretirler. Ailenin eğitim düzeyinin yüksek olması ve eşitlikçi cinsiyet rolü tutumları, çocukların daha az cinsiyet tiplmeli ev işi yapmaları ile ilişkilidir (Cox, 1995).

Kardeşe bakma, çocuklara ebeveynlik rollerinin öğrenilmesi için önemli bir sosyalizasyon imkanıdır (Weisner ve Gallimore, 1977). Engelli kardeşi olan çocuklar, özellikle ablalar evişleri ve kardeşlerinin bakımı ile ilgili önemli ölçüde sorumluluk taşımaktadır (Stoneman ve Broady, 1984; akt. McHale ev Gamble, 1989). McHale ve Gamble (1989) tarafından yapılan bir çalışmada, kız çocukların engelli kardeşlerinin bakım işleri ile erkek çocuklardan iki kat fazla ilgilendiğini göstermiştir.

Eğitim düzeyi yüksek olan ve çalışan kadınlar daha eşitlikçi cinsiyet rolü tutumlarına sahiptir. Erkekler için yaş, eğitim, gelir düzeyi, medeni durum ve eşin çalışma durumu cinsiyet rolü tutumlarını yordayan önemli değişkenlerdir. Yaşlı, eğitim düzeyi düşük, evli, tam zamanlı çalışan ve eşi ev-kadını olan erkeklerin daha geleneksel cinsiyet rolü tutumuna sahip olduğu bulunmuştur (Wilkie, 1993).

alışmalar ev içinde kız ve oğlan çocukların kendilerinden beklenen roller çerçevesinde farklı işleri üstlendiğini, buna göre daha çok kadınlar tarafından yerine getirilen yemek yapma, bulaşık yıkama, çamaşır yıkama, t yapma gibi ev işlerinin daha çok kız çocuklar tarafından üstlenildiğini ve ailelerin de bu yönde beklentileri olduğunu göstermektedir (Blair, 1992). Bu farklılaşmada özellikle ebeveynlerin beklentilerinin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Brody ve Stelman (1985) alışmalarında, her iki cinsiyetten çocuğa sahip olan ebeveynlerin ev işlerinin çocuklar arasında paylaşımı konusunda daha cinsiyet tiplmeli tutumlara sahip oldukları grlmştur.

Ev işlerine katılım konusunda yapılan çalışmalar kız çocukların erkeklere oranla daha fazla evişi yaptığını ve büyük çocukların da küçük çocuklara oranla daha fazla evişi yaptıkları grlmştur. Kız ocuklar bulaşık, çamaşır, evcil hayvanların bakımı gibi işlerden sorumlu olurken, erkek çocuklar genellikle araba yıkama gibi işlerle ilgilenmektedir (Cogle ve Tasker, 1982). Cox (1995) tarafından yapılan bir çalışmada kızkardeşi olan ağabeyler dışındaki erkeklerin, ev işi yapma performanslarıyla cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumları ilişkili bulunmuştur. Kızkardeşi olan ablaların, ev işleri konusunda daha geleneksel tutumlara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan alışmalar çocukların cinsiyete ilişkin tutumları, şemaları ve kalıpyargıları üzerinde ailenin önemli etkileri olduğunu göstermektedir (Tenenbaur, Leaper, 2002) Barnes ve Austin'e göre (1995), ebeveynlerin çocuklarından beklentileri

doğum sırası tarafından belirlenmektedir. Sputa ve Paulson (1995) da ebeveynlik beklentilerinin ve pratiklerinin doğum sırasına göre çeşitlilik gösterdiğini belirtmektedir.

McHale, Crouter ve Peny-Jenkins, (1990), ebeveynlerin ev işlerini geleneksel rollere göre paylaşımlarının da önemli bir ailesel faktör olduğunu vurgulamaktadır. Onlara göre geleneksel işbölümünü benimseyen ebeveynler, benimsemeyenlere oranla ev işlerinde çocuklarına daha fazla cinsiyet temelli görevler vereceklerdir. Çeşitli çalışmalar ebeveynlerin cinsiyet rolü yönelimlerinin çocuklarının cinsiyet rolü yönelimini etkilediğini göstermektedir (Jackson, Ialango ve Stollak, 1986; Spence ve Helmreich, 1978). Lackey (1989) tarafından gerçekleştirilen çalışma, düşük gelirli ailelerin yüksek gelirli ailelere göre; daha yaşlı ebeveynlerin daha genç olanlara göre daha geleneksel cinsiyet rollerini benimsediğini göstermiştir. Ayrıca evli ebeveynlerin, evli olmayanlara göre çocuklarına daha geleneksel görevler verdiği bulgulanmıştır.

McHale, Crouter ve Tucker (1999) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, geleneksel aile ve karma cinsiyetli kardeş gruplarında daha fazla cinsiyet tipllemeli davranışlar sergilendiği bulgulanmıştır. Aynı çalışmada ilk çocukların, diğer çocuklara oranla daha fazla evişi yapığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma babanın cinsiyet rolü tutumlarının çocuklar üzerinde annenin tutumlarından daha etkili olduğunu göstermiştir.

Bir çalışmada (McHale, Crouter ve Tucker, 1999) babanın cinsiyet rolü tutumlarının kız ve erkek çocukların cinsiyet rolü davranışları ile ilişkili olduğu görülmüştür. Sosyal öğrenme kuramına göre geleneksel cinsiyet rollerini benimsemiş olan anne babalar çocuklarının geleneksel cinsiyet rollerini benimsemeleri yönünde pekiştirmekte ya da cezalandırmaktadır. Anne babanın cinsiyet rolü yönelimi çocukların cinsiyet rolü yönelimini de etkilemektedir.

Ebeveynlik rollerinin benimsenme düzeyi, cinsiyet gelişiminde önemli bir faktör olarak görülmektedir. Someya, Umehara, Kadowaki, Tang ve Takahasi tarafından (2000) yılında yapılan çalışmada ağabeylerin ailesel rolleri diğerlerine göre daha fazla reddettiği ve ablaların ebeveynlik rollerini daha fazla benimsediği görülmüştür. Kagıtcıbası (1972) tarafından yürütülen bir çalışmada anneler ve kızlarının cinsiyet rolleriyle ilgili değişkenlerde farklılık göstermedikleri bulunmuştur.

Hofstede'ye göre (2001), daha maskülen toplumlarda cinsiyetlere ilişkin eşit olmayan inanışlar hakimdir, cinsiyetlere ilişkin sosyal roller farklıdır ve anneler aile içerisinde güçsüz pozisyonundadır (Akt. Vijver, 2007). Daha feminen toplumlarda ise her iki cinsiyete de eşit fırsatlar verilmektedir ve özellikle kadınlar iyi-oluş ve tatminkar ilişkilerle bağlantılı çoklu sosyal rolleri yerine getirme imkanı bulmaktadır (Barnet ve Brunch, 1987).

Mc Hale, Crouter ve Tucker'ın çalışmasında (1999) özellikle ilk çocukların cinsiyet rolü tutumları ebeveynlerinki ile benzerlik gösterdiği bulunmuştur. Bu çalışmada ilk çocukların ikinci çocuklara oranla daha fazla cinsiyet tipllemeli aktiviteler gerçekleştirdiği; ancak ikinci çocuklara oranla daha az geleneksel cinsiyet rolü tutumuna sahip olduğu görülmüştür. Bu durum, babanın cinsiyet rolü tutumunun, aktivitelerden daha önemli olduğunu düşündürmektedir.

Yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda doğum sırasının cinsiyet tipllemeli sorumluluklar üstlenilmesi bakımından önemli olduğu söylemek mümkündür. Aşağıdaki bölümde bu durumun cinsiyet rolü yönelimi ile ilişkisi daha detaylı biçimde ele alınacaktır.

I.5. Doğum Sırası, Ablalık-Ağabeylik ve Cinsiyet Tiplenmeli Sorumluluklar

Kardeşler arasındaki cinsiyet farklılıkları açıklanırken; doğum sırası, kardeşlerin cinsiyeti, kardeş sayısı ve kardeşler arasındaki yaş farkı gibi faktörlere dikkat çekilmektedir (Sutton-Smith ve Rosenberg, 1970). Aile içi roller, çocukların cinsiyeti ve doğum sırası ile yakından ilişkilidir; çünkü cinsiyet ve doğum sırası çocuğun aile içinde üstlenmesi gereken cinsiyet tiplenmeli sorumlulukları belirlemektedir (Hilton, 1967).

Doğum sırasına bağlı olarak tek, ilk, ortanca ya da son çocuk olmak kişinin aile içindeki rolü ve üstleneceği sorumlulukları da belirlemektedir. Yukarıda özetlenen çalışmalarda da görüldüğü gibi büyük çocuklar ve özellikle büyük kız çocuklar bu sorumlulukların önemli bir bölümünü üstlenmektedir. Çocuğun aile içindeki doğum sırasına bağlı konumu, üstleneceği işlerin yoğunluğu kadar niteliğini de belirlemektedir. Zira kız ve oğlan çocukların üstlendiği sorumluluklar cinsiyet tiplenmeli olup, büyük çocuklar kardeşlerine oranla cinsiyet tiplenmeli bu rolleri daha fazla yerine getirmektedir. Steelman ve Powell (1985) sosyal ve entelektüel değişkenler bakımından doğum sırasının etkilerinin kadın ve erkekler için farklılaştığını söylemektedir.

Psikoloji literatüründe doğum sırası, bireyin pek çok psikososyal özelliği bakımından üzerinde durulan bir konu olmuştur. Adler (1958), doğum sırasının kardeşlerin cinsiyeti ve ailenin genişliği gibi faktörlerle birlikte bireyin kişisel gelişimini etkileyen önemli bir faktör olarak değerlendirirken, Freud (1938) doğum sırasının, bireyin ileriki hayatında çok önemli etkileri olduğunu ifade etmiştir.

Adler (1927) doğum sırasının kişilik gelişimine etkisine dikkat çeken ilk kuramcılardanır. Adler'e göre çocuğun aile içerisindeki yeri doğarken birlikte getirdiği

içgüdülere, tepki ve yeteneklere renk vermektedir. Ona göre kişinin en büyük, en küçük, ortanca ya da tek çocuk olması son derece önemlidir.

Adler'e göre (1927) en küçük çocuk kendinden büyükleri geçmek gayretindedir ve bu durum onun rekabetçi olması sonucunu da doğurur. Ancak en küçük çocuklar aşamayacakları engellerle karşılaşmaları halinde korkak ve aşağılık duygusu içindeki bir bireye de dönüşebilirler.

En büyük çocuk, özellikle en büyük erkek çocuk için koşullar son derece elverişlidir. Büyük erkek çocuklar genellikle babanın başyardımcısı ve onun yerini alacak kişi olarak görülürler. İkinci çocukların önünde genellikle güçlü ve mücadele edilmesi gereken bir figür vardır, bu nedenle daha üstün olma zorunluluğu hissederler. Tek çocuklar ise aile içinde yoğun bir ilgiye maruz kalmaktadır. Hayatı boyunca şımartıldığı için güçlüklerle karşılaşmamıştır. Tek çocuğun sağlığına ve rahatına gösterilen dikkat onun dünyayı düşman bir çevre olarak görmesine yol açar (Adler, 1927).

Cinsiyet rollerinin gelişiminde ailenin önemli bir yere sahip olduğu sıklıkla vurgulanmakta ve cinsiyet rolü gelişiminde ebeveynlerin rolü üzerinde fazlaca durulmaktadır. Ancak kardeşler de en az ebeveynler kadar cinsiyet rolü gelişiminde önemli bir rol üstlenmektedir. Bunun iki şekilde gerçekleştiği düşünülmektedir. Birinci olarak kardeşler aynen anne babalar gibi bir rol modeli olabilmekte, ikinci olarak kardeşler sosyal karşılaştırma kaynağı olabilmektedir. Bu görüşü savunan araştırmacılar ebeveynlerin kız ve erkek çocuklara farklı muamele ettiklerini belirtmektedir (McHale, Crouter ve Tucker, 1999).

Doğum sırasına ilişkin çalışmalar (a) kişilik uyumu ve problemleri, (b) eğitim, başarı ve zeka (c) kaygı, bağlılık, bağımlılık ve konformite olmak üzere genellikle üç bağımlı değişken ekseninde gerçekleştirilmiştir. Son yıllarda ise araştırmalar kültürler arası

farklılıklar, ebeveyn-çocuk etkileşimi, gelişim ve aile ilişkileri bağlamında ele alınmaktadır (Stewart ve Stewart, 1995).

Avrupa ve Amerika'da çocukların %80'i kardeşi ile yaşamaktadır. Türkiye'de bu oran %91'dir. Ailelerin %9'u tek çocuk sahibi, %40'ı 2 çocuklu, %25'i 3, %18'i 4-5, %8'i de 6 ve daha fazla çocukludur (TÜİK, 1993). Dunn (2002) halk hikayelerinde, efsanelerde, tarihte ve dünya edebiyatında kardeşler önemli bir yer tutmasına karşın, kız ve erkek kardeşlerin ilişkilerine dair psikoloji literatüründeki çalışmaların geçmişinin çok yakın olduğunu belirtmektedir.

Golomboc, Hines ve Johnston (2000) cinsiyet rolü gelişiminin kardeşlerle ilişkisi konusunda yapılan çalışmalarda bazı problemler olduğunu belirtmektedir. Onlara göre psikolojik kuramlar kardeşlerin cinsiyet rolü gelişimine katkısı konusundaki araştırmalara gereken önemi vermemektedir. Bu konuda yapılan az sayıda çalışmanın önemli bir bölümü Koch ve Brim tarafından gerçekleştirilen çalışmanın tekrarı niteliğindedir. Kardeşlerin cinsiyet rolü yönelimi ile ilişkisi konusunda yapılan çalışmalar genellikle kardeş sayısı, doğum sırası ve kardeşlerin cinsiyeti gibi anahtar noktalar bakımından farklılaşmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalardaki bir diğer problem ise örneklemin yeterince büyük olmamasıdır. Vroegh'in 1971 yılında yaptığı çalışmanın örneklemini 66 erkek ve 68 kız çocuğu oluşturmuştur.

Kardeşlerle ilgili çalışmalar üç noktaya odaklanmaktadır. Birincisi; kardeşler arası ilişkinin doğası, ikincisi kardeşlerin gelişimine etki eden temel faktörler ve sonuncusu da ailenin bireysel gelişime etkileri- aynı ailede büyüyen çocuklar neden önemli ölçüde farklılaşmıştır (Dunn, 2002).

Tarihsel olarak kuramcılar kardeş etkileşimini en başta ebeveyn-çocuk için bir aracı olarak görmüşler ve bu ilişkiyi dolaylı bir etki süreci olarak değerlendirmişlerdir.

Ancak daha sonraları kardeşlerin daha doğrudan bir etkide bulunduğu savunulmuştur (Koch, 1956). Kardeş ilişkileri diğer akran gruplarından ve ailevi olmayan ilişkilerden ayrı tutulmaktadır; çünkü etkileşimin sıklık ve süresi, devamlılığı, atfedilen roller, ulaşılabilirliği ve ortak deneyim düzeyi bakımından diğer ilişkilere göre farklılık göstermektedir (Cicirelli, 1976a).

Kardeşler arası ilişkiyi insan yaşamının önemli bir bölümünü kapsayan en sağlam insan ilişkisi biçimi olarak tanımlamaktadır. (Connidis, 2001; Akt. Spinze ve Trent, 2006). Ancak çok sayıda yazar kardeşlerin gelişim sürecine etkisinin ciddi biçimde göz ardı edildiğini vurgulamaktadır. Kardeşlerle olan ilişkilerin genellikle partner, ebeveyn ve hatta çocuklarla kurulan ilişkilerden daha uzun bir süreci kapsaması ve ailenin çocuk gelişimi üzerinde önemli etkileri olduğunun bilinmesine karşın, çocuğun gelişimine yönelik çalışmalarda kardeş etkisi konusuna oldukça az oranda odaklanılmaktadır (Rice ve Dolgin, 2005). Kardeşlerin çocukların bilişsel ve sosyal becerilerine etkisi bilinmekle beraber, cinsiyet kimliğinin oluşumuna olan katkısı yeterince vurgulanmamaktadır (Bussey & Bandura, 1992; Miller, Trautner, & Ruble, 2005). Ancak özellikle yetişkin kardeş çiftlerine ilişkin araştırmalar son derece azdır (Eriksen ve Grestel, 2000; Akt. Spinze ve Tretel, 2006).

Cuff (2001) ise kardeş etkisine ilişkin çalışmaların 1950'lerde popüler olmaya başladığında ilk çalışmaların doğum sırasına; daha sonraki çalışmaların zihinsel rahatsızlıkları olan kardeşe sahip olma konusuna, sonrasında da bebeklik ve yaşlılık döneminde kardeş ilişkilerine odaklandığını, ayrıca yeni bir kardeşin aile katılımıyla ailede meydana gelen değişikliklerin de ilgi duyulan konulardan biri olduğunu belirtmektedir.

Kardeş ilişkilerinde çeşitli roller tanımlanmaktadır. Vandell bu rolleri bakıcılık ve öğretmenlik, bağlanma figürü, muhalefet, rakip, oyun ve iletişim partneri olmak şeklinde sırlamıştır (Akt. Byrd, 1994). Kardeş bakımı sosyal gelişim süreci için önemli bir faktör olup, kardeşinin bakımını üstlenen çocuğun cinsiyetine göre farklılık göstermektedir. Erkeklerin sosyal gelişiminde kardeşleri destekleme ön planda iken, kız çocuklar için kardeşleri kontrol etme ve onlarla ilgilenme ön plandadır (Brynt, 1982).

Morton ve Gottlieb (1994) gerçekleştirdikleri bir çalışmada, kardeşlerin aile içerisindeki rollerini; koruma (savunma, arama, güvenliğini sağlama), bakım (nazik davranma, rahatını sağlama, ilgilenme) yardım (destekleme, paylaşım, işbirliği), bağlılık (sevme, öpme, kucaklama, düşkün olma), iyi geçinme (kavga etmeme, canını yarmama), yakınlık (kiskanmama, rekabet etmeme), kabullenme (gurur duyma, saygı duyma, cesaretlendirme), eşlik etme (birlikte olmayı isteme, birlikte olmaktan hoşlanma), özdeşleşme (örnek alma, onun gibi olmak isteme, yaptığı şeyleri yapma) olarak belirlemişlerdir (Akt. Kornreich, 2003).

Goetting kardeşlik ilişkilerinde üç önemli dönem olduğunu ve her bir dönemin farklı görevleri olduğunu söylemektedir. Bu dönemler çocukluk ve ergenlik, erken ve orta yetişkinlik ile yaşlılık dönemleridir. Çocukluk ve ergenlik döneminde refakat ve duygusal destek, bakımına katkı sunma, gerekli durumlarda yardımcı olma gibi görevler yerine getirilmektedir. Erken ve orta yetişkinlik dönemimdeki görevler önceki görevlerin devamı niteliğindedir; bu dönemde kardeşler birbirine refakat eder, duygusal destek verir ve yaşlanmış olan anne babalarına ilişkin sorumlulukları paylaşırlar. Yaşlılık döneminde ise kardeşler bir diğerrinin anılarını paylaşmakta, algılarını doğrulamakta, kardeşler arası çatışmaları çözmekte ve yardımcı olmaktadır (Goetting 1986; Akt.Byrd, 1994).

Stephenson (1997) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada aynı cinsiyetten kardeşi olan ablalar ve ağabeyler, kızkardeşi olan ağabeylere göre kendilerini kardeşlerine daha yakın hissetmektedir. Aynı çalışmanın sonuçlarına göre ilk çocuğun erkek olduğu gruplarda üçüncü kız çocuklar üçüncü erkek çocuklara oranla kendini daha fazla bakım işlerinden sorumlu hissetmektedir.

Yetişkin kardeşlerin ilişkileri Akiyama ve arkadaşları (1996) tarafından iki temel prensip çerçevesinde ele alınmaktadır. İlk prensip kadınlıktır (femaleness); yani kardeş ilişkisinde kadın sayısı fazlaysa ilişki daha yakındır. Kadın kardeş çiftlerinin ilişkisi erkek kardeş çiftlerinin ilişkisinden daha yakındır. Diğer prensipleri ise ortaklıktır; yani aynı cinsiyetten olan kardeş çiftleri karşı cinsiyetli kardeş çiftlerine oranla daha yakındır. Spitze (1991) iki kardeşli yetişkinlerin yakınlık, iletişim ve yardım davranışının iki kız kardeş, iki erkek kardeş ve karşı cinsiyetli kardeş çiftlerinde farklılaşıp farklılaşmadığına bakmıştır. Sonuçlar her iki prensibi de destekler niteliktedir. Kızkardeşlerin birbirine diğer çiftlerden daha yakın olduğu ve erkek kardeş çiftlerinin de benzer şekilde birbirine yakın ve yardımsever olduğu görülmüştür.

Aynı cinsiyetten ve yaşları birbirine yakın olan kardeş çiftlerinin okul başarılarının, farklı cinsiyetten ve aralarında yaş farkı olan kardeşlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür (Cicirelli, 1967). White ve Riedman (1992a,1992b) çalışmalarında kızkardeşi olan kadınların daha yakın ilişkiler içinde olduğunu görülmüştür.

Bu konuda yürütülen çalışmalarda genellikle kızkardeşlerin daha fazla iletişim halinde olduğu ve duygusal olarak birbirine daha yakın olduğu sonucuna ulaşmaktadır (Lee, Mancini, & Maxwell, 1990). Connidis (1989), 65 yaş ve üzeri kardeş çiftleri ile yaptığı çalışmada kardeş çiftlerinde yakınlık, birbirine açılma ya da bir diğerini bir arkadaş gibi görme bakımından cinsiyete göre bir farklılaşma olmadığı sonucuna ulaşmıştır. Ancak

kızkardeş çiftlerinin birbirlerini karma cinsiyeti kardeş çiftlerine göre daha fazla ziyaret ettikleri görülmüştür.

Erken dönemde yaşanan boşanmaların özellikle kızkardeşlerin birbirine daha fazla destek olmaları ile ilişkili olduğu görülmüştür (White, 1984) Bekar ve çocuksuz kişilerin evli ve çocuklu çiftlere göre kardeşlerine daha fazla yardım etmektedir (Connidis, 2001)

TÜİK'in aile üyeleri ve yakın akrabalarla ilişkiler başlıklı göstergesinde kadınlar ve erkekler arasında küçük de olsa bir fark gözlenmektedir. Kadınların kardeşleri ile olan ilişkilerini iyi olarak tanımlama oranları (%94.5) eşleri ile olan ilişkilerini iyi olarak tanımlama oranlarından (%91.2) daha yüksektir ve kardeşler kadınların listesinde 4. sırada yer alırken, eşler 6. sırada yer almaktadır. Erkeklerde ise durum bunun tam tersidir. Erkeklerin kardeşleri ile olan ilişkilerini iyi olarak tanımlama oranları (%91.1) eşleri ile olan ilişkilerini iyi olarak tanımlama oranlarından (%94.7) daha düşüktür ve kardeşler bu listede 8. sırada yer alırken, eşler 3. sırada yer almaktadır.

Kardeşlerin cinsiyet rolü yönelimi ile ilişkisi konusunda yapılan çalışmaların genellikle abla ve ağabeylerin kardeşlerine etkileri çerçevesinde gerçekleştirildiği görülmektedir. Koch (1956) tarafından gerçekleştirilen çalışmada 5-6 yaşlarında olan ve ağabeyiyle yaşayan erkek çocukların daha maskülen ve ablası ile yaşayan kız çocukların daha feminen olduğu görülmüştür. Aynı çalışmanın sonuçları ağabeyleri ile yaşayan kız çocukların feminen rolleri sürdürürken aynı zamanda maskülen özellikler de taşıdıkları; buna rağmen kız kardeşi ile yaşayan erkek çocuklarda feminen özelliklerin maskülen özelliklerle yer değiştirme eğiliminde olduğu saptanmıştır.

Bigner ve Stolemen (1972) ağabeyleri olan okul öncesi çocukların daha maskülen, abaları olan okulöncesi çocukların daha feminen olduğunu belirtmektedir.

Wroegh 1971 yılındaki çalışmasında kardeş ve cinsiyet rolü arasında bir ilişki bulamamıştır. Seegmiller (1980) ise şaşırtıcı pek çok çalışmanın aksine erkek kardeşleri olan kızların daha feminen ve kızkardeşleri olan erkeklerin daha maskülen olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sutton-Smith ve Rosenborg (1970) üç kardeşli örneklemi ile gerçekleştirdikleri çalışmada iki kız kardeşi olan erkeklerin daha maskülen olduğu görülmüştür. Hiç kardeşi olmayan kız çocukların cinsiyet rolü yönelimi bakımından daha esnek oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Çok çocuklu ailelerde durum daha karmaşık bir hal almaktadır; çünkü bu durumda sadece kardeşin cinsiyeti değil; doğum sırası ve kendilerini farklılaştırma ihtiyacı da etkili olmaktadır. Örneğin fazla sayıda ablası olan kız çocukların daha maskülen (Gotevant, 1978) fazla sayıda ağabeyi olan erkek çocukların daha feminen (Harrington, 1970) olduğu görülmüş olup bu durum diğerlerinden farklı olma çabasının bir yolu olarak yorumlanmıştır.

Kardeşi olmayan kız çocukları, kardeşi olanlara oranla daha az geleneksel kadınlık rolleri sergilemektedir. Genellikle anne ve babalar bir erkek çocukları olmadığı için onlara erkek çocuk gibi davranmaktadır. Kardeşi olmayan erkek çocuklarda durum farklıdır. Anneler onlara kız çocuğu gibi davranırken, babalar ise çok sayıda çocuğu olan babalara oranla oğullarının daha fazla maskülen olmasını beklemektedir. Bu durumda erkek çocukların genellikle babanın beklentilerini yerine getirdiği görülmektedir. Kardeşi olmayan erkek çocukları kardeşi olanlara oranla daha maskülen olmaktadır (Katz ve Boswell, 1984; Akt. Beal, 1994)

Brim (1958)'e göre aynı cinsiyetten olan kardeşler cinsiyete uygun oyunlar oynanmasını pekiştirmektedir. Karşı cinsiyetten abla veya ağabeye sahip olmak cinsiyet

rolü üzerinde bir karmaşa yaratmaktadır. Brim'in 6, 10 ve 20 yaşlarındaki kişilerle yaptığı çalışmada (1958), kızkardeşi olan erkeklerin kızkardeşinden büyük ya da küçük olması fark etmeksizin daha az maskülen oldukları görülmüştür. Ayrıca -10 yaş grubu hariç- kızkardeşleri ile yaşayan erkeklerin erkek kardeşleri ile yaşayan erkeklere oranla daha feminen olduğu da görülmüştür. Ancak kızkardeşi olan kızlar daha feminen olmazken erkek kardeşi ile yaşayan kızlar daha maskülen bulunmuştur. Wroegh 1971 yılında yaptığı çalışmada hem kardeşlerin hem de büyük kardeşlerin cinsiyetinin cinsiyet rolü gelişimiyle ilişkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

İlgili araştırmaların tamamına yakını kardeş cinsiyetinin sosyal davranışı etkilediğini göstermektedir ve genellikle aynı ve karşı cinsiyetin etkileşimi birbirinden farklı olmaktadır. Abromovitch, Pepler ve Corter'in çalışmasında (1982), aynı cinsiyetten kardeşi olan büyük erkek çocukların büyük kızlara oranla daha agresif olduğu, aynı cinsiyetten kardeşi olan kızların ise erkeklere oranla daha yardımcı olma eğiliminde olduğu görülmüştür.

Kardeşler arasındaki yaş farkı önemli bir değişken olarak kabul edilmektedir. Kidwell'e göre (1981), kardeşler arasındaki yaş farkı arttıkça doğum sırasının etkileri silinmektedir. Kidwell (1981) tarafından yapılan bir çalışmada kardeşler arasında 1 ila 3 yaş farkı bulunması durumunda çocukların daha düşük benlik saygısına sahip olduğu, yaş farkı arttıkça benlik saygılarının da arttığı bulgulanmıştır.

Sosyal öğrenme ve bilişsel gelişim teorilerinin kardeşlerin cinsiyet rolü gelişimine etkilerini açıklamak bakımından önemli bir yere sahip olduğu görülmekle birlikte Grotevant (1978) ve Schacter (1982), çalışmalarında ebeveynlerin kardeşlere farklı muamele etmesi yönündeki bulguları sosyal karşılaştırmanın bu süreci etkileyebilecek bir faktör olarak bildirmektedir.

Golombok, Hines ve Johnston (2000) Steegmiller (1980) ve Sutton-Smith ve Rossenberg (1970) çalışmalarının sonuçları sosyal karşılaştırma açısından ele alınabilir. Golomb, Hines ve Johnston (2002) iki kardeşli çocuklarla yaptıkları çalışmalarında ablaları olan kızların ve ağabeyleri olan erkeklerin, kardeşi olmayan çocuklara ve karşı cinsiyetten kardeşi olanlara göre daha fazla cinsiyet tipllemeli davranış sergilediğini ortaya koymuştur. Bu çalışmada ayrıca ağabeyleri olan kız ve oğlan çocukların daha maskülen ve daha az feminen olduğu; ancak ablaları olan erkek çocukların daha feminen ama aynı zamanda diğerleri kadar da maskülen ve ablaları olan kız çocukların daha az maskülen ama diğerleri kadar feminen olduğu görülmüştür. Ağabeyleri olan kızlar ve ablaları olan oğlan çocukları en az düzeyde cinsiyet tipllemeli rolleri sergilemektedir (Stoneman, Brody, Mac Kinon, 2004).

Doğum sırası ve cinsiyet etkileşimli olarak aile içindeki rolleri ve ilişkileri etkilemektedir. Büyük çocukların eviçi sorumlulukları cinsiyetlerine göre farklılaşmaktadır (Newson ve Newson, 1976). Büyük kardeşler, küçük kız ve erkek kardeşlerinin sosyal etkileşimine katkı sağlayan öğretici, yönetici, yönlendirici işlevlerini üstlenmektedir (Edwards ve Whiting, 1993; akt. Mills ve Duck, 1999). Çalışmaların önemli bir bölümü kardeşlerin çocuğun bilişsel gelişimine katkısı ile ilgilenirken, sosyal gelişimine katkıları konusuna çok az odaklanılmaktadır (Mills ve Duck, 1999).

Literatürde doğum konumu ilk çocuk, ortanca çocuk, en küçük çocuk ve tek çocuk olmak üzere dört temel kategoride ele alınmaktadır (Saroyan, 1990). Doğum konumuna ilişkin araştırmalarının önemli bir bölümünü ilk çocuk ile en küçük çocuk çalışmaları oluşturmaktadır (Perlin ve Grater, 1984). Sulloway (1996), doğum konumunun sosyal tutumları kestirmede cinsiyet, ırk ya da sınıftan daha iyi bir değişken olduğunu söylemektedir.

Doğum konumu konusunda çok sayıda çalışma yapan Toman (1993), çocukların doğum sırası kadar cinsiyetlerinin önemine vurgu yapmakta ve ilk çocukları cinsiyetlerine göre kategorize etmektedir. Buna göre dört temel kategoriden söz edilebilir; bunlar erkek çocukların ağabeyleri, kızçocukların ağabeyleri, erkek çocukların ablaları ve kız çocukların ablalarıdır. Ona göre kız çocukların ablaları ile erkek çocukların ağabeyleri, karşı cinsiyetten kardeşe sahip abla ve ağabeylere göre diğerlerine karşı daha sorumlu, daha kontrolcü ve otoriterdir.

Hoopes ve Harper (1987), ailenin işlevsel rolleri olduğunu söylemekte ve bu rolleri görevler, kişilerarası sorumluluklar ve sosyal etkileşim olarak tariflemektedir. İlk çocuklar bu rolleri ebeveynlerinin beklentileri doğrultusunda gerçekleştirmektedir. Aile, ilk çocukların yaptığı işlerin niteliğine çok fazla vurgu yapmaktadır. İlk çocuk ailenin yeni kuşağının bir temsili olarak görüldüğünden ailenin çeşitli amaç ve taleplerinin odağı haline gelir. İlk çocukların yerine getirmesi gereken görevler içerisinde kardeşlerinin ailenin kuralları beklentilerine uygun hareket etmesinin sağlanması da yer almaktadır. İlk çocuklar ebeveynlerine diğer çocuklara göre daha yakındır ve ebeveynlerinin sorumluluklarını paylaşmaktadır (Stephenson, 1997). Büyük çocuklar kardeşlerine ebeveynlerinin vekili gibi davranır ve ailelerinin onayını almak isterler (Jaffe, 2004).

Crouter, Manke ev McHale 1995 yılında Amerika'da bir yıl süreli 144 ergeni kapsayan boylamsal çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada iki kardeşli aileler seçilmiş; bu durumun ve çeşitli ailesel faktörlerin cinsiyet rolü gelişimine etkileri test edilmiştir. Çalışma sonucunda, aynı cinsiyetten ebeveyniyle vakit geçiren, aile içindeki rollerin geleneksel olarak paylaşıldığı ve karşı cinsten kardeşe sahip olan ergenlerin ev işlerinde daha cinsiyet tipllemeli davranışlar sergilediği gözlenmiştir.

Whiting ve Whiting'e göre (1975) büyük çocukların toplumsal rolleri sosyal sorumluluklarının çoğalmasına ve bununla ilişkili olarak erken ve güçlü cinsiyet rolü kimliği oluşmasına neden olmaktadır. Kısaca bu durum, aile işleri ve çocuk bakım hiyerarşisine erken dönemde katılmak ve bu konuda eğitilmiş olmanın bir sonucudur. Çocukların çok sayıda özelliği çocuğun aile yapısı ve kendisinin bu yapı içerisindeki pozisyonu ile ilişkilidir. İlk çocuklar özel bir statüye sahiptir. Çok sayıda kültürde ilk çocuklar –bazı durumlarda ilk erkekler- soyu devam ettirir, aile işlerini yönetir, mirasın varisi olur, ve sıklıkla ailenin ismi ilk çocuğa verilir (Stratton, 2003).

Büyük kardeşler genellikle küçükleri için rol modeli işlevi görmektedir. Büyük çocuklar ayrıca ebeveynlerinin vekili ve bakıcıdırlar (Dunn, Solomkowski ve Rodgers, 1994) , kardeşlerine öğretmen gibi davranırlar (Azmitia ve Hesser, 1993), yetiştirir ve öğüt verirler (Tucker, Barber ve Eccles, 1997). Abla ve ağabeylerden ayrıca kardeşlerini büyük çocukların saldırılarından korumaları da beklenmektedir (Tisak ve Tisak, 1996). Büyük kardeşler kardeşlerine eşlik, arkadaşlık eder ve gerekli duygusal desteği sağlar (Seigner, 1998). Bu durum özellikle ablalar için daha belirgindir (Moser, Paternite ve Dixon, 1996). Eğer kardeşler arasında altı veya daha fazla yaş farkı var ise tek çocuk gibi büyümektedirler (Rice ve Dolgin, 2005).

Kardeşin varlığı, ebeveynlerin yetiştirme pratiklerini de belirlemektedir. Cicirelli (1976a) bir çalışmada annelerin davranış örüntülerinin büyük çocuğun cinsiyetine göre farklılaştığını göstermektedir. Anneler, ağabeyleri olan çocuklara daha fazla açıklama yapmakta, geribildirim vermekte ve konuşmakta iken ablaları olan çocuklara aynı şekilde davranmamaktadır. Cicirelli'ye göre, anneler açık ya da örtük bir biçimde ebeveynlikle ilgili sorumluluklarını ablalara devretmektedir.

Erkek kardeşi olan ablalar kendilerini daha güçlü algılamakta, ağabeyi olan kız çocuklar kendilerini daha güçsüz algılamaktadır (Todd, Friedman ve Sreele, 1993). Eisenman (1992) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarına göre en büyük ağabeyler kendilerini en büyük ablalara göre daha dominant algılamakta, en küçük kız çocuklar kendilerini en küçük erkek çocuklara oranla daha dominant algılamaktadır.

Toplumda yapısal güç kadın ve erkekler için farklılaşmaktadır. Buna göre büyük olasılıkla kardeşlerin cinsiyeti de kişilerarası güç ilişkilerini etkilemektedir (Lips, 1991). Erkek kardeşi olan ağabeyler kendilerini daha güçlü algılayacaktır ve bu fark kızkardeşi olan ağabeylerde daha belirgin olacaktır. Kızkardeşi olan ablalar yaş avantajından dolayı kendini daha güçlü hissedecekken erkek kardeşi olan ablalar cinsiyet dezavantajından dolayı o denli güçlü hissetmeyecektir (Todd, Friedman, Steele; 1993).

Edwards ve Whiting (1993), Afrikalı ve Polonezyalı çocuklarla yaptığı kültürler arası çalışmasında özellikle kız çocukların göreceli olarak erken yaşlarda kardeşlerinin bakımı ile ilgili görevleri üstlendiklerini göstermektedir. Bryant (1989)'ın çalışmasında ailelerin formel olarak küçük kardeşlerin bakımı ile ilgili görevleri vermediklerini, çocukların gönüllü olarak bu rolleri üstlendiklerini göstermektedir. Ablalar, ağabeylere oranla küçük kardeşleri ile daha fazla etkileşim halindedir ve onların yetiştirilmesi ile daha fazla ilgilidir (Blakemore, 1990).

Golomb, Hines ve Johnston (2002) küçük kardeşlerin abla ve ağabeylerin cinsiyet rolü gelişimine etkilerinin de önemle ele alınması gereken bir konu olduğunu vurgulamaktadır. Onlara göre küçük kardeşler, abla ve ağabeylerini kendi tercihleri doğrultusundaki oyunları oynamak ya da etkinliklerde bulunmak konusunda teşvik etmektedir.

Yakın zamanda yapılan çalışmalar doğum konumunun kardeşler arasındaki ilişkiyi belirleyen önemli bir faktör olduğu vurgulanmaktadır (Santrock, 2001). Büyük kardeşler öğretmen ve yardımcı rolü üstlenmelerine rağmen çoğu zaman agresif olabilmektedir. Bu durum özellikle aynı cinsiyetli kardeş çiftlerinde daha belirgindir (Minnet, Vandel ve Santrock, 2003).

Stephenson (1997) tarafından yapılan çalışmada ilk çocuklar ile üçüncü çocuklar karakteristik tepki örüntüleri açısından karşılaştırılmış ve birbirlerine ilişkin algıları değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonuçları hem ilk çocuklar hem de üçüncü çocukların ilk çocukları bakıcı olarak algıladığını ortaya koymuştur. Ancak bu algı, kardeş kombinasyonlarına bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Aynı cinsiyet çiftlerindeki ilk erkek ve kız çocukların, üçüncü kardeşi kız olan erkek çocuklara oranla, kendilerini üçüncü çocuğa daha yakın hissettikleri görülmüştür. İlk çocuğun erkek olduğu çiftlerdeki üçüncü kız çocukları, kendilerini üçüncü erkek çocuklara oranla daha fazla bakıcı olarak algıladıklarını göstermiştir. Bu alışmada ayrıca erkek kardeşi olan erkekler, kızkardeşi olan erkeklere oranla akranları tarafından daha popüler algılanmaktadır.

İlk çocuklar özellikle tek ebeveynli ailelerde veya ebeveynlerin her ikisi de çalıştığında ev işlerinden ve kardeşlerinin bakımından sorumludur. İlk çocuk olmak yetişkinlik rolü sağlasa da bu durum çocukları genellikle baskı altında tutmaktadır. Bu çocuklar daha sorumlu, olgun, uyumlu ve özdenetimlidir. (Stratton, 2003). İlk çocuklar için “ebeveynleştirilmiş çocuk” tanımı da kullanılmaktadır (Jurkovic, 1997).

Büyük çocuklar sadece ev işlerinde değil, iş hayatında da sorumluluk üstlenmektedir. Çocuk işçiliği bakımından büyük çocuk olmak önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Çocuk işçiliğinde de ev işlerinde olduğu gibi cinsiyetler arası farklılaşma söz konudur. Brezilya’da erkek çocuk işçi oranı %17 iken, kız çocuklarda %9

civarındadır Emerson (2008). Emerson tarafından Brezilya’da gerçekleştirilen çalışmanın sonuçlarına göre, en büyük erkek çocuklar, ortanca ve küçük erkek çocuklara oranla daha fazla işgücüne katılmakta ve daha az oranda okula gitmektedir. En büyük kız çocukların da daha az oranda okula gittiği, ancak ortanca ve küçük kız çocuklarla iş gücüne katılım bakımından anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Bu durum yazar tarafından, diğer gelişmekte olan ülkelerde olduğu gibi kızların okula gönderilmediği, kız çocukların annelerine ev işleri ve çocuk bakımında yardım ettiği şeklinde yorumlanmaktadır.

Stoneman, Brody ve MacKinnon (2004) tarafından yapılan çalışmada erkek kardeş çiftlerinin kız kardeş çifterine oranla daha az etkileşimde bulunduğu, ablaların kardeşin cinsiyetine de bağlı olarak sıklıkla yönetici rolü üstlendiğini göstermiştir. Warren (1966)’a göre ilk çocuklar diğer çocuklara oranla sosyal baskılardan daha fazla etkilenmektedir ve daha bağımlıdır. Kemmeyer (1966) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ilk çocuk olan kızların diğerlerine göre kadınsı rollere ilişkin daha geleneksel yönelime sahip oldukları bulgulanmıştır.

Sosyo-ekonomik düzey çocuk sayıları ve doğum sırası bakımından önemli bir faktör olarak değerlendirilmektedir. Üst sosyo-ekonomik gruptan kişiler genellikle az çocuk sahibi olma eğilimindedir. Bu nedenle ilk çocuklar genellikle bu ailelerden gelirken, daha sonraki çocuklar daha alt sosyo-ekonomik gruptan gelmektedir (Berg-Cross, 1988; Akt. Cohen, 2001).

Tek çocukların aile içindeki rolleri abla ve ağabey rollerinden farklıdır. Üniversite öğrencisi kadınlarla ile yapılan çeşitli çalışmalarda tek çocuk olan üniversite öğrencisi kadınların girişkenlik, bağımsızlık ve güven gibi maskülen özellikleri daha fazla sergilediğini göstermektedir. Daha sonra doğan kız çocuklar, ilk kız çocuklar ve tek kız

çocuklara oranla daha fazla feminen cinsiyet rolü özelliklerini taşımaktadır (Stephenson, 1997).

Çok sayıda araştırmanın incelendiği bir çalışmada, tek çocukların kardeşi olanlara oranla göreceli olarak benlik saygısı ve başarı motivasyonlarının daha yüksek olduğu, daha fazla söz dinledikleri, entelektüel olarak biraz daha yeterli oldukları ve akranları ile iyi ilişkiler içinde oldukları görülmüştür (Falbo, 1992; Akt. Shaffer, 2005). Wilson ve Edington (1981) ebeveynlerin, kız tek çocuklardan beklentileri ilk oğlan çocuktan bekledikleri aynı olduğunu belirtmektedir. Tek kız çocuklar da bir anlamda ebeveynleri için yaşarlar. Olabildiğince onların beklentileri doğrultusunda yaşarlar

Toman (1976), aralarında 5 yaş fark olan kardeş gruplarında doğum sırasını yeniden başlatmaktadır. Berg-Cross (1988), aile büyüklüğü ile doğum sırası arasında önemli bir ilişki olduğunu belirtmektedir. İlk çocuklar genellikle küçük ailelerden gelmektedir; çünkü her ailenin en az bir çocuğu vardır; ancak küçük çocuklar daha çok büyük ailelerden gelmektedir (Cohen, 2003).

Shaw ve Rodriguez'in (1981) doğum konumu ve cinsiyet rolü yönelimi arasındaki ilişkiyi incelemek üzere gerçekleştirdikleri çalışmalarında ilk çocuklar ile tek çocukların, daha sonra doğan çocuklarla karşılaştırıldığına androjen ya da maskülen cinsiyet rolü yönelimine sahip oldukları bulgulanmıştır.

Hortaçsu (2000), kardeşler arasındaki yaş ve cinsiyet farklılıklarının ilişkileri değişik yaşlarda ve devirlerde farklı biçimde etkileyebildiğini söylemektedir. Ergenlik dönemi de bunlardan biridir. Cinsiyete uygun davranış beklentisi ergenlik döneminde daha keskin bir hal alır. (Hill ve Lynceh, 1983; Akt. Cox, 1995). Araştırmacılar, kızların ve erkeklerin ergenlik döneminde pek çok psikososyal özellik bakımından farklılaştığını vurgulamakta, cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ve maskülenlik de bunlar arasında

sayılmaktadır (Glambos ve arkadaşları, 1990). Cinsiyete uygun davranışlar sergilenmesi yönündeki baskılar orta çocuklukta özellikle kız çocukları için artmaktadır (Huston ve Alvarez, 1990; akt. Crouter, Manke ve McHale,1995). Ergenlik döneminde cinsiyet tipllemeli aktiviteleri içeren ev işlerine katılım bu farklılaşmanın nedenlerinden biri olarak görülmektedir (McHale, Bartko, Croter ve Peny-Jenkins, 1990).

Ergenlerin kardeşleri ile ilişkisine ilişkin bilgi ebeveynleri ile olan ilişkilerine ilişkin bilgiye kıyasla son derece azdır. Ergenlerin gelişiminde kardeşler arası ilişki özellikleri ebeveynler ve akranlarından daha farklıdır (Steinberg, 1999). Cinsiyet kimliği gelişimi, ergen kimliğinin önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Cinsiyet rolü sosyalizasyonu ergenlik döneminde daha keskindir. Bu dönemde ergenler beklenen cinsiyet rollerine uymak bakımından daha motivedirler. Cinsiyet rollerine uyma baskısı kızlarda erkeklere oranla daha fazla görülmektedir. (Steinberg, 1999).

Ergenlerde cinsiyet şovenizminin ailevi faktörlere bağlı olduğu belirtilmektedir. McHale, Crouter ve Peny-Jenkins'in çalışmasında (1995) kadın ergenlerin feminen ev işlerini erkeklerden daha fazla yerine getirdiğini, erkek kardeşi olan ve geleneksel aile içerisinde yetişen kadın ergenlerde bu durumun daha belirgin olduğu belirtilmektedir. McHale, Crouter ve Peny-Jenkins (1990), cinsiyet şiddetlenmesinin karşı cinsten bir kardeşin varlığı ile ilgili olduğunu belirtmektedir.

Kardeşlerin cinsiyet gelişimine katkıları önemli olmakla birlikte okul çağındaki çocuklar için arkadaşların cinsiyet gelişimine katkıları da belirleyici olduğu belirtilmektedir. Okul çağındaki çocuklar yüksek oranda kendi cinsiyetlerinden arkadaşlar seçmektedir ve bu durum cinsiyet tipllemeli davranışların gelişmesine etki etmektedir (Maccobby, 1998).

I.6. Amaç

Bu çalışmanın amacı, cinsiyet rolü yöneliminin ablalık- ağabeylik ile ilişkili değişkenler açısından incelenmesidir. Literatürde kardeş sayısı, kardeşlerin yaşı, kardeşlerin cinsiyeti, kardeşler arasındaki yaş farkı ve ebeveynlerle ilgili özellikler gibi faktörlerin cinsiyet rolü ile ilişkili olduğu görülmektedir. Bu bakımdan abla- ağabeylerin cinsiyet rolü yönelimi ile kadınsılık erkeksiliği bu değişkenler çerçevesinde ele alınmıştır.

I.7 Denenceler

- 1.Cinsiyet rolü yönelimi ebeveynlerle ilgili değişkenlerle ilişkili midir?
- 2.Cinsiyet rolü yönelimi abla- ağabey olup olmama ile ilişkili midir?
- 3.Cinsiyet rolü yönelimi doğum konumu ile ilişkili midir?
- 4.Cinsiyet rolü yönelimi abla ve ağabeylerin kardeşi ile arasındaki yaş farkı ile ilişkili midir?
- 5.Abla-ağabeylerin cinsiyet rolü yönelimi doğum sırası ile ilişkili midir?
- 6.Abla-ağabeylerin cinsiyet rolü yönelimi ailedeki çocukların cinsiyet kombinasyonu ile ilişkili midir?
- 7.Abla-ağabeylerin cinsiyet rolü yönelimi kendinden küçük kardeşlerin cinsiyet kombinasyonu ile ilişkili midir?
- 8.Abla-ağabeylerin cinsiyet rolü yönelimi ailedeki çocuk sayısı ile ilişkili midir?
- 9.Cinsiyet rolü yönelimi abla- ağabeylerin kendinden küçük kardeş sayısı ile ilişkili midir?
10. Abla-ağabeylerin cinsiyet rolü yönelimi kendini nasıl bir abla-ağabey olarak tanımladığı ile ilişkili midir?
11. Abla-ağabey olanlar ve olmayanlar kadınsı-erkeksi özellikler bakımından farklılaşmakta mıdır?

I.8. Sınırlılıklar

1. Araştırma alınan örneklem ile sınırlıdır. Bu sonuçlardan hareketle genelleme yapılamayacağı kabul edilmiştir.
2. Araştırma verilen süre ile sınırlıdır.

I.9. Sayıtlılar

1. Katılımcıların Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'ni objektif ve samimi bir şekilde yanıtladıkları varsayılmaktadır.
2. Katılımcıların kişisel bilgi formuna bilgileri doğru aktardığı varsayılmaktadır.

I.10 Araştırmanın Önemi

Çok sayıda çalışma, çocukların önemli bir bölümünün kardeşleriyle ebeveynlerinden daha fazla zaman geçirdiklerini göstermektedir (Dunn, 1988). Kardeşlerle olan ilişkilerin genellikle partner, ebeveyn ve hatta çocuklarla kurulan ilişkilerden daha uzun bir süreci kapsamaları ve ailenin çocuk gelişimi üzerinde önemli etkileri olduğunun bilinmesine karşın, çocuğun gelişimine yönelik çalışmalarda kardeş etkisi konusuna oldukça az oranda odaklanılmaktadır (Rice ve Dolgin, 2005). Bu çalışma kardeşlerin cinsiyet gelişimine etkileri konusunu irdeleyerek literatürdeki boşluğu doldurulmasına katkı sunmaktadır.

Psikolojinin cinsiyet konusuna ilgisi özellikle sosyal psikoloji ve gelişim psikolojisi alanlarında yoğunlaşmaktadır. Cinsiyet konusuna ilişkin sosyal psikoloji ve gelişim psikolojisi alanlarında birbirinden bağımsız olarak yürütülen çok sayıda çalışma olmasına rağmen daha bütünsel yaklaşımlı çalışmaların sayısı son derece azdır. (Eckes ve Trautner, 1998). Durkin (1995) gelişimsel boyutun yeterince önemsememesini, sosyal

psikolojinin kör noktası olarak değerlendirmektedir (Aktaran; Eckes ve Trautner, 2000). Bu çalışma daha çok gelişim psikolojisi çerçevesinde ele alınan cinsiyet gelişimini sosyal psikolojik bir kuram olan toplumsal rol kuramı bağlamında değerlendirmektedir. Bu bakımdan bu çalışmanın, cinsiyet konusunun gelişimsel sosyal psikoloji alanında bütünsel bir yaklaşımla ele alınması bakımından literatüre katkıda bulunacağı düşünülmektedir

Toplumsal rol kuramına göre cinsiyet rolü yönelimi, kişilerin biyolojik cinsiyetlerinden çok, meşgul oldukları toplumsal rollerle bağlantılıdır (Eagly ve ark., 2000). Ancak toplumsal rol kuramı liderlik gibi daha çok kamusal rollerle ilişkili olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmada rol kuramı cinsiyetleşmiş aile örüntüleri içerisinde, spesifik aile rolleri olarak tanımlanan abalık ve ağabeylik çerçevesinde ele alınmakta olup kuramın farklı bir boyutta geliştirilmesine katkı sunulmaktadır.

Golombeck, Hines ve Johnston (2000) cinsiyet rolü gelişiminin kardeşlerle ilişkisi konusunda yapılan çalışmalarda bazı problemler olduğunu belirtmektedir. Onlara göre psikolojik kuramların kardeşlerin cinsiyet rolü gelişimine katkısı konusundaki araştırmalara gereken önem verilmektedir, bu konuda yapılan az sayıda çalışmanın önemli bir bölümü Koch ve Brim tarafından gerçekleştirilen çalışmanın tekrarı niteliğindedir ve çalışmalarda örneklem yeterince büyük değildir. Bu çalışma cinsiyet rolü gelişimine kardeş etkisini konu edinerek, kardeş etkisini Koch'un çalışmasından farklı olarak küçük kardeşlerin büyük kardeşlere etkisini değerlendirerek ve örneklemini geniş tutarak Golombeck, Hines ve Johnston'ın (2000) belirttiği noktalardaki eksikliği gidermek çabasıyla psikoloji literatürüne katkı sunmaktadır.

II. YÖNTEM

II.1. Örneklem

Hill ve Lynch'e göre (1983) kızlar ve oğlanlar ergenliğin başlarında kültürel olarak onaylanan rollere uyma konusunda daha fazla baskı yaşamaktadır. Onaylanan cinsiyet rollerine ilişkin mesajlar ebeveynler, akranlar, eğitim kurumları ve medya gibi çeşitli kaynaklardan beslenmektedir. Buna bağlı olarak yetişkin kadınlık ve erkeklik rollerine ilişkin daha belirgindir. Bu nedenle çalışma bu rollerin belirgin hale geldiği ve genellikle halihazırda kardeşler ile birlikte yaşanan dönem olan ergenlik dönemindeki (15-18 yaş) kadın ve erkeklerle yürütülmüştür.

Araştırmanın örneklemini Uşak, Malatya, Eskişehir ve İstanbul illerinde eğitimine devam eden ve kartopu yöntemiyle (Kaptan, 1981; Kumar, 1996) seçilen 749 kişi oluşturmuştur. Çalışma kapsamında 800 kişiye ulaşılmış olup, eksik yanıtlanan ölçekler ile ikizi olan az sayıda kişi tarafından doldurulan toplam 51 ölçek analize dahil edilmemiştir.

Katılımcıların 351'i kadın (%46,9), 398'si (%53,1) erkektir. Katılımcıların yaşı 14-18 arasında değişmekte olup yaş ortalaması 15,6'dır (SS=1,20). Katılımcıların 701'inin (%93,6) ebeveyni birlikte yaşıyorken 38'i (%6,4) ebeveyni boşanma ya da ölüm nedeniyle birlikte yaşamamaktadır. 700'ü (93,5) her iki ebeveyni ile birlikte yaşarken 35'i (%4,7) annesi, 8'i babası (%1,1), 6'sı (%0,7) akrabalarıyla yaşamaktadır. 674'ünün (%90) evinde bir yakını yaşamazken, 75'inin (%10) evinde en az bir yakını yaşamaktadır. Katılımcılara ait diğer bilgiler aşağıdaki tablolarda gösterilmektedir.

Tablo 1. Katılımcıların annenin yaşına göre dağılımı

	n	%
32-38	274	36,6
39-45	345	46,1
46-52	81	10,8
53-59	44	5,9
Anne sağ değil	5	,7
Toplam	749	100

Tablo 2. Katılımcıların babanın yaşına göre dağılımı

	n	%
32-38	65	8,7
39-45	416	55,5
46-52	171	22,8
53-59	66	8,8
60-66	13	1,7
Baba sağ değil	18	2,4
Toplam	749	100

Tablo 3. Katılımcıların annenin öğrenim durumuna göre dağılımı

	n	%
Okur-yazar değil	47	6,3
İlkokul mezunu	296	39,5
Ortaokul mezunu	97	13,0
Lise mezunu	208	27,8
Üniversite mezunu	96	12,8
Anne sağ değil	5	,7
Toplam	749	100

Tablo 4. Katılımcıların babanın öğrenim durumuna göre dağılımı

	n	%
Okur-yazar değil	6	,8
İlkokul mezunu	152	20,3
Ortaokul mezunu	116	15,5
Lise mezunu	263	35,1
Üniversite mezunu	194	25,9
Baba sağ değil	18	2,4
Toplam	749	100

Tablo 5. Katılımcıların ailenin gelir durumuna göre dağılımı

	n	%
0 - 649	135	18,0
650-999	138	18,4
1000-1499	147	19,6
1500- 1999	117	15,6
2000 ve üzeri	212	28,3
Toplam	749	100

Tablo 6. Katılımcıların abla-ağabey olma durumuna göre dağılımı

	n	%
Abla-ağabey	359	47,9
Abla-ağabey değil	390	52,1
Toplam	749	100

Tablo 7. Katılımcıların doğum konumuna göre dağılımı

	n	%
Tek çocuk	115	15,4
İlk çocuk	245	32,7
Ortanca çocuk	114	15,2
Son çocuk	275	36,7
Toplam	749	100

Tablo 8. Katılımcıların doğum sırasına göre dağılımı

	n	%
Tek çocuk	115	15,4
1. çocuk	245	32,7
2. çocuk	232	31,0
3 ve üzeri	157	21,0
Toplam	749	100

Tablo 9. Katılımcıların ailedeki çocukların cinsiyet kombinasyonuna göre dağılımı

	n	%
Tek çocuk	115	15,4
Tek cinsiyet	228	30,4
Karma cinsiyet	406	54,2
Toplam	749	100

Tablo 10. Katılımcıların aileki çocuk sayısına göre dağılımı

	n	%
1 çocuk	115	15,4
2 çocuk	332	44,3
3 ve üzeri	302	40,3
Toplam	749	100

Tablo 11. Katılımcıların kendinden küçük kardeş sayısına göre dağılımı

	n	%
Kendinden küçük kardeşi yok	390	52,1
1 kardeş	244	32,6
2 kardeş	88	11,7
3 ve üzeri	27	3,6
Toplam	749	100

Tablo 12. Katılımcıların kendinden küçük kardeşlerinin cinsiyet kombinasyonuna göre dağılımı

	n	%
Kendinden küçük kardeşi yok	390	52,1
Aynı cinsiyet	147	19,6
Karşı cinsiyet	147	19,6
Karma	65	8,7
Toplam	749	100

Tablo 13. Katılımcıların kendini nasıl bir abla/ağabey olarak tanımladığına göre dağılımı

	n	%
Abla-ağabey değil	390	52,1
Kötü	10	1,3
Orta	52	6,9
İyi	151	20,2
Çok iyi	77	10,3
Mükemmel	69	9,2
Toplam	749	100

II.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kişisel bilgi formu ve Bem Cinsiyet Rolü Envanter'inin kısa formu kullanılmıştır.

II.2.1 Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu katılımcıların cinsiyeti, yaşı, ebeveynleri ile yaşayıp yaşamadığı; anne ve babasının yaşı, medeni durumu, öğrenim durumu, çalışma durumu; birlikte yaşayan yakınları olup olmadığı, gelir düzeyi; kardeşlerinin yaşı, medeni durumu, cinsiyeti ve kardeşleri ile birlikte yaşayıp yaşamadığına ilişkin soruları içermektedir. Kişisel bilgi formunda ayrıca abla-ağabey olan katılımcıların kendini nasıl bir kardeş olarak tanımladığını kötü, orta, iyi, çok iyi ve mükemmel olarak belirtebilecekleri bir soru yer almaktadır.

II.2.2 Bem Cinsiyet Rolü Envanteri (BCRE) Kısa Formu

Bu çalışmada Sandra Bem (1974) tarafından geliştirilen Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'nin (BCRE) Kavuncu (1987) tarafından Türkçe'ye uyarlanan kısa formu kullanılmıştır.

Bem Cinsiyet Rolü Envanteri, orijinal olarak 20' si maskülen ve 20' si feminen olarak kabul edilen toplam 40 kişilik özelliğini ve ek olarak 20 de sosyal kabuledilirlik (social desirability) özelliğini içermektedir. Bu araştırmada sosyal beğenirlik ölçeği kullanılmamıştır. Envanter, 40 farklı karakter özelliğinin katılımcıların kendilerini tanımlama bakımından ne kadar uygun olduğunun 7 dereceli bir ölçek üzerinde değerlendirilmesine dayanmakta; yanıtlar “hiç uygun değil” den “her zaman uygun” a değişmektedir. Bu 40 maddenin 20'si Kadınsılık (K), 20'si Erkeksilik (E) ölçeğine aittir ve ölçek üzerinde karışık bir sırayla yer almışlardır. Ölçekteki kadınsılık maddeleri, 1, 3, 5, 6, 7, 9, 11, 14, 16, 19, 22, 23, 24, 30, 31, 34, 36, 37, 39, 40; erkeksilik maddeleri ise 2, 4, 8, 10, 12, 13, 15, 17, 18, 20, 21, 25, 26, 27, 28, 29, 32, 33, 35, 38' dir. Ölçeğin bir örneği Ek.1.'de verilmiştir. K ve E maddelerinden elde edilen iki ayrı puanın meydanlarına göre katılımcıların cinsiyet rolleri, erkeksi, kadınsı, androjen ve belirsiz olarak sınıflanmaktadır. Araştırmada iki ölçeğin ayrı ayrı toplam puanları hesaplanmış, grubun K (112) ve E (108) medyanları dikkate alınmıştır. Kadınsılık puanı kadınsılık medyanına eşit ya da altında ama erkeksilik puanı erkeksilik medyanının üstünde olanlar erkeksi (maskülen); kadınsılık puanı kadınsılık medyanının üstünde ama erkeksilik puanı erkeksilik meydanına eşit ya da altında olanlar kadınsı (feminen), kadınsılık puanı kadınsılık medyanına eşit ya da altında ve erkeksilik puanı erkeksilik medyanına eşit ya da altında olanlar belirsiz ve kadınsılık

puanı kadınsılık medyanının üstünde ve erkeksilik puanı erkeksilik medyanının üstünde olanlar androjen olarak sınıflandırılmıştır.

Orijinal BCRE' nin iç tutarlılık (alfa) katsayıları iki ayrı örnekleme, K için .80, .82; E için .86, .86 olarak bulunmuştur. Test- tekrar test güvenilirliği de dört haftalık bir arayla K için $r = .90$; E için $r = .90$ ' dır (Bem, 1974; Akt. Kavuncu, 1987). BCRE' nin Türkçe formunun geçerliği ve güvenilirliği Kavuncu (1987) ve Dökmen (1991; 1999) tarafından incelenmiştir. BCRE' nin Türkçe formunun test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ($n = 208$), K için .75, E için .89 bulunmuştur (Kavuncu, 1987). BCRE' nin iki yarı güvenilirlik katsayısı da K için .77 ve E için .71 (Dökmen,1991); alfa katsayısı K için .73, E için .75 (Dökmen,1999) bulunmuştur. Dökmen (1991), geçerlik çalışmasında, ölçüt olarak Kandiyoti tarafından geliştirilen Cinsiyet Rollerini ile ilgili Kalıp Yargı Ölçeği'ni kullanmıştır. Bu ölçeğin kadınlık ve erkeklik alt ölçekleri ile BCRE' nin K ve E ölçekleri arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur (K için, $r = .51$, $p < .05$; E için $r = .63$, $p < .05$; $n = 100$). Bu sonuçlar, ölçeklerin geçerliği için kanıt olarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, kadınlarla erkeklerin K ve E puanları bakımından anlamlı olarak farklılaşmaları da bir geçerlik kanıtı olarak ele alınmıştır (Dökmen, 1999).

II.3. İşlem

Araştırma verileri Mart 2009 ile Ekim 2009 tarihleri arasında Eskişehir, İstanbul, Malatya ve Uşak illerinde toplanmıştır.

Katılımcılara öncelikle çalışmanın amacı hakkında bilgi aktarılmış ve tüm soruları yanıtlamanın önemli olduğu belirtilmiştir. Çalışmaya katılmak konusunda gönüllü olan katılımcılara kişisel bilgi formu ve BCRE kısa formu katılımcılara bireysel olarak ve

grup halinde uygulanmıştır. Katılımcıların formu 20-25 dakika arasında tamamladıkları gözlenmiştir.

II.4.Verilerin Analizi

Bu çalışmada elde edilen veriler Sosyal Bilimler için İstatistik Programının (SPSS) 10.0 versiyonunda analiz edilmiştir. Verilerin analizinde betimsel istatistikler, ilişkisiz gruplar için varyans analizi, ilişkisiz gruplar için t testi ve kay-kare kullanılmıştır.

II.5. Tanımlar

Doğum konumu: Doğum sırasına bağlı olarak ailedeki konumu olarak tanımlanabilir. Buna göre aile içinde tek çocuk, ilk çocuk, ortanca ve son çocuk olarak dört konum mevcuttur (Sorayan,1996).

Çocukların cinsiyet kombinasyonu: Çocukların kadın veya erkek olma durumlarını tanımlamaktadır. Buna göre çocukların cinsiyet kombinasyonu yalnızca kadın veya erkeklerden oluşan tek cinsiyet ile çocukların kadın ve erkeklerden oluştuğu karma cinsiyet kombinasyonları vardır.

Küçük kardeşlerin cinsiyet kombinasyonu: Kadın veya erkeklerin kendilerinden küçük kardeşlerinin cinsiyet durumudur. Buna göre çalışmada küçük kardeşin cinsiyet kombinasyonu, örneğin bir kadının küçük kardeş/leri erkek ise karşı cinsiyet, kadın ise aynı cinsiyet, hem kadın hem erkek kardeşi var ise karma cinsiyet olarak tanımlanmıştır.

III. BULGULAR

Bu bölümde cinsiyet rolü yönelimi ablalık-ağabeylik ile ilişkili değişkenler çerçevesinde uygun istatistiksel analizler kullanılarak değerlendirilmiştir.

Bem Cinsiyet Rolü Yönelimi Envanteri (BCRE) alt ölçeklerinden alınan puanlar cinsiyetlere göre farklılaşmakta mıdır?

Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'nin (BCRE) kadınsılık ve erkeksilik alt ölçeklerinden alınan puanların cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı ilişkisiz gruplar için t testi ile analiz edilmiştir.

Tablo 14. Katılımcıların BCRE'nin alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin t testi

	Cinsiyet		t	sd	p
	Kadın	Erkek			
Kadınsılık alt ölçeği	111.16 (14.16)	101.92 (14.51)	8.79	747	.000*
Erkeksilik alt ölçeği	105,98 (13,64)	114,38 (13,47)	8,46	747	.000*

* p<.000

Analiz sonucunda kadın ve erkeklerin BCRE'nin kadınsılık [t (747)= 8,79 p<.01] ve erkeksilik [t (747)= 8,46 p<.01] alt ölçeklerinden aldıkları puanların cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Kadınlık alt ölçeğinden kadınların (\bar{X} =111,16) erkeklerden (\bar{X} =101,92) daha yüksek puan aldığı, erkeksilik alt ölçeğinden ise erkeklerin (\bar{X} =114,38) kadınlardan (\bar{X} =105,98) daha yüksek puan aldığı görülmektedir.

Tablo 15. Katılımcıların BCRE alt ölçeklerinden aldığı puanlara ilişkin ortalama ve standart sapmalar

	Cinsiyet	n	Ortalama	Standart Sapma
Kadınsılık Alt ölçeği	Kadın	351	111,15	14,15
	Erkek	398	101,92	14,50
Erkeksilik Alt Ölçeği	Kadın	351	105,98	13,63
	Erkek	398	114,37	13,47

Kadın ve erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin ebeveynlerle ilişkili değişkenler bakımından değerlendirilmesi

Kadınların cinsiyet rolü yöneliminin annenin yaşı ile ilişkili olup olmadığı kay-kare analizi ile test edilmiştir. Analize annesi ölmüş olan 2 kişi dahil edilmemiştir. Analiz sonucunda kadınların annesinin yaşı ile cinsiyet rolü yönelimi arasında anlamlı düzeyde ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (9)= 4,62 p>.05$].

Erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin annenin yaşı ile ilişkili olup olmadığı kay-kare analizi ile test edilmiştir. Analize annesi ölmüş olan 3 kişi dahil edilmemiştir. Analiz sonucunda erkeklerin annesinin yaşı ile cinsiyet rolü yönelimi arasında anlamlı düzeyde ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (9)= 12,03 p>.05$].

Kadınların cinsiyet rolü yöneliminin babanın yaşı ile ilişkili olup olmadığı kay-kare analizi ile test edilmiştir. Analize babası ölmüş olan 10 kişi dahil edilmemiştir. Analiz sonucunda babanın yaşı ile kadınların cinsiyet rolü yönelimi arasında anlamlı düzeyde ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (12)= 13,37 p>.05$].

Erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin babanın yaşı ile ilişkili olup olmadığı kay-kare analizi ile test edilmiştir. Analize babası ölmüş olan 8 kişi dahil edilmemiştir. Analiz

sonucunda babanın yaşı ile erkeklerin cinsiyet rolü yönelimi arasında anlamlı düzeyde ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (12)= 7,94 p>.05$].

Kadınların cinsiyet rolü yöneliminin annenin öğrenim durumu ile ilişkili olup olmadığı kay-kare analizi ile test edilmiştir. Analize annesi ölmüş olan 2 kişi dahil edilmemiştir. Analiz sonucunda kadınların annenin öğrenim durumu ile cinsiyet rolü yönelimi arasında anlamlı düzeyde ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (12)= 15,48 p>.05$].

Erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin annenin öğrenim durumu ile ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Analize annesi ölmüş olan 3 kişi dahil edilmemiştir. Analiz sonucunda annenin öğrenim durumu ile erkeklerin cinsiyet rolü yönelimi arasında anlamlı düzeyde bir ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (12)= 17,97 p>.05$].

Kadınların cinsiyet rolü yöneliminin babanın öğrenim durumu ile ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Analize babası ölmüş olan 10 kişi dahil edilmemiştir. Analiz sonucunda babanın öğrenim durumu ile kadınların cinsiyet rolü yönelimi arasında anlamlı düzeyde bir ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (12)= 20,68 p>.05$].

Erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin babanın öğrenim durumu ile ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Analize babası ölmüş olan 8 kişi dahil edilmemiştir. Analiz sonucunda babanın öğrenim durumu ile erkeklerin cinsiyet rolü yönelimi arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (12)= 13,52 p>.05$].

Kadınların cinsiyet rolü yöneliminin annenin çalışma durumu ile ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Analize annesi ölmüş olan 2 kişi dahil edilmemiştir. Analiz sonucunda annenin çalışma durumu ile kadınların cinsiyet rolü yönelimi arasında anlamlı düzeyde bir ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (3)= 1,94 p>.05$].

Erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin annenin çalışma durumu ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Analize annesi ölmüş olan 3 kişi dahil edilmemiştir. Analiz

sonucunda erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin annenin çalışma durumu ile ilişkili olduğu görülmüştür [$\chi^2 (3)= 8,74 p<.05$].

Tablo 16. Erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin annenin çalışma durumuna göre dağılımına ilişkin kay-kare tablosu

Annenin Çalışma Durumu		Cinsiyet Rolü Yönelimi (CRY)				Toplam
		Kadınsı	Erkeksi	Androjen	Belirsiz	
Çalışmıyor	Gözlenen değer	60	60	92	75	287
	Çalışma %	20,9	20,9	32,1	26,1	100,0
	CRY %	82,2	75,9	73,6	63,6	72,7
Çalışıyor	Gözlenen değer	13	19	33	43	108
	Çalışma %	12,0	17,6	30,6	39,8	100,0
	CRY %	17,8	24,1	26,4	36,4	27,3
Toplam	Gözlenen değer	73	79	125	118	395
	Çalışma %	18,5	20,0	31,6	29,9	100,0
	CRY %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Cinsiyet rolü yönelimi içindeki yüzdeler karşılaştırıldığında; annesi çalışmayan erkekler içerisinde kadınsı cinsiyet rolü yönelimine sahip erkeklerin dağılım yüzdesinin (%82,2), annesi çalışan erkekler içerisinde ise belirsiz cinsiyet rolü yönelimine sahip erkeklerin dağılım yüzdesinin (%36,4) diğer cinsiyet rolü yönelimlerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Kadınların cinsiyet rolü yöneliminin babanın çalışma durumu ile ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Analize babası ölmüş olan 10 kişi kişi dahil edilmemiştir. Analiz sonucunda kadınların cinsiyet rolü yönelimi ile babanın çalışma durumu arasında anlamlı düzeyde bir ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (3)= 2,26 p>.05$].

Erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin babanın çalışma durumu ile ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Analize babası ölmüş olan 10 kişi dahile edilmemiştir. Bu analizde gözlenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının %20'sini (%25) aştığı görüldüğünden anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamaktadır.

Kadınların cinsiyet rolü yöneliminin ailenin gelir durumu ile ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Kadınların cinsiyet rolü yönelimi ile ailenin gelir durumu arasında .05 düzeyinde ilişki saptanmıştır [$\chi^2 (12)= 23,76 p<.05$].

Tablo 17. Kadınların cinsiyet rolü yöneliminin gelir durumuna göre dağılımına ilişkin kay-kare tablosu

Gelir		Cinsiyet Rolü Yönelimi (CRY)				Toplam
		Kadınısı	Erkeksi	Androjen	Belirsiz	
0-649 TL	Gözlenen değer	13	15	14	16	58
	Gelir %	22,4	25,9	24,1	27,6	100,0
	CRY	16,9	20,8	13,5	16,3	16,5
650-999 TL	Gözlenen değer	15	12	27	13	67
	Gelir%	22,4	17,9	40,3	19,4	100,0
	CRY	19,5	16,7	26,0	13,3	19,1
1000-1499 TL	Gözlenen değer	6	12	24	26	68
	Gelir %	8,8	17,6	35,3	38,2	100,0
	CRY %	7,8	16,7	23,1	26,5	19,4
1500-1999 TL	Gözlenen değer	12	17	17	15	61
	Gelir %	19,7	27,9	27,9	24,6	100,0
	CRY %	15,6	23,6	16,3	15,3	17,4
2000 TL ve üzeri	Gözlenen değer	31	16	22	28	97
	Gelir %%	32,0	16,5	22,7	28,9	100,0
	CRY %	40,3	22,2	21,2	28,6	27,6
Toplam	Gözlenen değer	77	72	104	98	351
	Gelir %	21,9	20,5	29,6	27,9	100,0
	CRY %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Cinsiyet rolü yönelimi içindeki yüzdeler karşılaştırıldığında; ailesinin geliri 0-649 arasında olan kadınlar içinde erkeksi cinsiyet rolü yönelimine sahip kadınların dağılımının (%20,8) bu gelir grubu içinde en yüksek yüzdeye, ailesinin geliri 650-999

arasında olan kadınlar içinde androjen cinsiyet rolü yönelimine sahip kadınların dağılımının (%26,0) bu gelir grubu içinde en yüksek yüzdeye, ailesinin geliri 1000-1499 arasında olan kadınlar içinde belirsiz cinsiyet rolü yönelimine sahip kadınların dağılımının (%26,5) bu gelir grubu içinde en yüksek yüzdeye, ailesinin geliri 1500-1999 arasında olan kadınlar içinde erkeksi cinsiyet rolü yönelimine sahip kadınların dağılımının (%23,6) bu gelir grubu içinde en yüksek yüzdeye, ailesinin geliri 2000 ve üzerinde olan kadınlar içinde kadınsı cinsiyet rolü yönelimine sahip kadınların dağılımının (%40,3) bu gelir grubu içinde yüksek yüzdeye sahip olduğu görülmektedir.

Erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin ailenin gelir durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığı kay-kare analizi ile test edilmiştir. Kay-kare analizi sonuçlarına göre erkeklerin cinsiyet rolü yönelimi ile gelir durumu arasında .05 düzeyinde ilişki saptanmıştır [$\chi^2 (12)= 24,46 p<.05$].

Tablo 18. Erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin ailenin gelir durumuna göre dağılımına ilişkin kay-kare tablosu

Gelir		Cinsiyet Rolü Yönelimi				Toplam
		Kadınsı	Erkeksi	Androjen	Belirsiz	
0-649	Gözlenen değer	19	10	33	15	77
	Gelir %	24,7	13,0	42,9	19,5	100,0
	CRY %	26,0	12,5	26,0	12,7	19,3
650-999	Gözlenen değer	19	12	23	17	71
	Gelir %	26,8	16,9	32,4	23,9	100,0
	CRY %	26,0	15,0	18,1	14,4	17,8
1000-1499	Gözlenen değer	13	20	23	23	79
	Gelir %	16,5	25,3	29,1	29,1	100,0
	CRY %	17,8	25,0	18,1	19,5	19,8
1500-19999	Gözlenen değer	11	13	14	18	56
	Gelir %	19,6	23,2	25,0	32,1	100,0
	CRY %	15,1	16,3	11,0	15,3	14,1
2000 ve üzeri	Gözlenen değer	11	25	34	45	115
	Gelir %	9,6	21,7	29,6	39,1	100,0
	CRY %	15,1	31,3	26,8	38,1	28,9
Toplam	Gözlenen değer	73	80	127	118	398
	Gelir %	18,3	20,1	31,9	29,6	100,0
	CRY %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Cinsiyet rolü yönelimi içindeki yüzdeler açısından karşılaştırıldığında; ailesinin geliri 0-649 arasında olan erkekler içinde androjen cinsiyet rolü yönelimine sahip erkeklerin dağılımının (%26,0) bu gelir grubu içinde en yüksek yüzdeye, ailesinin geliri 650-999 arasında olan erkekler içinde kadınsı cinsiyet rolü yönelimine sahip erkeklerin dağılımının (%26,0) bu gelir grubu içinde en yüksek yüzdeye, ailesinin geliri 1000-1499 arasında olan erkekler içinde erkeksi cinsiyet rolü yönelimine sahip erkeklerin dağılımının (%25,0) bu gelir grubu içinde en yüksek yüzdeye, ailesinin geliri 1500-1999 arasında olan erkekler içinde erkeksi cinsiyet rolü yönelimine sahip erkeklerin dağılımının (% 16,3) bu

gelir grubu içinde en yüksek yüzdeye, ailesinin geliri 2000 ve üzerinde olan erkekler içinde belirsiz cinsiyet rolü yönelimine sahip erkeklerin dağılımının (%38,1) bu gelir grubu içinde en yüksek yüzdeye sahip olduğu görülmektedir.

Cinsiyet Rolü Yönelimi ve Kadınsılık-Erkeksiliğin Abla-Ağabey olma durumu açısından değerlendirilmesi

Kadınların cinsiyet rolü yöneliminin abla olup olmama ile ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Kay-kare analizi sonucunda kadınların cinsiyet rolü yönelimi ile ablalık durumu arasında anlamlı düzeyde ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (3, 351)= 2.48 p>.05$].

Kadınların kadınsılık puanları ile erkeksilik puanlarının abla olma durumları bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı ilişkisiz gruplar için t testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda abla olan ve abla olmayan kadınlar arasında kadınsılık [$t(349)= -285 p>.05$] ve erkeksilik bakımından [$t(349)=0.47 p>.05$] anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin ağabey olma ile ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Kay-kare analizi sonucuna göre ağabey olma durumu ile cinsiyet rolü yönelimi arasında anlamlı düzeyde bir ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (3, 398)= 3.45 p>.05$].

Erkeklerin kadınsılık-erkeksilik puanlarının ağabey olma bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı ilişkisiz gruplar için t testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda ağabey olan erkekler ile ağabey olmayan erkekler arasında kadınsılık puanları [$t(396)= 0.97 p>.05$] ve erkeksilik puanları bakımından [$t(396)=0.32 p>.05$] anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Cinsiyet rolü yönelimi ve kadınsılık-erkeksilik puanlarının doğum konumlarına göre değerlendirilmesi

Kadınların cinsiyet rolü yöneliminin doğum konumu ile ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Kay-kare analizi sonuçlarına göre doğum konumu ile cinsiyet rolü yönelimi arasında anlamlı düzeyde ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (9)= 5,23$ $p>.05$].

Kadınların kadınsılık ile erkeksilik puanlarının doğum konumları bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Analiz sonucunda kadınların kadınsılık puanlarının [$F(3-347)= 0,30$ $p>.05$] ve erkeksilik puanlarının [$F(3-347)= 0,36$ $p>.05$] doğum konumlarına göre farklılaşmadığı görülmüştür

Erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin doğum konumu ile ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Kay-kare analizi sonucuna göre erkeklerin doğum konumu ile cinsiyet rolü yönelimi arasında .05 düzeyinde ilişki olduğu görülmüştür [$\chi^2 (9)= 19.60$ $p<.05$].

Tablo 19. Erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin doğum konumuna göre dağılımına ilişkin kay-kare tablosu

		Cinsiyet Rolü Yönelimi				Toplam
		Kadınsı	Erkeksi	Androjen	Belirsiz	
Tek çocuk	Gözlenen değer	6	13	12	25	56
	D.konumu %	10,7	23,2	21,4	44,6	100,0
	CRY %	8,2	16,3	9,4	21,2	14,1
İlk çocuk	Gözlenen değer	20	32	45	40	137
	D. konumu%	14,6	23,4	32,8	29,2	100,0
	CRY %	27,4	40,0	35,4	33,9	34,4
Ortanca çocuk	Gözlenen değer	14	6	26	13	59
	D. konumu %	23,7	10,2	44,1	22,0	100,0
	CRY %	19,2	7,5	20,5	11,0	14,8
Son çocuk	Gözlenen değer	33	29	44	40	146
	D. konumu %	22,6	19,9	30,1	27,4	100,0
	CRY %	45,2	36,3	34,6	33,9	36,7
Toplam	Gözlenen değer	73	80	127	118	398
	D. Konumu %	18,3	20,1	31,9	29,6	100,0
	CRY %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Cinsiyet rolü yönelimi içindeki yüzdeler karşılaştırıldığında; tek çocuk olan erkekler içerisinde belirsiz cinsiyet rolü yönelimine sahip erkeklerin dağılımının (%21,2) bu grup içinde en yüksek düzeye sahip olduğu, ilk çocuk olan erkekler içerisinde erkeksi cinsiyet rolü yönelimine sahip erkeklerin dağılımının (%40) bu grup içinde en yüksek düzeye sahip olduğu, ortanca çocuk olan erkekler içerisinde androjen cinsiyet rolü yönelimine sahip erkeklerin dağılımının (%20,5) bu grup içinde en yüksek düzeye sahip olduğu, son çocuk olan erkekler içerisinde kadınsı cinsiyet rolü yönelimine sahip erkeklerin dağılımının (%45,2) bu grup içinde en yüksek düzeye sahip olduğu görülmektedir.

Erkeklerin kadınsılık puanları ile erkeksilik puanlarının doğum konumu bakımından farklılaşp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Analiz

sonucunda erkeklerin kadınlık puanlarının doğum konumları bakımından anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür [$F(3-394)= 3.59$ $p < .05$].

Tablo 20. Erkeklerin kadınlık ve erkeksilik puanlarının doğum konuma göre karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu.

Varyans Kaynağı	Bağımlı Değişken	KT	sd	KO	F	p
Doğum Konumu	Kadınlık	2221,03	3	740,343	3,59	0,014*
	Erkeklik	557,44	3	185,81	1,02	0,38

$p < .05$

Hangi gruplar arasında fark olduğunu görmek amacıyla yapılan Tukey analizi sonucunda ortanca çocukların kadınlık puanlarının ($\bar{X}=106.93$) tek çocukların ($\bar{X}=98.77$) ve ilk çocukların ($\bar{X}=100.80$) kadınlık puanlarından yüksek olduğu görülmüştür. Sonuçlar erkeklerin erkeklik puanlarının doğum konumları bakımından farklılaşmadığını göstermektedir [$F(3-394)=1.02$ $p > .05$].

Ablaların ve ağabeylerin cinsiyet rolü yöneliminin kardeşleri ile arasındaki yaş farkı bakımından değerlendirilmesi

Ablaların küçük kardeşi ile arasındaki yaş farkı ve cinsiyet rolü yönelimi arasındaki ilişki kay-kare analizi ile test edilmiştir. Ablaların cinsiyet rolü yönelimi ile ablanın kendinden küçük kardeşi ile arasındaki yaş farkı arasında anlamlı düzeyde ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (3)= 0,85$ $p > .05$].

Ağabeylerin küçük kardeşi ile arasındaki yaş farkı ve cinsiyet rolü yönelimi arasındaki ilişki kay-kare analizi ile test edilmiştir. Kay-kare analizi sonuçlarına göre ağabeylerin cinsiyet rolü yönelimi ile ağabeyin kendinden küçük kardeşi ile arasındaki yaş farkı arasında anlamlı düzeyde bir ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (3)= 0,32 p>.05$].

Ablaların kadınsılık-erkeksilik puanlarının kendinden küçük kardeşi ile arasındaki yaş farkı bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı ilişkisiz gruplar için t testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda yaş farkı 0-4 yaş arasında olanlar ile 5 yaş ve üzeri olanların kadınsılık puanlarının [$t(161)= 0.48 p> .05$] ve erkeksilik puanlarının [$t(161)=0.20 p>.05$] anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

Ağabeylerin kadınsılık-erkeksilik puanlarının kendinden küçük kardeşi ile arasındaki yaş farkı farklılaşıp farklılaşmadığı ilişkisiz gruplar için t testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda yaş farkı 0-4 yaş arasında olanlar ile 5 yaş ve üzeri olanlar arasında kadınsılık puanlarının [$t(194)= 0.81 p> .05$] ve erkeksilik puanlarının [$t(194)=0.90 p>.05$] anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

Abla ve ağabeylerin cinsiyet rolü yönelimi ve kadınlık-erkeklik puanlarının doğum sırası bakımından değerlendirilmesi

Ablaların doğum sırası ile cinsiyet rolü yönelimi arasındaki ilişki kay-kare analizi ile test edilmiştir. Kay-kare analizi sonuçlarına göre ablaların cinsiyet rolü yönelimi doğum sırası ile ilişkili değildir [$\chi^2 (6, 163)= 7.53 p>.05$].

Ablaların kadınsılık-erkeksilik puanlarının doğum sırası bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Analiz sonucunda ablaların

kadınsılık [$F(2-162)=0.42$ $p>.05$] puanlarının ve erkeksilik puanlarının [$F(2-162)=1.65$ $p>.05$] doğum sırası bakımından farklılaşmadığı görülmüştür.

Ağabeylerin cinsiyet rolü yöneliminin doğum sırası ile ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Analiz sonucunda ağabeyin doğum sırası ile cinsiyet rolü yönelimi arasında anlamlı düzeyde bir ilişki saptanmamıştır [$\chi^2(6, 196)=9.90$ $p>.05$].

Ağabeylerin kadınsılık-erkeksilik puanlarının doğum sırası bakımından farklılaşp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Analiz sonucunda ağabeylerin kadınsılık puanlarının doğum sırası bakımından anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür [$F(2-195)=5.50$ $p<.01$].

Tablo 21. Ağabeylerin kadınlık ve erkeklik puanlarının doğum sırasına göre karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu

Varyans Kaynağı	Bağımlı Değişken	KT	sd	KO	F	p
Doğum Konumu	Kadınlık	1893,284	2	946,642	5,495	0,005*
	Erkeklik	218,709	2	187,018	0,585	0,558

Hangi gruplar arasında fark olduğunu görmek amacıyla yapılan Tukey analizi sonucunda 2. çocuk olarak doğan ağabeylerin kadınlık puanının ($\bar{X}=108.91$) ilk çocuk olarak doğan ağabeylerin kadınlık puanından ($\bar{X}=100,74$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Ağabeylerin erkeklik puanları doğum sırası bakımından farklılaşmamaktadır [$F(2-195)=0.59$ $p>.05$].

Tablo 22. Ağabeylerin doğum sırasına göre BCRE'nin kadınlık ve erkeklik alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin ortalama ve standart sapmalar

		n	Ortalama	Standart sapma
Kadınlık Alt Ölçeği	1. sıra	136	100,73	14,17
	2. sıra	33	108,90	10,48
	3 ve üzeri	27	104,59	10,00
	Toplam	196	102,64	13,42
Erkeksilik Alt Ölçeği	1. sıra	136	114,08	14,19
	2. sıra	33	116,93	10,54
	3 ve üzeri	27	114,29	14,30
	Toplam	196	114,59	13,64

Abla ve ağabeylerin cinsiyet rolü yönelimi ve kadınlık-erkeklik puanlarının cinsiyet kombinasyonu bakımından değerlendirilmesi

Ablaların ailesindeki çocukların cinsiyet kombinasyonu ile cinsiyet rolü yönelimi arasındaki ilişki kay-kare analizi ile test edilmiştir. Kay-kare analizi sonucuna göre ablaların ailesindeki çocukların cinsiyet kombinasyonu ile ablaların cinsiyet rolü yönelimi arasında anlamlı düzeyde bir ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (3) = 1.88 p > .05$].

Ablaların kadınlık puanları ile erkeksilik puanlarının çocukların cinsiyet kombinasyonu bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız gruplar için t testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda abla olan ve olmayan kadınların kadınlık puanları [$t (161) = 1.77 p > .05$] ile erkeklik puanlarının [$t (161) = .22 p > .05$] ailedeki çocukların cinsiyet kombinasyonu bakımından farklılaşmadığı görülmüştür.

Ağabeylerin cinsiyet rolü yöneliminin ailedeki çocukların cinsiyet kombinasyonu ile ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Kay-kare analizi sonuçlarına göre ağabeylerin cinsiyet rolü yönelimi ile ailedeki çocukların cinsiyet kombinasyonu arasında anlamlı düzeyde ilişki saptanmıştır [$\chi^2 (3, 196)= 8.54 p<.05$].

Tablo 23. Ağabeylerin cinsiyet rolü yöneliminin ailedeki çocukların cinsiyet kombinasyonuna (CK) göre dağılımına ilişkin kay-kare tablosu

		Cinsiyet Rolü Yönelimi				Toplam
		Kadınsı	Erkeksi	Androjen	Belirsiz	
Tek cinsiyet	Gözlenen değer	9	15	20	27	71
	CK %	12,7	21,1	28,2	38,0	100,0
	CRY %	26,5	39,5	28,2	50,9	36,2
Karma cinsiyet	Gözlenen değer	25	23	51	26	125
	CK %	20,0	18,4	40,8	20,8	100,0
	CRY %	73,5	%60,5	71,8	49,1	63,8
Toplam	Gözlenen değer	34	38	71	53	196
	CK %	17,3	19,4	36,2	27,0	100,0
	CRY %	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Cinsiyet rolü yönelimi içindeki yüzdeler karşılaştırıldığında çocukların tümünün erkek olduğu aileler içerisinde belirsiz cinsiyet rolü yönelimine sahip erkeklerin dağılımının (%50,9) bu grup içinde en yüksek yüzdeye sahip olduğu, çocukların cinsiyetinin karma olduğu aileler içerisinde kadınsı cinsiyet rolü yönelimine sahip erkeklerin dağılımının (%73,5) bu grup içinde en yüksek yüzdeye sahip olduğu görülmektedir.

Ağabeylerin kadınsılık-erkeksilik puanlarının ailedeki çocukların cinsiyet kombinasyonu bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı ilişkisiz gruplar için t testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda ağabeylerin kadınlık puanlarının [$t(194)= -3.13 p< .01$] ve

erkeklik puanlarının [$t(194)=1.95$ $p<.05$] ailedeki çocukların cinsiyet kombinasyonu bakımından anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür.

Tablo 24. Ağabeylerin kadınsılık puanları ve erkeksilik puanlarının çocukların cinsiyet kombinasyonu bakımından karşılaştırılmasına ilişkin t testi tablosu

	Çocukların cinsiyet kombinasyonu		t	sd	P
	Tek cinsiyet	Karma cinsiyet			
Kadınlık	98,75 (13.54)	104,86 (12.90)	3,13	194	.002*
Erkeklik	112,10 14,45	116,016 13,01	1,95	194	.053

$p<.01$

Buna göre; çocukların cinsiyet kombinasyonunun karma olduğu ailelerdeki ağabeylerin hem kadınsılık ($\bar{X}=104,86$) hem de erkeksilik puanlarının ($\bar{X}=116,01$) çocukların cinsiyetinin tümünün erkek olduğu ailelerdeki ağabeylerin kadınsılık ($\bar{X}=98,75$) ve erkeksilik ($\bar{X}=112,10$) puanlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 25. Ağabeylerin ailedeki çocukların cinsiyet kombinasyonuna göre BCRE'nin kadınsılık ve erkeksilik alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin ortalama ve standart sapmalar

		n	Ortalama	Standart Sapma
Kadınsılık	Tek cinsiyet	71	98,74	13,53
	Karma cinsiyet	125	104,85	12,89
Erkeksilik	Tek cinsiyet	71	112,09	14,45
	Karma cinsiyet	125	116,01	13,01

Abla ve Ağabeylerin cinsiyet rolü yönelimi ve kadınsılık-erkeksilik düzeyinin küçük kardeşlerin cinsiyet kombinasyonu bakımından değerlendirilmesi

Ablaların küçük kardeşlerinin cinsiyet kombinasyonu ile cinsiyet rolü yönelimi ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Kay-kare analizi sonucuna göre ablaların cinsiyet rolü yönelimi ile ablaların kendinden küçük kardeşlerin cinsiyet kombinasyonu arasında anlamlı düzeyde ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (6) = 8,12 p > .05$].

Ablaların kadınsılık-erkeksilik puanlarının kendinden küçük kardeşlerin cinsiyet kombinasyonu bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Analiz sonucunda kadınların erkeksilik puanlarının kendinden küçük kardeşlerin cinsiyet kombinasyonuna bakımından farklılaşmadığı [$F(2-160) = 1.29 p > .05$]; ancak kadınsılık puanlarının küçük kardeşin cinsiyet kombinasyonu bakımından anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür [$F(2-160) = 4.11 p < .05$].

Tablo 26. Ablaların kadınsılık puanları ve erkeksilik puanlarının küçük kardeşlerin cinsiyet kombinasyonu bakımından karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu.

Varyans Kaynağı	Bağımlı Değişken	KT	sd	KO	F	p
Doğum Konumu	Kadınlık	1590,61	2	795,31	4,11	0,018*
	Erkeklik	511,81	2	255,90	1,29	0,28

$p < .05$

Hangi gruplar arasında fark olduğunu görmek amacıyla yapılan Tukey analizi sonucunda karma cinsiyette kardeşi olan ablaların kadınsılık puanlarının ($\bar{X} = 115,58$) kendisi ile aynı cinsiyette kardeşi olan ablalardan ($\bar{X} = 107,52$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 27. Ablaların kendinden küçük kardeşlerinin cinsiyet kombinasyonuna göre BCRE kadınsılık ve erkeksilik alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalama ve standart sapmaları

		n	Ortalama	Standart sapma
Kadınsılık Alt ölçeği	Aynı cinsiyet	62	107,51	14,57
	Karşı cinsiyet	68	112,51	13,42
	Karma cinsiyet	33	115,57	13,57
	Toplam	163	111,23	14,16
Erkeksilik Alt ölçeği	Aynı cinsiyet	62	105,80	13,80
	Karşı cinsiyet	68	105,52	14,12
	Karma cinsiyet	33	110,06	14,59
	Toplam	163	106,55	14,12

Ağabeylerin, cinsiyet rolü yöneliminin küçük kardeşlerinin cinsiyet kombinasyonu ile ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Analiz sonucunda ağabeylerin küçük kardeşlerinin cinsiyet kombinasyonunu ile cinsiyet rolü yönelimi arasında anlamlı düzeyde ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (6,196)= 8.60 p>.05$].

Ağabeylerin kadınsılık ve erkeksilik puanlarının küçük kardeşlerin cinsiyet kombinasyonu bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Analiz sonucunda ağabeylerin kadınsılık puanlarının küçük kardeşlerin cinsiyet kombinasyonu bakımından anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür [$F(2-193)=3.38 p<.05$].

Tablo 28. Ağabeylerin kadınsılık puanları ve erkeksilik puanlarının küçük kardeşlerinin cinsiyet kombinasyonuna göre karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu

Varyans Kaynağı	Bağımlı Değişken	KT	sd	KO	F	p
Doğum Konumu	Kadınsılık	1187,55	2	593,78	3,38	0,036*
	Erkeksilik	830,25	2	417,12	2,26	0,11

$p < .05$

Hangi gruplar arasında fark olduğunu görmek amacıyla yapılan Tukey analizi sonucunda karşı cinsiyetten kardeşi olan ağabeylerin kadınsılık puanının ($\bar{X}=105.49$) aynı cinsiyetten kardeşi olan ağabeylerin kadınsılık puanından ($\bar{X}=100,12$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Ağabeylerin erkeksilik puanı küçük kardeşlerin cinsiyeti bakımından farklılaşmamaktadır [$F(2-193)=2.26$ $p > .05$].

Tablo 29. Ağabeylerin kendinden küçük kardeşlerinin cinsiyet kombinasyonuna göre BCRE kadınsılık ve erkeksilik alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalama ve standart sapmaları

		n	Ortalama	Standart sapma
Kadınsılık Alt ölçeği	Aynı cinsiyet	85	100,11	13,03
	Karşı cinsiyet	79	105,49	12,74
	Karma cinsiyet	32	102,31	15,03
	Toplam	196	102,64	13,42
Erkeksilik Alt ölçeği	Aynı cinsiyet	85	112,57	13,95
	Karşı cinsiyet	79	115,25	14,03
	Karma cinsiyet	32	118,34	11,01
	Toplam	196	114,59	13,64

Ablaların ve ağabeylerin cinsiyet rolü yönelimi ve kadınsılık-erkeksilik puanlarının ailedeki çocuk sayısı bakımından karşılaştırılması

Ablaların cinsiyet rolü yöneliminin ailedeki çocuk sayısı ile ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Analiz sonucuna göre ablaların ailesindeki çocuk sayısı ile cinsiyet rolü yönelimi arasında anlamlı düzeyde bir ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (3)= 3.10 p>.05$].

Ablaların kadınsılık ve erkeksilik puanlarının ailedeki çocuk sayısı bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı ilişkisiz gruplar için t testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda ablaların kadınlık puanlarının [$t(161)= .0,89 p> .05$] ve erkeksilik puanlarının [$t(161)= .0,76 p> .05$] ailedeki çocuk sayısı bakımından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür.

Ağabeylerin cinsiyet rolü yöneliminin çocuk sayısı ile ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Analiz sonucunda göre cinsiyet rolü yönelimi ile çocuk sayısı arasında anlamlı düzeyde ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (3)= 2.84 p>.05$].

Ağabeylerin kadınlık ve erkeklik puanlarının ailedeki çocuk sayısı bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı t testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonucunda ağabeylerin kadınsılık puanlarının çocuk sayısı bakımından anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür [$t(194)=.2,46 p<.05$]. Ağabeylerin erkeksilik puanları çocuk sayısı bakımından farklılaşmamaktadır [$t(194)= 0,83 p>.05$].

Tablo 30. Ağabeylerin kadınsılık ve erkeksilik puanlarının ailedeki çocuk sayısı bakımından karşılaştırmasına ilişkin t testi tablosu

	Ailedeki çocuk sayısı		t	sd	p
	2 çocuklu	3 ve üzeri			
Kadınsılık	100,21 (13.98)	104.88 (12.55)	2,46	194	.015*
Erkeksilik	113,75 (14.49)	115.37 (12,85)	0,83	194	.41

p<.05

3 ve daha fazla sayıda çocuğa sahip ailelerdeki ağabeylerin kadınlık puanının (\bar{X} =104,88) 2 çocuklu ağabeylerin kadınlık puanından (\bar{X} =100,21) anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 31. Ağabeylerin ailedeki çocuk sayısına göre BCRE'nin kadınsılık ve erkeksilik alt ölçeklerinden aldıkları puanlara ilişkin ortalama ve standart sapmalar

	Çocuk Sayısı	n	Ortalama	Standart sapma
Kadınsılık Alt Ölçeği	2 çocuk	94	100,21	13,97
	3 ve üzeri	102	104,88	12,55
Erkeksilik Alt Ölçeği	2 çocuk	94	113,75	14,48
	3 ve üzeri	102	115,37	12,84

Ablaların ve ağabeylerin cinsiyet rolü yönelimi ve kadınlık-erkeklik düzeyinin kendinden küçük kardeş sayısı bakımından karşılaştırılması

Ablaların cinsiyet rolü yöneliminin ablanın kendinden küçük kardeş sayısı ile ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Kay-kare analizi sonuçlarına göre, ablanın

kendinden küçük kardeş sayısı ile cinsiyet rolü yönelimi arasında anlamlı düzeyde ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (3)= 1,59 p>.05$].

Ağabeylerin cinsiyet rolü yöneliminin kendinden küçük kardeş sayısı ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Kay-kare analizi sonucuna göre ağabeylerin cinsiyet rolü yönelimi, ağabeyin kendinden küçük kardeş sayısı arasında anlamlı düzeyde ilişki saptanmamıştır [$\chi^2 (3)= 4,11 p>.05$].

Ablaların kadınsılık-erkeksilik puanlarının kendinden küçük kardeş sayısı bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Analiz sonucunda kadınların kadınsılık puanların [$F(2-160)=0.84 p>.05$] ve erkeksilik puanlarının [$F(2-160)=1.62 p>.05$] küçük kardeş sayısına göre farklılaşmadığı görülmüştür.

Ağabeylerin kadınsılık puanlarının kendinden küçük kardeş sayısı bakımından anlamlı düzeyde farklılaşmadığı görülmüştür [$F(3-192)=0.022 p>.05$]. Aynı şekilde ağabeylerin erkeklik puanlarının da ağabeyin kendinden küçük kardeş sayısı bakımından farklılaşmadığı görülmüştür [$F(3-192)=0.78 p>.05$].

Ablaların ve ağabeylerin cinsiyet rolü yönelimi ve kadınlık- erkeklik puanlarının kendini nasıl bir abla-ağabey olarak tanımladığına göre değerlendirilmesi

Ablaların cinsiyet rolü yöneliminin kendini nasıl bir abla olarak tanımladığına bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı kay-kare analizi ile test edilmiştir. Bu analizde gözlenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının %20'sini (%40) aştığı görüldüğünden anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamaktadır.

Ablaların kadınsılık-erkeksilik puanlarının kendini nasıl bir abla olarak tanımladığı bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile test

edilmiştir. Analiz sonucunda kadınların kadınsılık puanlarının kendini nasıl bir kardeş olarak tanımladığı bakımından anlamı düzeyde farklılaştığı görülmüştür [$F(4-158)=2,55$ $p < .05$]. Ablaların erkeksilik puanları kendini nasıl bir abla olarak tanımladığına göre farklılaşmamaktadır [$F(4-158)=1,92$ $p > .05$].

Tablo 32. Ablaların kadınsılık ve erkeksilik puanlarının kendini nasıl bir abla olarak tanımladığı bakımından karşılaştırılmasına ilişkin varyans analizi tablosu.

Varyans Kaynağı	Bağımlı Değişken	KT	sd	KO	F	P
Doğum Konumu	Kadınlık	1969,37	4	492,34	2,55	0,042*
	Erkeklik	1495,08	4	373,77	1,92	0,110

* $p < .05$

Hangi gruplar arasında fark olduğunu görmek amacıyla yapılan Tukey analizi sonucunda kendini mükemmel olarak tanımlayan ablaların kadınlık puanlarının ($\bar{X}=118,71$) kendisini orta olarak tanımlayan ablalardan ($\bar{X}= 106,70$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 33. Ablaların kendini nasıl bir abla olarak tanımladığına göre BCRE alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalama ve standart sapmaları

		n	Ortalama	Standart sapma
Kadınsılık k Alt ölçeği	Kötü	4	104,00	13,54
	Orta	23	106,69	12,84
	İyi	77	110,35	14,35
	Çok iyi	38	112,39	13,14
	Mükemmel	21	118,71	14,69
	Toplam	163	111,23	14,16
Erkeksilik k Alt ölçeği	Kötü	4	104,00	20,11
	Orta	23	102,00	14,86
	İyi	77	106,14	13,20
	Çok iyi	38	106,63	15,56
	Mükemmel	21	113,38	11,26
	Toplam	163	106,55	14,12

Ağabeylerin cinsiyet rolü yöneliminin çocuk sayısına göre farklılaşıp farklılaşmadığı kay-kare analizi ile test edilmiştir. Bu analizde gözlenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının %20'sini (%33) aştığı görüldüğünden anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamaktadır.

Ağabeylerin kadınsılık ve erkeksilik puanlarının kendini nasıl bir ağabey olarak tanımladığı bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analizi ile test edilmiştir. Analiz sonucunda ağabeylerin kadınsılık puanlarının [$F(4-191)=3.60$ $p<.01$] ve erkeksilik puanlarının [$F(4-191)=4.57$ $p<.01$] kendini nasıl bir kardeş olarak tanımladığı bakımından anlamı düzeyde farklılaştığı görülmüştür.

Tablo 34. Ağabeylerin kadınsılık ve erkeksilik puanlarının kendini nasıl bir ağabey olarak tanımladığı bakımından karşılaştırmasına ilişkin varyans analizi tablosu

Varyans Kaynağı	Bağımlı Değişken	KT	sd	KO	F	p
Doğum Konumu	Kadınlık	2456,49	4	614,122	3,60	0,008
	Erkeklik	3172,91	4	793,22	4,57	0,002

Hangi gruplar arasında fark olduğunu görmek amacıyla yapılan Tukey analizi sonucunda kendini “mükemmel” olarak tanımlayan ağabeylerin ($\bar{X}=104,85$) ve kendini çok “iyi” olarak tanımlayan ağabeylerin ($\bar{X}=106,05$) kadınlık puanlarının kendini “kötü” olarak tanımlayan ağabeylerden ($\bar{X}= 88,67$) anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Tukey analizi sonucunda kendini “mükemmel” olarak tanımlayan ağabeylerin erkeksilik puanlarının ($\bar{X}=120,10$) kendini “orta” olarak tanımlayan ağabeylerden ($\bar{X}=108,10$) anlamlı düzeyde ($p<.01$) yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca kendini “mükemmel” olarak tanımlayan ağabeylerin erkeksilik puanlarının ($\bar{X}=120,10$) kendini “iyi” olarak tanımlayan ağabeylerden ($\bar{X}=102,31$) anlamlı düzeyde ($p<.05$) yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 35. Ağabeylerin kendini nasıl bir ağabey olarak tanımladığına göre BCRE alt ölçeklerinden aldıkları puanların ortalama ve standart sapmaları

		n	Ortalama	Standart sapma
Kadınsılık Alt ölçeği	Kötü	6	88,66	17,86
	Orta	29	98,13	15,47
	İyi	74	102,31	11,35
	Çok iyi	39	106,05	11,40
	Mükemmel	48	104,85	14,60
	Toplam	196	102,64	13,42
Erkeksilik Alt ölçeği	Kötü	6	109,33	20,73
	Orta	29	108,10	15,07
	İyi	74	113,00	14,16
	Çok iyi	39	116,48	11,56
	Mükemmel	48	120,10	10,20
	Toplam	196	114,59	13,64

Ablalık-Ağabeylik ve kadınsı-erkeksi özellikler

Abla ve abla olmayan kadınların benimsenen kadınsı ve özellikler bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı bağımsız ilişkisiz gruplar için t testi ile test edilmiştir. Analiz sonucunda kadınların abla olma durumlarına göre BCRE'nin 1. maddesi olan ağırbaşlılık [$t(349) = .2,15$ $p < .05$] BCRE'nin 20. maddesi olan hırslılık [$t(349) = .2,34$ $p < .05$] ve BCRE'nin 31. maddesi olan namusluluk [$t(349) = .1,95$ $p < .05$] özellikleri bakımından farklılaştığı görülmüştür. Abla olan kadınların 1. maddeyi (ağırbaşlı) benimseme düzeylerinin ($\bar{X}=5,27$) abla olmayanlara ($\bar{X}=4,91$) göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Abla olan kadınların 20. maddeyi (hırslı) benimseme düzeylerinin ($\bar{X}=6,14$) abla olmayanlara ($\bar{X}=5,79$) göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Abla olan kadınların 31. maddeyi (namuslu) benimseme düzeylerinin ($\bar{X}=6,91$) abla olmayanlara ($\bar{X}=6,78$) göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 36.Ablaların BCRE maddelerinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin t testi tablosu

BCRE Maddeleri	Ablalar	Abla olmayanlar	t	sd	p
Madde 1	5,27 (1,38)	4,91 (1,67)	2,15	349	,032
Madde 2	6,75 (4,59)	6,33 (1,12)	1,22	349	,22
Madde 3	5,88 (1,7)	5,90 (1,26)	-,16	349	,86
Madde 4	5,03 (1,62)	4,86 (1,65)	,96	349	,33
Madde 5	6,09 (1,23)	5,94 (1,20)	1,15	349	,24
Madde 6	2,67 (2,32)	1,83 (1,72)	1,84	349	,06
Madde 7	6,10 (1,27)	6,12 (1,29)	-,09	349	,92
Madde 8	5,94 (1,03)	5,96 (1,21)	-,10	349	,91
Madde 9	5,56 (1,97)	5,64 (1,81)	-,36	349	,71
Madde 10	4,55 (1,96)	4,43 (2,05)	,53	349	,59
Madde 11	5,73 (1,54)	5,74 (1,56)	-,08	349	,93
Madde 12	2,26 (1,90)	2,56 (2,04)	-1,39	349	,16
Madde 13	5,27 (1,62)	5,29 (1,61)	-,13	349	,89
Madde 14	5,88 (1,21)	5,91 (1,12)	-,26	349	,79
Madde 15	5,54 (1,59)	5,47 (1,54)	,42	349	,66
Madde 16	5,81 (1,30)	5,90 (1,26)	-,65	349	,51
Madde 17	5,53 (1,38)	5,48 (1,42)	,32	349	,74
Madde 18	6,49 (1,03)	6,41 (0,98)	,70	349	,48
Madde 19	6,62 (1,56)	5,55 (1,72)	,40	349	,68
Madde 20	6,14 (1,24)	5,79 (1,51)	2,34	349	,02

BCRE Maddeleri	Ablalar	Abla olmayanlar	t	sd	p
Madde 21	6,16 (1,04)	6,10 (1,19)	,53	349	,59
Madde 22	5,40 (1,68)	5,71 (1,55)	-1,82	349	,06
Madde 23	5,39 (1,61)	5,37 (1,78)	,14	349	,88
Madde 24	4,02 (2,29)	4,21 (2,15)	-,82	349	,41
Madde 25	6,40 (0,78)	6,33 (1,06)	,68	349	,49
Madde 26	6,19 (1,15)	6,28 (1,24)	-,67	349	,50
Madde 27	3,99 (2,13)	3,86 (2,06)	,59	349	,55
Madde 28	4,30 (2,15)	4,114 (1,94)	,71	349	,47
Madde 29	6,02 (1,01)	6,09 (0,93)	-,69	349	,48
Madde 30	6,23 (0,98)	6,05 (1,22)	1,50	349	,13
Madde 31	6,91 (0,41)	6,78 (0,77)	1,95	349	,05
Madde 32	5,02 (1,66)	5,04 (1,61)	-,10	349	,91
Madde 33	5,61 (1,42)	5,50 (1,61)	,69	349	,48
Madde 34	6,40 (1,00)	6,43 (1,04)	-,18	349	,85
Madde 35	2,82 (2,06)	3,00 (2,23)	-,77	349	,44
Madde 36	6,26 (1,13)	6,40 (0,86)	-1,37	349	,17
Madde 37	4,43 (1,79)	4,55 (1,83)	-,63	349	,52
Madde 38	6,52 (0,77)	6,56 (0,82)	-,49	349	,62
Madde 39	5,75 (1,34)	5,93 (1,20)	-1,26	349	,20
Madde 40	5,82 (1,35)	5,72 (1,58)	,58	349	,55

Ağabey ve ağabey olmayan erkekler benimsenen kadınsı ve erkeksi özellikler bakımından farklılaşp farklılaşmadığı bağımsız ilişkisiz gruplar için t testi ile test edilmiştir. Analiz sonucunda erkeklerin ağabey olma durumlarına göre BCRE'nin 3. maddesi olan anlayışlılık [$t(396) = -.2.48$ $p < .05$] ve BCRE'nin 5. maddesi olan başkalarının ihtiyaçlarına duyarlılık [$t(396) = -.2.02$ $p < .05$] özellikleri bakımından farklılaştığı görülmüştür. Ağabey olmayan erkeklerin 3. maddeyi (anlayışlı) benimseme düzeylerinin ($\bar{X}=6.10$) ağabeylere ($\bar{X}=5.82$) göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ağabey olmayan erkeklerin 5. maddeyi (başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı) benimseme düzeylerinin ($\bar{X}=5.88$) ağabeylere ($X=5.63$) göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 37. Ağabeylerin BCRE maddelerinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin t testi tablosu

BCRE Maddeleri	Ağabeyler	Ağabey olmayanlar	t	sd	p
Madde 1	5,45 (1,43)	5,22 (1,68)	1,44	396	,14
Madde 2	6,23 (0,98)	6,21 (1,11)	,15	396	,87
Madde 3	5,82 (1,66)	6,10 (1,07)	-2,48	396	,01**
Madde 4	4,85 (1,62)	4,84 (1,74)	,09	396	,92
Madde 5	5,63 (1,29)	5,88 (1,21)	-2,02	396	,04*
Madde 6	2,63 (1,85)	2,35 (1,76)	1,58	396	,11
Madde 7	6,10 (1,10)	5,98 (1,31)	,96	396	,33
Madde 8	6,01 (1,11)	5,85 (1,35)	1,23	396	,21
Madde 9	5,71 (1,47)	5,54 (1,79)	1,06	396	,28
Madde 10	5,19 (1,74)	4,89 (1,86)	1,64	396	,10
Madde 11	4,93 (1,74)	4,79 (1,80)	,82	396	,40
Madde 12	6,72 (0,97)	6,76 (0,74)	-,44	396	,65
Madde 13	6,30 (0,89)	6,28 (0,93)	,26	396	,79
Madde 14	5,64 (1,31)	5,54 (1,35)	,69	396	,48
Madde 15	5,70 (1,50)	5,66 (1,54)	,26	396	,78
Madde 16	5,61 (1,32)	5,58 (1,52)	,16	396	,87
Madde 17	5,85 (1,34)	5,75 (1,42)	,71	396	,47
Madde 18	6,34 (1,08)	6,38 (1,11)	-,36	396	,71
Madde 19	4,74 (1,75)	4,63 (1,93)	,62	396	,53
Madde 20	5,99 (1,31)	6,06 (1,29)	-,53	396	,59

BCRE Maddeleri	Ağabeyler	Ağabey olmayanlar	t	sd	p
Madde 21	5,79 (1,23)	5,75 (1,44)	,28	396	,77
Madde 22	5,07 (1,71)	4,98 (1,88)	,47	396	,63
Madde 23	4,68 (1,89)	4,69 (1,93)	-,07	396	,94
Madde 24	1,50 (1,39)	1,29 (1,00)	1,71	396	,08
Madde 25	6,12 (1,14)	6,27 (1,01)	-1,39	396	,16
Madde 26	6,41 (1,05)	6,27 (1,17)	1,26	396	,20
Madde 27	4,44 (2,00)	4,21 (2,05)	1,16	396	,24
Madde 28	4,95 (1,96)	5,08 (1,86)	-,65	396	,51
Madde 29	6,15 (0,95)	6,26 (0,90)	-1,23	396	,21
Madde 30	5,67 (1,38)	5,70 (1,50)	-,23	396	,81
Madde 31	6,68 (0,87)	6,73 (0,80)	-,64	396	,51
Madde 32	5,38 (1,43)	5,31 (1,69)	,41	396	,67
Madde 33	5,95 (1,33)	5,97 (1,34)	-,12	396	,90
Madde 34	6,06 (1,20)	6,03 (1,41)	,20	396	,84
Madde 35	3,78 (2,19)	4,00 (2,21)	-1,01	396	,30
Madde 36	5,91 (1,21)	5,92 (1,44)	-,01	396	,98
Madde 37	4,59 (1,70)	4,41 (2,01)	,99	396	,32
Madde 38	6,44 (0,97)	6,37 (0,92)	,81	396	,41
Madde 39	5,41 (1,37)	5,42 (1,65)	-,05	396	,41
Madde 40	4,81 (1,35)	4,44 (1,58)	1,91	396	,05*

TARTIŞMA ve YORUM

Cinsiyet rolü yönelimi, toplum tarafından arzu edilen ve birey tarafından benimsenmiş olan cinsiyetler ile ilişkilendirilen kişilik özellikleri, nitelikler ve davranışların bütünü olarak tanımlanmaktadır (Haigler, 1995). Cinsiyet rolü yöneliminin ev ve işyerindeki cinsiyet tiplmeli rol ve sorumluluklarla uyumlu tutum ve değerleri de kapsadığı belirtilmektedir (Donald ve Linington, 2003). Cinsiyet tiplmeli rol ve sorumlulukların geçerli olduğu yapılardan biri de ailedir. Literatürde anne babalar gibi çocukların da aile içinde cinsiyet tiplmeli rol ve sorumluluklara sahip olduğuna ve bu sorumlulukların cinsiyet, yaş, doğum sırası gibi faktörlere bağlı olarak farklılaştığına dair çok sayıda çalışmaya rastlanmaktadır. Bu çalışma, bu bilgiler ışığında çocukların cinsiyet rolü yönelimini ablalık ve ağabeylik ve bunun paralelinde kardeşlerle ilişkili değişkenler açısından ele almaktadır.

Kardeşlerin bu çalışmaya konu edilmesi cinsiyet rolü yönelimiyle ablalık-ağabeylik ilişkisini anlamak bakımından gerekli olduğu gibi, psikoloji literatüründeki önemli bir boşluğun doldurulmasına da katkı sunması bakımından da önemlidir. Zira Rice ve Dolgin (2005) kardeşlerin gelişim sürecine etkisinin ciddi biçimde göz ardı edildiğini vurgulamakta; kardeşlerle olan ilişkilerin genellikle partner, ebeveyn ve hatta çocuklarla kurulan ilişkilerden daha uzun bir süreci kapsamaması ve ailenin çocuk gelişimi üzerinde önemli etkileri olduğunun bilinmesine karşın, çocuğun gelişimine yönelik çalışmalarda kardeş etkisi konusuna oldukça az oranda odaklandığını ifade etmektedir. Cicirelli (1976) kardeş ilişkilerinin diğer akran gruplarından ve ailevi olmayan ilişkilerden ayrı tutulduğunu; çünkü etkileşimin sıklık ve süresi, devamlılığı, atfedilen roller, ulaşılabilirliği ve ortak deneyim düzeyi bakımından diğer ilişkilere göre farklılık gösterdiğini belirtmektedir. Golomb, Hines ve Johnston (2002) da küçük kardeşlerin abla ve

ağabeylerin cinsiyet rolü gelişimine etkilerinin de önemle ele alınması gereken bir konu olduğunu vurgulamaktadır.

Goetting (1986) kardeşlik ilişkilerinde üç önemli dönem olduğunu ve her bir dönemin farklı görevleri olduğunu söylemektedir. Bu dönemler çocukluk ve ergenlik, erken ve orta yetişkinlik ile yaşlılık dönemleridir. Bu çalışma için ergenlik dönemindeki kadın ve erkekler seçilmiştir. Bunun en önemli nedeni cinsiyete uygun davranış beklentisi ergenlik döneminde daha keskin bir hal aldığına ilişkin görüşlerdir (Hill ve Lynch, 1983; Akt. Cox, 1995). Araştırmacılar, kadın ve erkeklerin ergenlik döneminde pek çok psikososyal özellik bakımından farklılaştığını vurgulamakta; cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ve maskülenlik de bunlar arasında sayılmaktadır (Glambos ve Ark. 1990).

Çalışmamızın sonuçları, bu örneklem grubunda cinsiyet rolü yöneliminin tek başına abla ya da ağabey olmakla ilişkili olmadığını; ablalık-ağabeylik rolünü yerine getirmek konusunda kendilerini ne kadar yeterli algıladıkları veya hangi cinsiyet kombinasyonundaki kardeşlerin ablası ya da ağabeyi oldukları gibi faktörlerle ilişkili olduğu göstermektedir.

Sonuçlar ayrıca abla ve ağabeylerin cinsiyet rolü yöneliminin ablalık-ağabeylikle ilişkili farklı değişkenlerden etkilendiklerini göstermektedir. Bu sonuç, ablalık ve ağabeyliğin aile içinde “büyük çocuk” olarak tanımlanan bir rol olmanın ötesinde “büyük erkek” ya da “büyük kadın” olmak bakımından anlam taşıdığını, abla ve ağabey olmanın birbirinden farklı roller olduğunu göstermektedir.

Dikkate değer sonuçlardan biri de örneklem grubunda ağabeylerin cinsiyet rolü yöneliminin ablalık-ağabeylik ile ilişkili değişkenlerden ablalara göre daha fazla etkilendiğidir. Ayrıca ağabeylikle ilişkili değişkenlerin erkekleri daha çok kadınsılık bakımından etkilediği görülmüştür. Ağabeylikle ilişkili değişkenler bakımından

ağabeylerin erkeksilikleri genellikle artmıyor ya da azalmıyorken, kadınsılıkları artmaktadır. Bu durum ağabeylerin kadınsı cinsiyet rollerini benimsemeleri durumunda bile erkeksi davrandıklarını göstermektedir. Steinberg, (1999) ergenlerin beklenen cinsiyet rollerine uymak bakımından daha motive olduklarını ve cinsiyet rollerine uyma baskısının kızlarda erkeklere oranla daha fazla görüldüğünü belirtmektedir. Aynı şekilde Huston ve Alvarez de (1990) cinsiyete uygun davranışlar sergilenmesi yönündeki baskıların orta çocuklukta özellikle kız çocukları için arttığını söylemektedir. Bu çalışmada kadınların ablalıkla ilgili değişkenlerden daha az etkilenmesi ve kendini mükemmel olarak tanımlayan ablaların kadınsılığının yükselmesi yönünde eğilim göstermesinin, kız çocukların üzerinde cinsiyete uygun davranmak konusunda daha fazla baskı olduğu görüşünü ile paralellik gösterdiği düşünülmektedir.

Kadın ve erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin ebeyenlerle ilgili değişkenlerle ilişkisinin tartışılması

Çeşitli çalışmalar ebeveynlerin cinsiyet rolü yönelimlerinin çocuklarının cinsiyet rolü yönelimini etkilediğini göstermektedir (Jackson, Ialango ve Stollak, 1986; Spence ve Helmreich, 1978). Mc Hale, Crouter ve Tucker (1999) çocukların cinsiyet rolü yöneliminin anne babanın cinsiyet rollerine ilişkin tutumları ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Yaşlı, eğitim düzeyi düşük, evli, tam zamanlı çalışan ve eşi ev-kadını olan erkeklerin daha geleneksel cinsiyet rolü tutumuna sahip olduğu bulunmuştur (Wilkie, 1993). Lackey (1989) tarafından gerçekleştirilen çalışma, düşük gelirli ailelerin yüksek gelirli ailelere göre; yaşlı ebeveynlerin daha genç olanlara göre daha geleneksel cinsiyet rollerini benimsediğini göstermiştir. Ayrıca evli ebeveynlerin, evli olmayanlara göre çocuklarına daha geleneksel görevler verdiği bulgulanmıştır. Ailenin eğitim düzeyinin

yüksek olması ve eşitlikçi cinsiyet rolü tutumları, çocukların daha az cinsiyet tiplmeli ev işi yapmaları ile ilişkilidir (Cox, 1995). Eğitim düzeyi yüksek olan ve çalışan kadınlar daha eşitlikçi cinsiyet rolü tutumlarına sahiptir. Erkekler için yaş, eğitim, gelir düzeyi, medeni durum ve eşin çalışma durumu cinsiyet rolü tutumlarını yordayan önemli değişkenlerdir.

Crouter, Manke ev McHale'in 1995 yılında Amerika'da bir yıl süreli 144 ergeni kapsayan boylamsal çalışma gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada iki kardeşli aileler seçilmiş; bu durumun ve çeşitli ailesel faktörlerin cinsiyet rolü gelişimine etkileri test edilmiştir. Çalışma sonucunda, aynı cinsiyetten ebeveyniyle vakit geçiren, aile içindeki rollerin geleneksel olarak paylaşıldığı ve karşı cinsten kardeşe sahip olan ergenlerin ev işlerinde daha cinsiyet tiplmeli davranışlar sergilediği gözlenmiştir

Bu bilgiler ışığında ebeveynlerin yaş, öğrenim durumu, çalışma durumu gibi özelliklerin çocukların cinsiyet rolü yönelimi ile ilişkisi değerlendirilmiştir. Sonuçlar kadın ve erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin anne-babanın babanın yaşı ve öğrenim durumu ile ilişkili olmadığını; ancak erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin annenin çalışma durumunu ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Çocukların cinsiyet rolü yöneliminin ebeveynlerin yaş ve öğrenim durumundan etkilenmiyor olması literatüdeki bilgilerle paralellik taşımamaktadır. Bu sonuç, örneklem grubunda annenin çalışma durumunun cinsiyet rolü ile ilişkisinin ebeveynlere ilişkin yaş ve öğrenim durumu gibi özelliklerden daha önemli bir değişken olduğunu göstermektedir. Hoffman (1989) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada annesi çalışan kızçocuklarının annesi çalışmayanlara göre daha az cinsiyet tiplmeli davranışlar sergilediği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmamızın sonuçları annesi çalışmayan erkeklerin cinsiyet rolü yönelimi dağılımında kadınsı; annesi çalışan erkeklerin ise belirsiz cinsiyet rolü yöneliminin ağır bastığı görülmektedir. Başka bir deyişle annesi çalışan erkekler

annesi çalışmayanlara göre daha az cinsiyet tiplmeli davranışlar sergileyebilmektedir ki bu sonuç Hoffman'ın (1989) çalışması ile kısmen paralellik taşımaktadır. Toplumsal rol kuramında da sıklıkla belirtildiği gibi, eve ekmek getirmek babalarla ilişkili bir roldür. Bu rolü annenin de sürdürüyor olması, annenin çalıştığı ailelerde daha eşitlikçi cinsiyet rolü tutumlarına sahip olduğunu ve bu durumun çocuklara yansıdığını düşündürmektedir. Annenin çalışma durumunun sadece erkekleri etkilemesinin, kız çocuklara verilen sorumlulukların annen çalışması ve çalışmaması durumunda farklılaşmadığını, ancak annenin çalışmadığı durumlarda erkeklere daha fazla kadınsı sorumluluklar verilebildiğini düşündürmektedir.

Babanın çalışma durumuna bakıldığında, kadınların cinsiyet rolü yöneliminin babanın çalışması ile ilişkili olmadığı görülmektedir. Babanın çalışması rol kuramında belirtildiği gibi erkeklerden beklenen bir rol olduğu için çocukların cinsiyet rolü üzerinde bir farklılaşma yaratmaması beklendik bir sonuçtur. Erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin babanın çalışma durumu ile ilişkisi kay-kare analizi ile test edilmiştir. Bu analizde gözlenen değeri 5'ten küçük olan gözenek sayısının %20'sini(%25) aştığı görüldüğünden anlamlılık testine ilişkin sonuçlar yorumlanamamaktadır.

Gelir durumu cinsiyet rolü yönelimiyle ilişkili değişkenlerden biridir. Lackey (1989) tarafından gerçekleştirilen çalışma, düşük gelirlili ailelerin yüksek gelirlili ailelere göre daha geleneksel cinsiyet rollerini benimsediğini göstermiştir. Bu çalışmanın sonuçları Lackey'in çalışmasında olduğu gibi gelir durumunun cinsiyet rolü ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Ailesinin geliri 0-649 arasında olan kadınlarda erkeksi, ailesinin geliri 650-999 arasında olan kadınlarda androjen, ailesinin geliri 1000-1499 arasında olan kadınlarda belirsiz, ailesinin geliri 1500-1999 arasında olan kadınlarda erkeksi, ailesinin geliri 2000 ve üzerinde olan kadınlar içinde ise kadınsı cinsiyet rolü yönelimine sahip

kadınların daha yüksek oranda olduğu görülmektedir. Erkeklerle bakıldığında; ailesinin geliri 0-649 arasında olan erkeklerde androjen, ailesinin geliri 650-999 arasında olan erkeklerde kadınsı, ailesinin geliri 1000-1999 arasında olan erkeklerde erkeksi, ailesinin geliri 2000 ve üzerinde olan erkekler içinde ise belirsiz cinsiyet rolü yönelimine sahip erkeklerin daha yüksek oranda görülmektedir. Marjoribanks (1976) ekonomik koşulların farklı sosyal uyarılar için kaynak oluşturabileceğini söylemektedir. Bu görüşle ilişkili olarak ailenin gelir düzeyine bağlı olarak değişen yaşam koşulları ve sosyal kaynakların kadın ve erkeklerin rollerini ve buna bağlı olarak cinsiyet rolü yönelimlerini farklı biçimlerde etkileyebileceği düşünülmektedir. Ancak cinsiyet rolü yöneliminin gelir gruplarına göre farklılaşmasını açıklayacak başka çalışmalara ihtiyaç vardır.

Kadın ve erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin ablalık- ağabeylik ve ilgili değişkenler çerçevesinde tartışılması

Toplumsal rol kuramında, rollerin cinsiyet rolü yönelimini belirlediği belirtilmekte; ablalık ve ağabeylik spesifik ailevi roller olarak tanımlanmaktadır. Çalışmamızın sonuçları kadın ve erkeklerin cinsiyet rolü yöneliminin tek başına abla-ağabey olma durumu ilişkili olmadığı ve kadınsılık-erkeksiliklerinin ağabey-abla olma durumlarına göre farklılaşmadığını göstermiştir. Ancak, abla ve ağabeylerin kadınsılık ve/ya erkeksilikleri kendini nasıl bir abla-ağabey olarak tanımladığına göre farklılaşmaktadır. Bu sonuç kadınsılık ve erkeksiliğin abla ya da ağabey olup olmamaktan çok ablalık-ağabeylik rolünü yerine getirmek konusunda kendilerini ne kadar yeterli algıladıkları ile ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Kendini mükemmel olarak tanımlayan ablaların kadınsılığının kendini orta olarak tanımlayan ablalardan yüksek olduğu, ancak erkeksiliğin kendini nasıl bir abla olarak tanımladığına göre farklılaşmadığı görülmektedir.

Ağabeylerin hem kadınsılık hem de erkeksiliğinin kendini nasıl bir ağabey olarak tanımladığı bakımından anlamı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Kendini “mükemmel” ve çok iyi olarak tanımlayan ağabeylerin kendini “kötü” olarak tanımlayan ağabeylerden daha kadınsı olduğu görülmüştür. Kendini “mükemmel” olarak tanımlayan ağabeylerin kendini “orta” ve “iyi” olarak tanımlayan ağabeylerden daha erkeksi olduğu görülmüştür. Bu durum ablalık rolünün sadece kadınsılık, ağabeylik rolünün ise hem kadınsılık hem de erkeksilik ile ilişkili olduğunu düşündürmektedir. Literatürde abla ve ağabeylerin için “ebeveynleştirilmiş çocuk” tanımı kullanılmaktadır (Jurkovic, 1997; Akt. Stratton, 2003). Ayrıca ebeveynlik rollerinin benimsenme düzeyi, cinsiyet gelişiminde önemi bir faktör olarak görülmektedir. Someya, Umehara, Kadowaki, Tang, takahasi tarafından(2000) yılında yapılan çalışmada ağabeylerin ailesel rolleri diğerlerine göre daha fazla reddettiği ve ablaların ebeveynlik rollerini daha fazla benimsediği görülmüştür. Bu çalışmanın sonuçları ablalık-ağabeylik rollerinin benimsenmesinin ebeveynlik rollerinin benimsenme düzeyi ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Başka bir deyişle kendini mükemmel olarak tanımlayan abla-ağabeylerin, kendini kötü olarak tanımlayan abla-ağabeylere göre ebeveynlik rollerini daha fazla benimsediği; ablaların sadece annelikle ilgili rolleri benimsiyorken, ağabeylerin hem anne hem de babalıkla ilgili rolleri benimsediği düşünülebilir.

Aşağıda cinsiyet rolü yöneliminin ablalık ve ağabeylikle ilgili değişkenlerle ilişkisi tartışılmaktadır. Ablalık ve ağabeyliği bu değişkenler çerçevesinde ele almanın konuya biraz daha açıklık getirebileceği düşünülmektedir.

Doğum konumu

Literatürde doğum konumu ilk çocuk, ortanca çocuk, en küçük çocuk ve tek çocuk olmak üzere dört temel kategoride ele alınmaktadır (Saroyan, 1990). Doğum konumuna ilişkin araştırmalarının önemli bir bölümünü ilk çocuk ile en küçük çocuk çalışmaları oluşturmaktadır (Perlin ve Grater, 1984). Sulloway (1996) doğum konumunun sosyal tutumları kestirmede cinsiyet, ırk ya da sınıftan daha iyi bir değişken olduğunu söylemektedir.

Abla ve ağabeylerin küçükler için rol modeli işlevi gördükleri, büyük çocukların ebeveynlerinin vekili ve bakıcı oldukları belirtilmektedir (Dunn, Solomkowski ve Rodgers, 1994). Kardeşlerine öğretmen gibi davranırlar (Azmitia ve Hesser, 1993), yetiştirir ve öğüt verirler (Tucker, Barber ve Eccles, 1997). Abla ve ağabeylerden ayrıca kardeşlerini büyük çocukların saldırılarından korumaları da beklenmektedir (Tisak ve Tisak, 1996). Büyük kardeşler kardeşlerine eşlik, arkadaşlık eder ve gerekli duygusal desteği sağlar (Seigner, 1998).

Kardeşi olmayan kız çocukları, kardeşi olanlara oranla daha az geleneksel kadınlık rolleri sergilemektedir. Genellikle anne ve babalar bir erkek çocukları olmadığı için onlara erkek çocuk gibi davranmaktadır. Kardeşi olmayan erkek çocuklarda durum farklıdır. Anneler onlara kız çocuğu gibi davranırken, babalar ise çok sayıda çocuğu olan babalara oranla oğullarının daha fazla maskülen olmasını beklemektedir. Bu durumda erkek çocukların genellikle babanın beklentilerini yerine getirdiği görülmektedir. Kardeşi olmayan erkek çocukları kardeşi olanlara oranla daha maskülen olmaktadır (Katz ve Boswell, 1984; Akt. Beal, 1994)

Tek çocukların aile içindeki rolleri abla ve ağabey rollerinden farklıdır. Üniversite öğrencisi kadınlarla ile yapılan çeşitli çalışmalarda tek çocuk olan üniversite

öğrencisi kadınların girişkenlik, bağımsızlık ve güven gibi maskülen özellikleri daha fazla sergilediğini göstermektedir. Daha sonra doğan kız çocuklar, ilk kız çocuklar ve tek kız çocuklara oranla daha fazla feminen cinsiyet rolü özelliklerini taşımaktadır (Stephenson, 1997).

Shaw ve Rodrigez (1981) doğum konumu ve cinsiyet rolü yönelimi arasındaki ilişkiyi incelemek üzere gerçekleştirdikleri çalışmalarında ilk çocuklar ile tek çocukların, daha sonra doğan çocuklarla karşılaştırıldığına androjen ya da maskülen cinsiyet rolü yönelimine sahip oldukları sonucuna ulaşmışlardır.

Çalışmamızın sonuçları kadınların cinsiyet rolü yöneliminin doğum konumu ile ilişkili olmadığını göstermektedir. Erkeklerde ise doğum konumu cinsiyet yönelimi ile ilişkili bulunmuştur. Tek çocuk olan erkekler içinde belirsiz cinsiyet rolü yönelimi, ilk çocuk olan erkekler içerisinde erkeksi cinsiyet rolü yönelimi, ortanca çocuk olan erkekler içerisinde androjen cinsiyet rolü yönelimi ve son çocuk olan erkekler içerisinde kadınsı cinsiyet rolü yönelimine sahip erkeklerin yüzdesinin diğer cinsiyet rollerine göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca ortanca erkek çocukların tek çocuklar ve ilk çocuklardan daha kadınsı olduğu görülmüştür. Bu sonuçlar Shaw ve Rodrigez'in (1981) ilk ve tek çocukların cinsiyet rolü yöneliminin benzer olduğu görüşü ile paralellik göstermektedir. Ortanca ağabeylerin daha kadınsı olmasının, ilk ve ortanca ağabeylere verilen sorumlulukların farklılaştığını, ortanca ağabeylere kadınlıkla ilişkilendirilen sorumlulukların daha fazla verildiğini düşündürmektedir.

Kardeşi ile arasındaki yaş farkı

Kardeşler arasındaki yaş farkı önemli bir değişken olarak kabul edilmektedir. Kidwell'e göre (1981), kardeşler arasındaki yaş farkı arttıkça doğum sırasının etkileri

silinmektedir. Kidwell (1981) tarafından yapılan bir çalışmada kardeşler arasında 1 ila 3 yaş farkı bulunması durumunda çocukların daha düşük benlik saygısına sahip olduğu, yaş farkı arttıkça benlik saygılarının da arttığı bulgulanmıştır. Eğer kardeşler arasında altı veya daha fazla yaş farkı var ise tek çocuk gibi büyümektedirler (Rice ve Dolgin,). Toman (1976), aralarında 5 yaş fark olan kardeş gruplarında doğum sırasını yeniden başlatmaktadır. Çalışmamızın sonuçları örneklem grubunda kendinden sonraki kardeşi ile arasında 4 yaş fark olan çocuklar ile 5 yaş ve daha fazla olan abla ve ağabeylerin hem cinsiyet rolü yönelimi hem de kadınsılık-erkeksiliğinin farklılaşmadığını göstermektedir. Bu sonuçlar kardeş ile aradaki yaş farkının daha çok ilk çocuklukta önemli olduğunu, ergenlik döneminde daha az önem taşıyor olabileceğini düşündürmektedir.

Doğum sırası

Aileiçi roller çocukların cinsiyeti ve doğum sırası ile yakından ilişkilidir; çünkü cinsiyet ve doğum sırası çocuğun aile içinde üstlenmesi gereken cinsiyet tipllemeli sorumlulukları belirlemektedir (Hilton, 1967). Adler (1958), doğum sırasının kardeşlerin cinsiyeti ve ailenin genişliği gibi faktörlerle birlikte bireyin kişisel gelişimini etkileyen önemli bir faktör olarak değerlendirirken, Freud (1938) doğum sırasının, bireyin ileriki hayatında çok önemli etkileri olduğunu ifade etmiştir.

Yapılan çalışmalar çocukların cinsiyete ilişkin tutumları, şemaları ve kalıpyargıları üzerinde ailenin önemli etkileri olduğunu göstermektedir (Tenenbaur, Leaper, 2002) Barnes ve Austin'e göre (1995), ebeveynlerin çocuklarından beklentileri doğum sırası tarafından belirlenmektedir. Sputa ve Paulson (1995) da ebeveynlik beklentilerinin ve pratiklerinin doğum sırasına göre çeşitlilik gösterdiğini belirtmektedir

Mc Hale, Crouter ve Tucker'ın çalışmasında (1999) özellikle ilk çocukların cinsiyet rolü tutumları ebeveynlerinki ile benzerlik gösterdiği bulunmuştur. Bu çalışmada ilk çocukların ikinci çocuklara oranla daha fazla cinsiyet tipllemeli aktiviteler gerçekleştirdiği; ancak ikinci çocuklara oranla daha az geleneksel cinsiyet rolü tutumuna sahip olduğu görülmüştür.

Doğum sırası ve cinsiyet etkileşimli olarak aile içindeki rolleri ve ilişkileri etkilemektedir. Büyük kardeşler, küçük kız ve erkek kardeşlerinin sosyal etkileşimine katkı sağlayan öğretici, yönetici, yönlendirici işlevlerini üstlenmektedir (Edwards ve Whiting, 1993; Akt. Mills ve Duck, 1999).

Warren (1966)'a göre ilk çocuklar diğer çocuklara oranla sosyal baskılardan daha fazla etkilenmektedir ve daha bağımlıdır. Kemmeyer (1966) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ilk ablaların diğerlerine göre kadınsı rollere ilişkin daha geleneksel yönelime sahip oldukları bulgulanmıştır.

Çalışmamızın sonuçları ablaların cinsiyet rolü yöneliminin doğum sırası ile ilişkili olmadığını; ağabeylerin cinsiyet rolü yöneliminin doğum sırası ile ilişkili olmadığını, ancak kadınsılık puanlarının doğum sırası ile yüksek düzeyde bir ilişkiye sahip olduğunu göstermektedir. Buna göre ikinci sırada doğan ağabeyler ilk ağabeylere göre daha kadınsıdır. Bu sonuç cinsiyet rolü yöneliminin doğum konumuyla olan ilişkisi ile de paralellik göstermektedir. Çünkü tüm ikinci ağabeyler ortanca çocuklardır. Doğum konumunda olduğu gibi, ortanca çocuklar daha kadınsı olma eğilimindedir. Bu sonuç, toplumsal rol kuramı bağlamında değerlendirildiğinde, ebeveynler tarafından kardeşleri ile ilgili olarak ilk ağabeylerden çok ortanca ağabeylere kadınsılıkla ilişkilendirilen sorumluluklar verildiğini düşündürmektedir.

Ailedeki çocukların cinsiyet kombinasyonu

Literatürde çocukların cinsiyet kombinasyonu aile içindeki iş bölümünün belirleyicisi olmak noktasında ele alınmaktadır. Cinsiyet rolü yöneliminin roller ve sorumluluklarla ilişkisinden ötürü aile içindeki cinsiyet tipllemeli işbölümünü ele almak önemlidir.

Broady ve Stelman (1985), kız ve erkek kardeşlerin sayısının cinsiyet tipllemeli ev işleri yapma düzeyi ile ilişkili olduğunu belirtmektedir. Ayrıca, erkek kardeşi olmayan kız çocuklarının erkeklerle ait görevleri de yerine getirdiğini söylemektedir. White ve Brinkerhoff'un çalışmasında (1981) ailede erkek çocuk sayısı arttıkça kadınlarla ilişkilendirilen ev işlerine ilişkin görevlerin azaldığı, kız çocuk sayısının artması durumunda kadınlarla ilişkilendirilen ev işlerine ilişkin görevlerin arttığı görülmüştür. Cogle ve Tasker'ın (1982) çalışmasında kız çocukların ve özellikle büyük kız çocukların daha fazla ev işi yaptığı bulgulanmıştır.

Sutton-Smith ve Rosenborg (1970) üç kardeşli örneklemi ile gerçekleştirdikleri çalışmada iki kız kardeşi olan erkeklerin daha maskülen olduğu görülmüştür. Hiç kardeşi olmayan kız çocukların cinsiyet rolü yönelimi bakımından daha esnek oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Seegmiller (1980) ise pek çok çalışmanın aksine erkek kardeşleri olan kızların daha feminen ve kızkardeşleri olan erkeklerin daha maskülen olduğu sonucuna ulaşmıştır. McHale, Crouter ve Peny-Jenkins (1990), cinsiyet şiddetlenmesinin karşı cinsten bir kardeşin varlığı ile ilgili olduğunu belirtmektedir.

Çalışmamızın sonuçları ablaların cinsiyet rolü yöneliminin ailedeki çocukların cinsiyet kombinasyonu ile ilişkili olmadığını göstermektedir. Bu sonuçlar literatürde kız çocukların cinsiyet tipllemeli işbölümünün çocukların cinsiyet kombinasyonu ile ilişkili olduğu ve cinsiyet rolü yöneliminin bununla paralellik gösterdiğine ilişkin sonuçlarla

benzerlik taşımamaktadır. Bu bilgiyi küçük kardeşlerin cinsiyet kombinasyonu sonucu ile birlikte değerlendirmek yararlı olacaktır. Çünkü bu çalışmada kız çocukların kadınsılıklarının küçük kardeşlerin cinsiyeti ile ilişkili olduğu görülmüştür. Buradan ne tip çocuk cinsiyet kombinasyonundaki bir ailede olunduğundan çok net tip bir cinsiyet kombinasyonuna sahip kardeşlerin ablası olunduğunun önemli olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür.

Ağabeylerde durum farklıdır. Ağabeylerin cinsiyet rolü yönelimi nasıl bir çocuk kombinasyonu içinde olduğu ile ilişkilidir. Çocukların karma cinsiyet kombinasyonunda olduğu ailelerde ağabeylerin kadınsı, tümünün erkek olduğu durumda belirsiz cinsiyet rolü yönelimine sahip olduğu görülmüştür. Benzer şekilde çocukların karma cinsiyet kombinasyonunda olduğu ailelerde erkeklerin hem kadınsılık hem de erkeksiliğin tüm çocukların erkek olduğu ailelerdeki erkeklerden daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum, kız kardeşi olmayan ağabeylere kardeşleri ile ilgili cinsiyetleşmiş roller verilmediğini düşündürmektedir. Hem kız hem de oğlan kardeşi olan ağabeylerde ağabeylikle ilgili cinsiyetleşmiş rollerin daha fazla verilebildiği, özellikle kadınlıkla ilişkilendirilen sorumlulukların bu ağabeylerden daha fazla beklendiği düşündürmektedir. Ayrıca küçük kardeşlerin cinsiyet kombinasyonuna ilişkin sonuçlarla karşılaştırıldığında, ablalardan farklı olarak ağabeylerin cinsiyet rolü yöneliminin sadece küçük kardeşlerin cinsiyeti değil tüm çocukların cinsiyeti ile ilişkili olduğu da görülmektedir.

Küçük kardeşlerin cinsiyet kombinasyonu

Doğum konumu konusunda çok sayıda çalışma yapan Toman (1993), çocukların doğum sırası kadar cinsiyetlerinin önemine vurgu yapmakta ve ilk çocukları cinsiyetlerine göre kategorize etmektedir. Buna göre dört temel kategoriden söz edilebilir;

bunlar erkek çocukların ağabeyleri, kız çocukların ağabeyleri, erkek çocukların ablaları ve kız çocukların ablalarıdır. Ona göre kız çocukların ablaları ile erkek çocukların ağabeyleri, karşı cinsiyetten kardeşe sahip abla ve ağabeylere göre diğerlerine karşı daha sorumlu, daha kontrolcü ve otoriterdir.

Kardeşin varlığı, ebeveynlerin yetiştirme pratiklerini de belirlemektedir. Cicirelli (1976a) bir çalışmada annelerin davranış örüntülerinin büyük çocuğun cinsiyetine göre farklılaştığını göstermektedir. Anneler, ağabeyleri olan çocuklara daha fazla açıklama yapmakta, geribildirim vermekte ve konuşmakta iken ablaları olan çocuklara aynı şekilde davranmamaktadır. Cicirelli'ye göre, anneler açık ya da örtük bir biçimde ebeveynlikle ilgili sorumluluklarını ablalara devretmektedir.

Brody ve Stelman (1985) çalışmalarında, her iki cinsiyetten çocuğa sahip olan ebeveynlerin ev işlerinin çocuklar arasında paylaşımı konusunda daha cinsiyet tipllemeli tutumlara sahip oldukları görülmüştür. McHale, Crouter ve Tucker (1999) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, geleneksel aile ve karma cinsiyetli kardeş gruplarında daha fazla cinsiyet tipllemeli davranışlar sergilendiği bulgulanmıştır.

Cox (1995) tarafından yapılan bir çalışmada kızkardeşi olan ağabeyler dışındaki erkeklerin, ev işi yapma performanslarıyla cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumları ilişkili bulunmuştur. Kızkardeşi olan ablaların, ev işleri konusunda daha geleneksel tutumlara sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Abromovitch, Pepler ve Corter'in çalışmasında (1982), aynı cinsiyetten kardeşi olan büyük erkek çocukların büyük kızlara oranla daha agresif olduğu, aynı cinsiyetten kardeşi olan kızların ise erkeklere oranla daha yardımcı olma eğiliminde olduğu görülmüştür.

Erkek kardeşi olan ablalar kendilerini daha güçlü algıırken, ağabeyi olan kız çocuklar kendilerini daha güçsüz algılamaktadır (Todd, Friedman ve Sreele, 1993). Eisenman (1992) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarına göre en büyük ağabeyler kendilerini en büyük ablalara göre daha dominant algıırken, en küçük kız çocuklar kendilerini en küçük erkek çocuklara oranla daha dominant algılamaktadır.

Toplumda yapısal güç kadın ve erkekler için farklılaşmaktadır. Buna göre büyük olasılıkla kardeşlerin cinsiyeti de kişilerarası güç ilişkilerini etkilemektedir. (Lips, 1991; aktaran Todd, Friedman, Steele; 1993). Erkek kardeşi olan ağabeyler kendilerini daha güçlü algılayacaktır ve bu fark kızkardeşi olan ağabeylerde daha belirgin olacaktır. Kızkardeşi olan ablalar yaş avantajından dolayı kendini daha güçlü hissedecekken erkek kardeşi olan ablalar cinsiyet dezavantajından dolayı o denli güçlü hissetmeyecektir (Todd, Friedman, Steele; 1993).

Çalışmamızın sonuçları ablaların kadınsılıklarının küçük kardeşin cinsiyet kombinasyonuna göre farklılaştığı görülmüştür. Küçük kardeşi karma cinsiyette olan ablaların küçük kardeşleri hemcinsi olan ablalardan daha kadınsı olduğu görülmüştür. McHale, Crouter ve Tucker (1999) tarafından gerçekleştirilen çalışmada, geleneksel aile ve karma cinsiyetli kardeş gruplarında daha fazla cinsiyet tipllemeli davranışlar sergilendiği bulgulanmıştır. Bizim çalışmamızın sonuçları benzer biçimde küçük kardeşi karma cinsiyetli olan ablalara daha fazla cinsiyet tipllemeli sorumluluklar veriliyor olabileceğini düşündürmektedir.

Ağabeylerde de ablalara benzer şekilde kadınsılığın farklılaştığı görülmektedir. Burada ablalardan farklı olarak kadınsılığın karma cinsiyet değil, karşı cinsiyetten kardeşe sahip olma durumunda aynı cinsiyetten kardeşten farklılaştığı görülmektedir. Bu sonuç kendinden küçük kardeşlerinin kız çocuklarından oluştuğu durumda ağabeylere kadınlıkla

ilgili sorumluluklar verildiğini, küçük kardeşlerden birinin ya da kardeşlerin tümünün erkek olması durumunda kadınlıkla ilişkilendirilen sorumlulukların azaldığını düşündürmektedir.

Ailedeki çocuk sayısı ve küçük kardeş sayısı

Gotevant (1978) çok çocuklu ailelerde sadece kardeşin cinsiyeti değil; doğum sırası ve kendilerini farklılaştırma ihtiyacının etkili olduğunu belirtmektedir. Buna göre çocuk sayısından ziyade kadın ya da erkek çocukların sayısı önemli gözükmemektedir. Harrington, (1970) fazla sayıda ablası olan kız çocukların daha maskülen fazla sayıda ağabeyi olan erkek çocukların daha feminen olduğu görülmüş olup bu durum diğerlerinden farklı olma çabasının bir yolu olarak yorumlanmıştır.

Çalışmamızın sonuçları ablaların cinsiyet rolü yöneliminin ailedeki çocuk sayısı ya da küçük kardeş sayısına göre farklılaşmadığını göstermektedir. Ağabeylerde kadınsılık çocuk sayısı ile ilişkili bulunmuştur. Broady ve Stealman (1985) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada çocuk sayısı ile ev işlerinin cinsiyete dayalı üstlenilmesi arasında bir ilişki bulunamamıştır. Buna göre ailedeki çocuk sayısı ya da küçük kardeş sayısı ablaların aile içindeki sorumluluklarını etkilememektedir. Ağabeylerin sorumluluklarının geniş ailelerde arttığı düşünülebilir. Bu, Parsons ve Bales'in rol uzmanlaşmasına ilişkin argümanları ile tutarlıdır.

Ablalık-ağabeylik ve kadınsı-erkeksi özellikler

Çalışmamızın sonuçları ablaların namuslu, ağırbaşlı ve hırslı olma özelliklerini abla olmayanlara göre daha fazla benimsediğini göstermektedir. Hoopes ve Harper (1987)

ailenin işlevsel rolleri olduğunu söylemekte ve bu rolleri görevler, kişilerarası sorumluluklar ve sosyal etkileşim olarak tariflemektedir. İlk çocuklar bu rolleri ebeveynlerinin beklentileri doğrultusunda gerçekleştirmektedir. Aile, ilk çocukların yaptığı işlerin niteliğine çok fazla vurgu yapmaktadır. İlk çocuk ailenin yeni kuşağının bir temsili olarak görüldüğünden ailenin çeşitli amaç ve taleplerinin odağı haline gelir. İlk çocukların yerine getirmesi gereken görevler içerisinde kardeşlerinin ailenin kuralları beklentilerine uygun hareket etmesinin sağlanması da yer almaktadır. İlk çocuklar ebeveynlerine diğer çocuklara göre daha yakındır ve ebeveynlerinin sorumluluklarını paylaşmaktadır (Stephenson, 1997). Büyük çocuklar kardeşlerine ebeveynlerinin vekili gibi davranır ve ailelerinin onayını almak ister (Akt. Jaffe, 2004). Bu bilgiler ışığında ebeveynlerin ablalardan, toplumsal olarak kadınlardan beklenen namuslu ve ağırbaşlı olma özelliklerini taşıyarak kardeşlerine örnek olmasının beklendiği söylenebilir. Hırslı olmak başarı ile ilişkili bir özellik olarak yine küçük kardeşlere örnek olmak bakımından için önemli bir özellik olarak değerlendiriliyor olabilir.

Ağabey olmayanların ise anlayışlılık ve başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı olmak özelliklerini ağabeylerden daha fazla benimsedikleri görülmektedir. Her iki özellik de kadınslık alt ölçeklerine ait maddelerdir. Rosenberg (1982) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ergenlik dönemindeki tek erkek çocukların baskıcı, açık sözlü, arkadaş canlısı, kontrolcü olduğu bulgulanmıştır. Bu bilgi, kardeşi olmayan erkeklerin arkadaş çevresinin önem kazanabileceği, anlayış ve başkalarının ihtiyaçlarına duyarlılık özelliklerinin bu açıdan gerekli olabileceğini düşündürmektedir.

SONUÇ

Bu çalışma, örneklem grubunda cinsiyet rolü yöneliminin ablalık-ağabeylikle ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu ilişkinin abla-ağabeylerin doğum sırası, doğum konumu, ailedeki çocukların cinsiyet kombinasyonu, küçük kardeşlerin cinsiyet kombinasyonu gibi değişkenler temelinde belirgin olduğu görülmüştür. Sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde ağabeylik ve ablalığın farklı değişkenlerden etkilendiği; ağabeyliğin ağabeylikle ilgili değişkenlerden ablalığa göre daha fazla etkilenme eğiliminde olduğu görülmüştür.

Bu çalışma sadece bir ilişkinin var olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamıştır. Ulaşılan sonuçlar, bu konuda ileriye dönük olarak daha spesifik çalışmalar yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. En başta ev içinde abla ve ağabeyler açısından nasıl bir işbölümü olduğu, özellikle kardeşleri ile ilgili sorumlulukların paylaşımının ne şekilde yapıldığının incelenmesi son derece önemli görülmektedir. Ayrıca abla ve ağabeylerin cinsiyet rolü yöneliminin ebeveynlerin cinsiyet rolü tutumları ve abla-ağabeylerin ebeveynlik rollerini benimseme düzeyi ile ilişkisi, engelli kardeşi olan abla-ağabeylerin sorumlulukları ve cinsiyet rolü yönelimi, tek ebeveynli abla-ağabeylerin cinsiyet rolü yönelimi, annenin çalışma durumuna bağlı ağabeylerin olarak ev içi sorumluluklarının farklılaşıp farklılaşmadığı ele alınmasında yarar görülen diğer konulardır.

KAYNAKÇA

- Abromovitch, R., Corter, C., Pepler, D. (1980). Observation Of Mixed-Sex Sibling Dyads. *Child Development, 51, 1268-1271.*
- Adler, A., (1993). *Yaşamın Anlamı ve Amacı* (Çev. K. Şipal). Ankara: Say Yayınları.
- Anselmi, D. L., Law, A.L. (1998). *Questions of Gender Perspectives and Paradoxes.* McGraw-Hill.
- Azmitia, M., Hesser, J. (1993). Why Siblings Are Important Agents Of Cognitive Development: A Comparison Of Siblings And Peers. *Child. Development, 64: 430–444.*
- Bakan, D. (1966). *The Duality Of Human Existence.* Chicago: Rand McNally.
- Bandura, A. (1989). Social Cognitive Theory Vasta (Ed.) *Annuals Of Child Development* içinde *Six Theories Of Child Development.* Greenwich, CT: JAI Press.
- Barnes T. P. ve Austin, A. M. B. (1995). The Influence of Parents and Siblings on The Development of A Personal Premisesystem in Middle Childhood. *Journal of Genetic Psychology, 156, 73-85.*
- Barnett, R., & Baruch, G. (1987). Determinants of Fathers' Participation in Family Work. *Journal of Marriage and the Family, 49, 29–40.*

- Barry H., Bacon M K & Child I L. (1957) A Cross-Cultural Survey of Some Sex Differences in Socialization. *Abnormal Social Psychology*, 55, 327-32.
- Beal, C.R.(1994). *Boys and Girls: The Development of Gender Roles*. USA: McGraw Hill,Inc.
- Bem. S.L.(1974) The Measurement of Psychological Androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(2), 155-162
- Bem, S. L.(1981).Gender Schema Theory: Cognitive Account of Sex Typing. *Psychological Review*, 88 (4) 354-364.
- Bem, S. L. (1981). Gender Schema Theory: A Cognitive Account of Sex Typing Source. *Psychological Review*, 88, 354.
- Berg-Cross, L. (1988). *Basic Concepts in Family Therapy*. New York: The Haworth Pres.
- Berk, S. F. (1985). *The Gender Factory*. New York: Plenum Pres.
- Bird A.M., Williams, J. M. (1980). A Developmental Attributional Analysis of Sex-Role Stereotypes for Sport Performance. *Developmental Psychology*, 16, 319-322.
- Blair, S. L., & Lichter, D. T. (1991). Measuring The Division Of Household Labor: Gender Segregation Use Work Among American Couples. *Journal of Family Issues*, 12, 91-113.

- Blakemore, J. E. O. (1990). Children's Nurturant Interactions with Their Infant Siblings: An Exploration of Gender Differences And Maternal Socialization. *Sex Roles, 22*, 43-57.
- Blossfeld, H. P., & Drobnic, S. (2001). *A Cross-National Comparative Approach to Couples' Careers*. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Boldizar, J. P. (1991). Assessing Sex Typing and Androgyny in Children: The Children's Sex Role Inventory. *Developmental Psychology, 27*, 505-515
- Bossard, J. H. S., Boll, E.S.(1956). *Personality Patterns Among Siblings: The Large Family System*.Greenwood Pres.WestPort.
- Brim, O. G. (1958). "Family Structure and Sex Role Learning in Children: A Further Analysis Of Helen Koch's Data". *Sociometry, 21*, 1-16.
- Brody, C.J., Steelman, L.C. (1985). Sibling Structure and Parental Gender-Typing of Children's Household Tasks. *Journal of Mariage and Family, 47*, 265-273.
- Brody, E.M., Hoffman, C., Kleban, M.H.,Schoonover,. C.B. (1989). Caregiving Daughters and Their Local Siblings: Perceptions, Strains, and Interractions. *Gerontologist, 29(4)*, 529–538.

- Brody, G. H., Stoneman, Z., McCoy, J. K. (1994). Contributions of Family Relationships and Child Temperaments to Longitudinal Variations in Sibling Relationship Quality and Sibling Relationship Styles. *Journal of Family Psychology*, 3, 274–286.
- Brody, L. (1999). *Gender, Emotion and Family*. Cambridge, MA: Harvard University Pres.
- Brynt B.K. (1982). *Sibling Relationships in Middle Childhood. Sibling Relationships: Their Nature and Significans Accross the Lifespan*. Lawrence Erlbaum Associates, Inc. Publishers, NewJersey.
- Burn, S.M. (1996). *The Social Psychology of Gender*. New York: McGraw-Hill
- Burr, V. (1999). *Gender and Social Psychology*. Newyork: Routladge.
- Bussey, K., & Bandura, A. (2004) *Social Cognitive Theory of Gender Development and Functioning*. Eagly, A., Beall, A., & Sternberg, R., *Psychology of Gender* içinde (ss. 92-119), New York:Guilford Publications
- Cialdini, R. B., Kallgren, C. A., Reno, R. R. (1991). A Focus Theory Of Normative Conduct: A Theoretical Refinement And Reevaluation of The Role of Norms in Human Behavior. M. P. Zanna, *Advances in Experimental Social Psychology* içinde (ss. 201-234). New York: Academic Pres.

- Cicirelli, V. G. (1976). Mother-Child and Sibling-Sibling Interactions on Problem Solving Task. *Child Development*, 47, 588-596.
- Cinamon, R.G. Rich Y. (2002). Gender Differences in Attributions of Importance to Work and Family roles. *Sex Roles*, 47, 2002, 531-541
- Cleveland, H. H., Udry, J. D., Chantala. K.(2001). Environmental and Genetic Influences on Sex-Typed Behaviors and Attitudes of Male and Female Adolescents. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(12) 1587-1598
- Cogle, F.L. Tasker, G. E. (1982). Children and Housework. *Family Relation*. 31, 395-399.
- Coltrane, S. (1998). *Gender and Families*. Thousand Oaks, CA:Pine Forge Press.
- Cox, N. L. (1995). *The Relationship Between Sibling Participation in Household Work and Development of Gender Role Attitudes*. York University.
- Crouter A., Manke B.A., McHale S.M. (1995). The Family Context of Gender Intensification in Early Adolescence.*Child Development* 66, 317-329.
- Die A. H. & Holt, R. (1989). Perceptions of The Typical Female, Male, Female Athlete, and Male Athlete. *International Journal of Sport Psychology*, 20, 135-146.
- Donald, F., Linington, J. (2008). Work Family Border Theory and Gender Role in Male Managers. *South Africa Journals of Social Psychology*. 38(4), 659-671.

Dökmen, Z. Y. (1999). Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık ve Erkeksilik Ölçekleri Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri. *Kriz Dergisi*, 7 (1), 27-40.

Dökmen, Z. Y. (2004). *Toplumsal Cinsiyet-Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

Dunn, J. (1988). *The Beginnings Of Social Understanding*. Cambridge, MA: Harvard University Pres.

Dunn J. Sibling relationships. Smith PK, Hart CH, (ed.) *Blackwell Handbook of Childhood Social Development* içinde. Malden, Mass, Blackwell Publishing.

Durkin, K. (1995). *Developmental Social Psychology*. Oxford, Blackwell.

Eagly, A.H., Steffen, V. J(1986). Gender and Aggressive Behavior: A Meta-Analytic Review of the Social Psychological Literature.*Psychological Bulletin*, 100(3), 309-330.

Eagly, A. H. (1987). *Sex differences in Social Behavior: A Social Role Interpretation*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.

- Eagly, A. H., Wood, W., & Diekmann, A. (2000). Social Role Theory of Sex Differences and Similarities: A Current Appraisal. T. Eckes & H. M. Trautner (Ed), *The Developmental Social Psychology of Gender* içinde (ss. 123-174). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Eagly A. H., Beal, A.E., Sternberg, R. J.(2004). *The Psychology of Gender*. Newyork: Guilford.
- Eagly, A. H., & Karau, S. J. (2002). Role Congruity Theory of Prejudice Toward Female Leaders. *Psychological Review*, 109, 573-598.
- Eccles, J., Harold, R. (1991). Gender Differences in Sport Involvement: Applying the Eccles' Expectancy-Value Model. *Journal of Applied Sport Psychology*, 3, 7-35.
- Eckes, T. , Trautner, H. M.(2000). *The Developmental Social Psychology of Gender*. Newyork: LEA
- Edwards, C. P. & Whiting, B. B. (1993). 'Mother, Older Sibling, and Me': The Overlapping Roles of Caregivers And Companions in The Social World of Two Andthree-Year-Olds in Ngeca, Kenya. K. MacDonald (Ed.), *Parent-child Play: Descriptions and Implications* (pp. 305-329) içinde. Albany, NY: State University of New York .

- Eisenman, R. (1992). Birth Order, Development, And Personality. *Acta Paedopsychiatrica International Journal of Child and Adolescent Psychiatry*, 55, 25-27
- Emler, N., Abrams, D. (1989). The Sexual Distribution of Benefits and Burdens in the Household. *Social Justice Research*, 3, 137-156.
- Emerson, P.M. (2008). Child Labor and School Attendance in Brazil. *World Development* 36(9), 1647-1664
- Etaugh, C., & Poertner, P. (1991). Effects of Occupational Prestige, Employment Status, and Marital Status on Perceptions of Mothers. *Sex Roles*, 24, 345–353.
- Evans, J. J. (2007). Role Changes and Birth Order in Female Adolescent Bereavement. Wilfrid Laurier University. Master Degree Faculty of Social Work.
- Falbo, T. (1984). *The Single-child Family*. New York, New York: The Guilford Press.
- Fiske AP, Kitayama S, Markus HR, Nisbett RE. (1998). *The Cultural Matrix Of Social Psychology*. New York: McGraw-Hill.
- Galamhos, N. L., Almeida, D. M., & Petersen, A. G. (1990). Masculinity, Femininity and Sex Role Attitudes in Early Adolescence: Exploring Gender Intensification. *Child Development*, 61, 1905-1914.

- Grotevant, H. D. (1978). Sibling Constellations and Sex typing interest in Adolescence. *Child Development, 49*, 540-542.
- Haigler, V. F., Day, H. D., Marshall, D. D. (1995). Parental Attachment and Gender Role Identity. *Sex Roles, 33*, 203-220.
- Harrison, L. A., Lynch, A. B. (2005). Social Role Theory and Perceived Gender Role Orientation of Athletes. *Sex Roles, 52*, 227-236
- Helgeson, V. S. (2002). *The Psychology of Gender*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Hill, J.p, Lynch M.E. (1983). The Intensification of Gender Related Role Expectations During Early Adolescence. J. Brooks Gunn, A.C. Petersen (Ed). *Girls at Puberty* içinde. New York. Plenum.
- Hines, M., Johnston, K., Golombok, S., Rust, J., Golding, J. ve the ALSPAC Study Team (2002) Prenatal Stress And Gender Role Behavior in Girls and Boys: A Longitudinal Population Study. *Hormones & Behavior, 42*, 126-134.
- Hofstede, G. (2001). *Culture's Consequences. Comparing Values, Behaviors, Institutions, and Organizations Across Nations*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Hogg, M. A., Vaughan, M. G. (2006). *Sosyal Psikoloji* (Çevirenler: İbrahim Yıldız, Aydın Gelmez). Ankara: Ütopya

- Hoopes, M. H. ve Harper, J. M. (1987). *Birth Order Roles and Sibling Patterns in Individual and Family Therapy*. Rockville, MD: Apsen
- Hortaçsu, N. (2002). *Çocuklukta İlişkiler: Ana, Baba, Kardeş ve Arkadaşlar*. İmge, Ankara.
- Huston, A. C. (1985). The Development of Sex Typing: Themes from Recent Research. *Developmental Review, 5, 1-17*
- Huston, A.C. & Alvarez, M.M. (1990). The socialization context of gender role development in early adolescence. R. Montemayor, G.R. Adams, & T.P. Gullotta (Eds.), *From childhood to adolescence: A transitional period?* içinde. London: Sage Publications.
- Hyde, J. S., Mezulis A. H. (2001). Gender Difference Research, Issues an Critique. *Encyclopedia of Women and Gender*. California: Academic Pres.
- İmamoglu, O., Yasak-Gültekin, Y. (1993). Gazetelerde Kadın ve Erkeğin Temsil Edilisi. *Türk Psikoloji Dergisi, 8 (29), 23-30*.
- Jacklin C. N., & Reynolds, C. (1993). Gender and Childhood Socialization. A. E. Beall & R. J. Sternberg, (Ed.). *The Psychology of Gender içinde* (ss 197-214).
- Jaffe N. (2004).The relationship Birth Order, Parenting Styles and Gender on Sensetion Seeking. Degree Doctor of Psycgology, Hofstra University, NY.

- Jurkovic, G.J. (1997). *Lost Childhoods: The Plight of the Parentified Child*. Newyork. Bruner/Mazel.
- Kagıtçıbası, Ç. (1972). Sosyal Degismenin Psikolojik Boyutları: İzmir Lise Öğrencileri Üzerine Bir Deneme. Ankara: Türk Sosyal Bilimler Derneği Yayınları.
- Kagıtçıbası, Ç. (1999). *Yeniden İnsan ve İnsanlar (10. Basım)*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Kammeyer, K. (1966). Birth Order and Feminine Sex Role Among Collage Women. *American Sociological Rewiew*, 31, 508-515.
- Katz, P. A., and Boswell, S. L. "Sex-Role Development and the One-Child Family." T. Falbo (ed.), *The Single-Child Family* içinde. New York: Guilford Press,. 1984
- Kavuncu, A.N. (1987). Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'ni Türk Toplumuna Uyarlama Çalışmaları. Yayınlanmamıs Bilim Uzmanlığı Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kidwell, J. S. (1981). Number Of Siblings, Siblings Spacing, Sex and Birth Order: Their Effects on Perceived Parent-Adolscent Relationship. *Journal of Marriage and Family*, 43, 315-332.
- Koch, Helen L. (1955). Some Personality Correlates of Sex, Sibling Position and Sex Of Sibling Among Five- And Six-Year-Old Children. *Genetic Psychology Monographs*, 52, 3-50.

- Kohlberg, L., Kramer, R. (1967). Continuities and Discontinuities in Childhood and Adult Moral Development. *Human Development*, 12, 93-120
- Kornreich, J.L., Hearn, K.D., Rodriguez, G., O'Sullivan, L. F.(2003). Sibling influence, gender roles, and the sexual socialization of urban early adolescent girls. *Journal of Sex Research*. 101-110
- Kumar, R. (1996). *Research Methodology: A Step-by-Step Guide for Beginners*. London: Sage Publications.
- Lips, H. M. (1991). *Women, Men, and Power*. Mountain View, CA: Mayfield
- Lott, B., Maluso, D. (2001) *Gender Development. Social Learning. Encyclopedia of Women and Gender..* California: Academic Pres.
- Macoby, E.E. (1988). Gender as a Social Category. *Developmental Psychology* , 24, 755–765.
- Marjoribanks, K. (1976). Birthorder, Family Environment, Cognitive Performance and Affective Characteristics. *The Journal of Psychology*. 94, 195-204.
- Martin, L. C. (1993). New Directions for Investigating Children's Gender Knowledge. *Developmental Review*.13. 184-204.
- Martin, L. C., Dinella M. L.(2001). Gender Development Gender Schema Theory. *Encyclopedia of Women and Gender, Volume One*. California: Academic Pres.

- McDonald, S.M. (1989). Sex Bias in The Representation of Male and Female Characters in Children's Picture Books. *Journal of Genetic Psychology*, 150, 389-401.
- MacDonald K. (1993). *Parent-child play: Descriptions and Implications*. Albany, NY: State University of New York Press (ss. 305-329) içinde Edwards, C. P. & Whiting, B. B. (1993). 'Mother, older sibling, and me': The overlapping roles of caregivers and companions in the social world of two and three-year-olds in Ngeca.
- McHale, S.M., Gamble W.C. (1989). Sibling Relationships of Children With Disabled and Nondisabled Brothers and Sisters. *Developmental Psychology*, 25(3), 421-429.
- McHale, S. M., Bartko, T., Crouter, A. G., & Perry-Jenkins, M. (1990). Children's Housework and Their Psychosocial Functioning: The Mediating Effects of Parents' Sex Role Behaviors And Attitudes. *Child Development*, 61,1413-1426.
- McHale, S.M., Crouter, A.C. Tucker, C.J. (1999). Family Context and Gender Role Socialization in Middle Childhood: Comparing Girls to Boys and Sisters to Brothers. *Child Development*, 70(4),990-1004.
- McHale, S. M., Updegraff, K. A., Helms-Erikson, H., & Crouter, A. C. (2001). Sibling Influences on Gender Development in Middle Childhood and Early Adolescence: A Longitudinal Study. *Developmental Psychology*, 37, 115-12.

- Minnett, A. M., Vandell, D. L., & Santrock, J. W. (1983). The Effects of Sibling Status on Sibling Interaction: Influence of Birth Order, Age Spacing, Sex of Child, And Sex of Sibling. *Child. Development*, 54, 1064 – 1072.
- Moser, M. R., Paternite, C. E., & Dixon, W. E. (1996). *Late Adolescents' Feelings Toward Parents and Siblings*. *Merrill-Palmer Quarterly*, 42(4), 537-553.
- Newson, J.&Newson, E. (1976). *Seven Years Old in the Home Enviroment*. London. Allen&Unwin.
- Parsons, T., Bales, R. F.(1955). *Family Structure and Socialization of Child: Familiy, Socialization and Interaction Proscess*. New York: Free Press.
- Perlin, M., Grater, H. (1984). The Relationship Between Birth Order and Reported Interpersonal Behavior. *Individual Psychology*, 40, 22-28.
- Pressley, M., & McCormick, C. B. (2007). *Child and Adolescent Development for Educators*. New York: The Guilford Press.
- Rice, P. F. & Dolgin, K.G. (2005). *The Adolescent: Developement, Relationships, and Culture*. Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Riggs, J. M. (1997). Mandates for Mothers and Fathers: Perceptions of Breadwinners and Care Givers. *Sex Roles*, 37, 565-580.

Risman, B. J., Sumerford, D. (1998). "Doing It Fairly: Understanding Feminist Marriage." *Journal of Marriage and the Family*, 60(1), 23-40

Rothbart, M.K ve Maccoby, E. (1966) Parents' Differential Reactions to Sons and Daughters. *Journal of Personality and Social Psychology*, 4, 237-243

Ruble, D.N., & Martin, C. (1998). Gender Development. N. Eisenberg (Ed.), *Handbook of Child Psychology: Personality and Social Development* içinde. New York: John Wiley & Sons, Inc.

Rust, J., Golombok, S., Hines, M., Johnston, K., Golding, J. & the ALSPAC Study Team (2000) The Role of Brothers and Sisters in The Gender Development of Pre-School Children. *Journal of Experimental Child Psychology*, 77, 292-303.

Santrock, J. W. (2001). *Child Development*. McGraw-Hill, New York.

Saroyan J. S. (1990).Degree Doctor of Education. Personality Trait Differences in Four Birth-Order Positions İn Freshman University Students of inact Families. Univeresity of San Fransisco.

Seegmiller B. R. (1980). Sex Role Differentiation in Preschoolers. Effects Of Maternal Employment. *Journal of Psychology*, 104, 185-189.

Shaw, J.S ve Rodrgez, W. (1981). Birth Order and Sex Type. *Psychological Reports*, 48, 387-390.

- Shaffer D.R. (2005) *Social and Personality Development*. Thomson Wadsworth.Belmont.
- Shelton, B. A., Daphne J. (1996). "The Division of Household Labor" *Annual Review of Sociology*, 22, 299-322.
- Smith, P. K., Hart, C. H. (2002). *Blackwell Handbook of Childhood Social Development. Sibling Relationship*. Blackwell.
- Spence, J. T. (1993). Gender-Related Traits and Gender Ideology: Evidence for a Multifactorial Theory. *Journal of Personality and Social Psychology* 64, 624-635.
- Spitze, G., & Logan, J. (1991). Sibling Structure and Intergenerational Relations. *Journal of Marriage and the Family*, 53, 871-684
- Sputa, C.L. ve Paulson, S. E. (1995). Birth Order and Family Size: Influences on Adolescent's Achievement and Related Parenting Behaviors. *Psychological Reports*. 76, 43-52.
- Stangor, C., Ruble, D.N. (1987). Development of Gender Role Knowledge and Gender Constancy. L. S. Liben, M.L. Signorella (Ed.) *Childrens Gender Schemata içinde* (ss.5-22). San Francisco : Jossey-Bass.
- Steelman, L. C., Powell, B. (1985). The Social and Academic Consequences of Birth Order: Real, Artificial or Both? *Journal of Mariage and Family*, 47, 117-124.

Steinberg, L. (1999). *Adolescence: Families*. MacGraw-Hill.

Stephenson J. T (1997). Degree Doctor Of Philosophy. Caharacteristic Response Patterns In Firstborn And Thirdborns: An Application Of The Systems Theory Of Birth Order. California School of Professional psychology at Alameda.

Stewart, A. E. Ve Stewart, E. A. (1995). Trends in Birth Order Research: 1976-1993. *Journal of Individual Psychology, 51, 21-36.*

Stoneman, Z., & Brody, G. H. (1984). Research With Families Of Severely Handicapped Children; Theoretical And Methodological Considerations. J. Blacher (Ed.), *Severely Handicapped Young Children and Their Families: Research in Review* içinde (ss. 179-214). New York: Academic Press.

Sulloway, F. J. (1996). *Born To Rebel: Birth Order, Family Dynamics and Revolutionary Genius*. New York. Pantheon.

Sutton-Smith, B. And Rosenberg, B. G. (1970). *The Sibling..* Newyork: Holt, Rinehart & Winston.

Tajfel, H. (1982). Social Psychology of Intergroup Relations. *Annual Review of Psychology, 33, 1-39.*

Taylor, S. E., Peplau, L.A., Sears, D. O.(2007). Sosyal Psikoloji. (Çeviren: Ali Dönmez). Ankara: İmge

Tisak, M.S., Tisak, J. (1996). My Sibling's But Not My Friend's Keeper: Reasoning About Responses to Aggressive Acts. *Journal of Early Adolescence*, 16, 324-338.

Todd, J., Friedman, A., Steele, S. (1993). Birth Order and Sex Of Siblings Effects On Self Ratings Interpersonal Power: Gender and Ethnic Differences. *Journal of Individual Psychology*, 49, 86-93.

Toman, Walter (1993). *Family Constellation: Its Effects on Personality and Social Behavior*. New York: Springer.

Tucker, C. J., Barber, B. L., and Eccles, J. S. (1997). Advice about life plans and personal problems in late adolescent sibling relationships. *Journal of Youth Adolescence*, 26, 63–76.

www.tuik.gov.tr

Unger, K., Crawford, M. (1996). *Women and Gender: A Feminist Psychology*. New York: McGraw-Hill.

Van de Vijver, F.J.R. (2007). Cultural and Gender Differences in Gender-Role Beliefs, Sharing Household Task and Child-Care Responsibilities, And Well-Being Among Immigrants And Majority Members in The Netherlands. *Sex Roles*, 57, 813-824

- Valsiner, J. & Connolly, K.J. (2003). *The Handbook of Developmental Psychology: Contemporary Families as Contexts for Development*. SAGE.
- Warren, Jonathan. Birth order and social behavior. *Psychological Bulletin*, 1966, 65, 38-49.
- Weisner, X, & Gallimore, R. (1977). My Brother's Keeper: Child and Sibling Caretaking. *Current Anthropology*, 18, 169-170.
- West, C. and D. H. Zimmerman. (1987). Doing gender. *Gender and Society*, 1, 125 – 151.
- White, K. L., Brinkerhoff, D. B. (1981). The Sexual Division of Labour: Evidence From Childhood. *Social Forces*, 60, 170-181.
- Whiting, B. B., & Whiting, J. W. M. (1975). *Children of Six Cultures: A Psycho-cultural Analysis*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Wilkie, J. (1993). Changes in U.S. Men's Attitudes Toward the Family Provider Role, 1972–1989. *Gender & Society*, 7, 261–279.
- Williams, J.E., Best, D.L. (1990). *Sex and Psyche: Gender and Self Viewed Cross-culturally*. Newbury Park, CA: Sage Publications.
- Wilson, B., Edington, G. (1981). *First Child, Second Child. Your Birth Order Profile*. New York: Mc Graw-Hill.

Wood, W., & Eagly, A. H. (2002). A Cross-Cultural Analysis of The Behavior of Women and Men: Implications For The Origins Of Sex Differences. *Psychological Bulletin*, 128, 699-727.

Vroegh, K. (1971). Masculinity and femininity in the elementary and junior high school years. *Developmental Psychology*, 1971, 4, 254-262.

EK 1

Sayın Katılımcı

Bu araştırma, Mersin Üniversitesi Sosyal Psikoloji Yüksek Lisans Programında yürütülen bir tez çalışması kapsamında gerçekleştirilmektedir. Görüşlerinizin araştırmaya dahil edilebilmesi için **soruların tamamını** yanıtlamanız gerekmektedir. Soruların doğru veya yanlış cevapları yoktur. İsim belirtmeniz gerekmemektedir. Katkılarınızdan dolayı çok teşekkür ederim.

Zehra Tosun

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

1. **Cinsiyetiniz:** K E
2. **Yaşınız**.....
3. **Annenizin (sağ ise) yaşı**..... Sağ değil
4. **Babanızın (sağ ise) yaşı**..... Sağ değil
5. **Anne ve babanız**
 Birlikte yaşıyor Ayrı yaşıyor Boşandı Diğer(Belirtiniz).....
6. **Anne ve babanız ayrı ise siz kiminle yaşıyorsunuz?**
 Annemle Babamla Akrabalarla Diğer(Belirtiniz).....
7. **Annenizin öğrenim durumu nedir?**
 Okur-yazar değil
 İlkokul mezunu
 Ortaokul mezunu
 Lise mezunu
 Üniversite mezunu
8. **Babanızın öğrenim durumu nedir?**
 Okur-yazar değil
 İlkokul mezunu
 Ortaokul mezunu
 Lise mezunu
 Üniversite mezunu
9. **Anneniz çalışıyor mu?**
 Çalışıyor
 Çalışmıyor
 Emekli

Babanız çalışıyor mu?

- Çalışıyor
 Çalışmıyor
 Emekli

10. Ailenizin aylık geliri ne kadar?**11. Evinizde anne, baba ve kardeşleriniz dışında yaşayan kimse var mı?**

- Yok Var (ise kimler?).....

12. Herhangi bir işte çalışıyor musunuz?

- Evet
 Hayır

13. Siz kaçınıcı çocuksunuz?

- Tek çocuğum
 Birinci
 İkinci
 Üçüncü
 Diğer.....

14. Kendiniz, abla, ağabey ve kardeşlerinizin yaşları ve cinsiyetlerini yazınız. Tek çocuksanız bu soruyu geçiniz.

	Cinsiyet	Yaş	Birlikte mi yaşıyorsunuz?
İlk çocuk			
İkinci çocuk			
Üçüncü çocuk			
Dördüncü çocuk			
Beşinci çocuk			
Altıncı çocuk			
Yedinci çocuk			

15. Sizden küçük kardeşiniz varsa yanıtlayınız. Kendinizi nasıl bir abla/ağabey olarak tanımlarsınız?

- Kötü
 Orta
 İyi
 Çok iyi
 Mükemmel

Lütfen aşağıda verilen özelliklerin her birinin sizi tanımlama bakımından ne derece uygun olduğunu düşününüz; fikrinizi “Hiç uygun değil” den “Her zaman uygun” a doğru sıralanmış bölümde işaretleyerek belirtiniz

	Hiç uygun değil	Genellikle uygun değil	Bazen uygun değil	Kararsızım	Bazen uygun	Genellikle uygun	Her zaman uygun
1. Ağırbaşlı, ciddi							
2. Ailesine karşı sorumlu							
3. Anlayışlı							
4. Baskın							
5. Başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı							
6. Boyun eğen							
7. Cana yakın							
8. Cömert							
9. Çocukları seven							
10. Duygularını açığa vurmeyen							
11. Duygusal							
12. Erkeksi							
13. Güçlü							
14. Fedakar							
15. Girişken							
16. Gönül alan							
17. Gözüpek							
18. Haksızlığa karşı tavır alan							
19. Hassas							
20. Hırslı							

	Hiç uygun değil	Genellikle uygun değil	Bazen uygun değil	Kararsızım	Bazen uygun	Genellikle uygun	Her zaman uygun
21. İdealist							
22. İncinmiş duyguları tamir etmeye istekli							
23. Kaba dil kullanmayan							
24. Kadınsı							
25. Kendi ihtiyaçlarını savunan							
26. Kendine güvenen							
27. Kuralcı, katı							
28. Lider gibi davranan							
29. Mantıklı							
30. Merhametli							
31. Namuslu							
32. Otoriter							
33. Riski göze almaktan çekinmeyen							
34. Sadık							
35. Saldırgan							
36. Sevecen							
37. Sıkılgan							
38. Sözünde duran							
39. Tatlı dilli							
40. Yumuşak, nazik							